

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis Universa, Complectens Omnia Morum Præcepta, Et Principia Decisionis Omnium Conscientiæ Casuum, Suis Quæque Momentis Stabilita

Ad usum Parochorum, & Confessariorum

Continens Tractatus de Conscientia, de Legibus, de Peccatis, de Virtutibus
Theologicis, de Religione, & Beneficiis. Adjunctis in hac editione
Propositionibus ad hanc usque proscriptis

Antoine, Paul-Gabriel

Ingolstadii, 1734

VD18 90392140

Tractatus de Peccatis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40986

TRACTATUS

DE

PECCATIS.

CAPUT I.

De Peccati natura, divisione, distinctione, & gravitate.

Q. I. **Q**uid est Peccatum proprie dictum?

Resp. Est Legis divinæ violatio libera, sive actus liberè factus, vel omissus contra Legem Dei.

Nam 1. est *Legis divinæ violatio*, ex S. Ambros. l. de Paradiso c. 8. *Quid est Peccatum, nisi prævaricatio legis divinæ, & cælestium inobedientia præceptorum?* & ex S. August. l. 22. contra Faustum c. 27. *Peccatum est factum, vel dictum, vel concupitum aliquid contra Legem Dei aternam.* Ubi sub facto, dicto,

M 2

cto,

cto, concupito comprehenditur omissio: nam nomine actus in moralibus intelligitur etiam omissio, quia hæc habetur ut actio in ordine ad mores & culpam; & omittens, id quod facere tenetur, censetur moraliter facere, contra id, quod tenetur facere. Imò omissio pura libera, si detur, est moraliter, & interpretativè operatio, quatenus est virtuale, & interpretativum libertatis exercitium. Nam si positis omnibus ad volendum, & agendum prærequisitis voluntas abstinet ab omni actu; tunc liberè non vult, liberè non agit, & perinde se habet in æstimatione prudenti, atque in ordine ad imputabilitatem, ac si positivè nollet, positivè vellet non agere: proindeque tunc virtualiter, & interpretativè exercet libertatem suam, virtualiter, & interpretativè volendo non agere. Ratio est, quia omnis, & sola violatio legis divinae est offensa Dei, ideòque peccatum. Porro cum Lex divina naturalis, & positiva præcipiat observationem omnis præcepti humani legitimi, & omnis potestas sit à Deo; qui illud non servat, violat legem divinam, & sic peccat.

2. Est *violatio libera*, vel in se, vel saltem in causa, aut periculo, ita ut non sit ex ulla necessitate intrinseca, ac antecedente, & verè potuerit vitari. Nam Ecclesia damnavit ut hæreticam hanc Jansenii propositionem: *Ad merendum, & demerendum*

dum in statu natura lapsa non requiritur in homine libertas à necessitate: sed sufficit libertas à coactione. Ratio est, quia nemo potest esse dignus vituperio, & pœna propter actionem, vel omissionem ei non liberam, sed planè necessariam; ut docet S. August. l. de duabus animabus c. 11. & per se patet. Præterea tenemur ad vitandum peccatum: at *nemo potest ad impossibile obligari.* Reg. 6. Jur. in 6. Hinc illud S. August. l. cit. c. 12. *Peccati reum tenere quemquam, quia non fecit, quod facere non potuit, summa iniquitatis est, & insania.*

Dices. Potest dari peccatum merè Philosophicum, quod scilicet soli rationi non legi divinæ adversetur, nec sit offensa Dei.

Resp. Hoc repugnat: quia qui peccat contra rectam rationem, simul, & indivisibiliter peccat contra Legem Dei, & sic Deum offendit: nam dictamen rectæ rationis est intimatio legis divinæ æternæ necessariò prohibentis, quid quid dedecet naturam rationalem, & præcipientis, quid quid est necessarium ad vivendum conformiter, ac decenter naturæ rationali; & aliundè nemo potest ignorare, saltem invincibiliter, quidquid disconvenit naturæ rationali ut rationali, esse prohibitum à Deo supremo authore, ac rectore naturæ rationalis. Quoties enim recta ratio dicit

aliquid disconvenire naturæ rationali, simul saltem confusè dicitur illud idem displicere Supremo Enti, naturæ rationalis Authori; & Rectori, cujus est eam convenienter sapientiæ, ac sanctitati suæ regere. Hinc Alex. VIII. ut erroneam damnavit hanc propos. *Peccatum Philosophicum seu morale est actus humanus disconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi: Theologicum verò, & mortale est transgressio libera legis divinæ. Philosophicum quantumvis grave in illo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum; sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque aternâ penâ dignum.*

Q. 2. *Quanam excusant à Peccato?*

Resp. Cùm peccatum sit essentialiter liberum, & voluntarium, vel in se, vel in alio; excusat generatim ab eo, quid quid tollit voluntarium & liberum: ut ignorantia invincibilis, quia tollit voluntarium; vel impotentia Physica, quia tollit liberum; aut metus, vel passio antecedens tollens usum rationis, quia utrumque tollit. Quod autem auget, vel minuit liberum, aut voluntarium, cæteris paribus auget, vel minuit peccatum.

Q. 3. *An metus excusat à Peccato?*

Resp. I. Metus levis nunquam excusat à Pec-

Peccato. Quia non tollit voluntarium nec liberum; nec excusat ab observatione ullius legis, cum sit vanus, & lex quaelibet obliget saltem cum aliquo incommodo. Hinc regula 144. ff. de regul. Jur. *Vani timoris justa excusatio non est.*

Resp. II. Metus gravis nunquam excusat hominem sui compotem in iis, quæ sunt intrinsicè mala, seu prohibita lege naturali. *Inter omnes constat.* Quia ea non desinunt esse mala in quovis periculo, ac vetita; & aliunde metus ille non impedit voluntarium simpliciter, ac liberum. Nul- lum autem peccatum, etsi veniale facere licet ad vitandum quodvis aliud malum: nam quodvis peccatum, etiam veniale, ut- pote offensa Dei Entis Supremi, & in omni perfectione infiniti, est malum gravius quo- vis alio, quod non est peccatum. Dein- de omne peccatum ut peccatum est intrin- secè, & essentialiter illicitum: ergo nun- quam ob ullum bonum, aut malum poena- le potest esse licitum, nam natura, & essen- tia rerum mutari nequit. Unde ad tuen- dam vitam propriam non licet mentiri.

Metus tamen gravis minuit culpam; ex c. *Sacris, de iis, qua vi, &c.* Ibi: *Licet me- tus attenuet culpam, tamen non eam pror- sus excludit:* quia minuit, sed non tollit voluntarium. Nunquam tamen sic cul- pam attenuat, ut eam de mortali faciat ve- nialem in materia gravi, ut patet in iis, qui

metu diræ mortis idolis sacrificarunt: quia nempe relinquit consensum sufficienter liberum, nam eo non obstante actus procedit à voluntate cum cognitione etiam perfecta, & fit ex electione, & absque necessitate physica, ita ut possit non fieri.

Resp. III. Metus prudens damni gravis excusat à peccato, in iis, quæ sunt contra legem non obligantem cum gravi damno. Nam excusat ab observatione talis legis. Lex autem humana ordinariè non obligat cum gravi detrimento; nisi charitas, vel bonum commune, vel vitatio scandali, aut contemptus Religionis, potestatisve legitimæ id exigat.

Q. 4. Quomodo dividitur Peccatum?

Resp. IV. Dividitur præcipuè 1. in Originale, quod in ipsa origine ab Adamo contrahimus; & Personale, quod peccantis voluntate physice propria committitur 2. In Mortale, & Veniale. 3. In peccatum Commissionis, & Omissionis. 4. In Actuale, & Habituale. 5. In peccata contra Deum, contra proximum, & contra ipsum peccantem, ratione scilicet virtutum, contra quas peccatur. Sunt enim quædam virtutes, quæ habent Deum pro objecto immediato, ut fides, spes, charitas: unde peccata, quæ illis adversantur, sunt speciali modo contra Deum. Aliæ habent pro objecto

jecto proximum, ut justitia, misericordia, dilectio proximi : unde peccata, quæ illis opponuntur, sunt contra proximum. Aliæ demum rectè disponunt hominem erga se ipsum, ut fortitudo, temperantia, &c. Unde peccata iis opposita, sunt speciali modo contra ipsum peccantem. Quamvis omnia peccata generali quadam ratione sint contra Deum, qui illis omnibus offenditur, & contra ipsum peccantem, cui omnia nocent. 6. In peccata ignorantia, infirmitatis, & malitiæ. 7. In septem Capitalia.

Q. 5. Unde petitur specifica peccatorum distinctio?

Not. 1. Species moralis peccati est specialis malitia, per quam unum peccatum essentialiter differt ab alio. Malitia autem actus est ejus difformitas, ac oppositio cum natura rationali, & lege divina. Unde illa peccata differunt specie, quæ habent disconvenientiam, & oppositionem cum natura rationali, & lege divina notabiliter inter se diversam.

Not. 2. Voce objecti hinc intelligitur id totum, in quod voluntas tendit per actum malum, ex hoc enim omni refundi potest malitia in actum ipsum. Unde objectum voluntatis complectitur objectum materiale, seu id, quod vult, objectum forma-

le, seu id, propter quod vult, & circumstantias, in quibus vult, & fit actus. Ex his autem omnibus, & singulis aliqua notabilis diversitas malitiæ potest actui accidere.

Resp. I. Ea peccata specie differunt, per quæ violantur præcepta specie moraliter diversa: quia cum peccatum sit transgressio legis, seu præcepti, transgressiones præceptorum specie diversorum, quæ sunt transgressiones specie, & notabiliter diversæ, sunt peccata specie diversa. Præcepta autem specie diversa sunt ea, quæ præcipiunt, aut prohibent actus diversæ speciei moralis, vel actus ejusdem speciei, sed ex diverso motivo proximo. Actus verò diversæ speciei moralis sunt ij, qui habent convenientiam, vel disconvenientiam notabiliter diversam cum natura rationali, & lege divina.

Hinc si per unam, eandemque actionem, vel omissionem violatur multiplex præceptum specie morali diversum; tunc committitur multiplex specie peccatum. Sic 1. eadem percussio Clerici est duplex specie peccatum, unum injustitiæ, & alterum Sacrilegii. Beneficiatus sacro ordine initiatus una omissione horarum duo specie peccata committit, quia violat simul duas virtutes specie diversas, nempe religionem, & justitiam, ex quarum præcepto obligatur ad horas. 3. Qui ex voto,

&

& præcepto Confessarii tenetur jejunare Feriâ sextâ, non jejunans occurrente Vigilia v. g. S. Matthæi, tria specie peccata admittit, unum intemperantiæ, 2. contra præceptum Confessarii ex motivo poenitienciæ, 3. contra Religionem propter votum. Imò peccata, quæ eidem virtuti, sed modo notabiliter diverso opponuntur, sunt specie diversa, nam habent difformitatem notabiliter diversam: sic avaritia, & prodigalitas, quæ liberalitati opponuntur, sunt vitia specie diversa.

Resp. II. Distinctio specifica peccatorum rectè etiam petitur ab objecto, fine, & circumstantiis, quæ specialem habent disconvenientiam cum natura rationali, & lege divina. Quia actus voluntatis sumit malitiam moralem in aliqua specie ab objecto, fine, & circumstantiis moralibus: nam actus voluntatis fertur saltem interpretativè in ista omnia, & malus est hoc ipso, quòd feratur etiam interpretativè in aliquid malum, seu disconveniens rectæ rationi, & legi, cum hoc ipso disconveniat naturæ rationali, & legi. Ergo si ista habeant specialem malitiam specie diversam, actus voluntatis habebunt quoque malitiam specie diversam, ideóque specie different. Item actus voluntatis habet disconvenientiam cum natura rationali, & lege divina, ideóque malitiam

mo-

moralem, hoc ipso, quòd velit aliquid malum, vel velit aliquid etiam de se licitum, sed vel ob finem malum, vel in circumstantia mala, seu disconvenienti: nam talis volitio disconvenit naturæ rationali, & prohibetur à Deo. Ergo habet specialem malitiam hoc ipso, quòd velit objectum specialiter malum, vel aliquid ob finem specialiter malum, vel in circumstantia specialiter mala.

Id patet etiam inductione. Nam 1. Actus, quo quis vult furari, sumit à furto malitiam in specie iniustitiæ. 2. Actus, quo quis vult labore, etsi licito, lucrari ad se inebriandum, sumit malitiam intemperantiæ ab hoc fine. 3. Celebratio Missæ in loco vetito, seu indecenti, habet malitiam irreligionis ex circumstantia loci, propter quam ipsa dedecet, & prohibetur. 4. Actus, quo quis vult objectum malum, ob finem malum, in circumstantia mala, sumit ab his tribus malitiam in triplici specie peccati, si hæc sint diversæ malitiæ, quia tunc habet triplicem disconvenientiam, & oppositionem cum natura rationali, & lege divina notabiliter inter se diversam: sic actus, quo quis vult furari in templo, ut fornicetur, habet triplicem malitiam specie diversam, scilicet iniustitiæ, sacrilegii, & luxuriæ.

Q. 6.

Q. 6. Unde petitur distinctio numerica
Peccatorum?

Not. 1. Agitur hîc de multiplicatione Peccatorum non physica, sed morali, & in ordine ad Confessionem, seu ad ferendum salutare, ac rectum iudicium de illis, & de statu peccatoris. 2. Unus, & idem actus, si plures malitias habuerit, est peccatum multiplex moraliter, & in ordine ad Confessionem, in quo actus consideratur non secundum entitatem physicam, sed secundum malitiam. 3. Actus internus voluntatis, & externus alterius potentiae, circa quem prior ille versatur, unum numero peccatum constituunt, v. g. volitio furandi, & ablatio rei alienae: quia actus internus, & externus ab eo imperatus unum eundemque totalem actum moralem constituunt.

Resp. Generatim peccata multiplicantur secundum numerum intra eandem speciem, pro numero, seu multitudine objectorum totalium, vel actionum ex se completarum, aut quae interiùs, vel exteriùs consummantur, vel quae inter se non ununtur; item per interruptionem moralem actuum. Nam tunc plures actus non censentur una moraliter actio, & habent plures numero malitias. Sed haec speciatim explicanda sunt.

Ita

Itaque peccata multiplicantur *pro numero objectorum totalium*, ita ut actus malus physicè unus versans circa plura objecta totalia sit moraliter plura numero peccata: quia tunc est multiplex, & numero distincta moraliter malitia in ejusmodi objectis: nam singula objecta habent suam malitiam numero distinctam à malitia aliorum. Ergo est multiplex saltem æquivalenter, & distincta numero moraliter malitia in actu voluntatis physicè uno tendentis in illa objecta: nam tota malitia objecti, & actus externi communicatur actui voluntatis, cum sit volita saltem indirectè, & interpretativè. Præterea sicut unus actus est multiplex specie peccatum, dum habet multiplicem specie malitiam: ita est multiplex numero peccatum, cum habet multiplicem numero malitiam. Hinc qui unico actu vult sex homines occidere, vel re ipsa unica tormenti bellici explosione occidit, sex moraliter peccata committit uno illo actu; & hic unus actus sex homicidiis seorsim patratis æquavalet, etiam in ordine ad obligationem confitendi. Item qui uno actu tribus convitiatur, aut detrahit, triplicis peccati reus est; & hic actus iudicio prudentum, etiam in ratione numeri, æquivalet tribus actibus, per quos detraheretur singulis. In Confessione tamen dicere debet, *uno actu tribus detraxi*, non autem, *ter detraxi*: alioqui signifi-

nificaret tres malitias per tres actus distinctos contraxisse, quod falsum est.

2. Peccata, *qua interiùs consummantur*, ut hæresis, odium, desiderium, delectatio morosa, &c. Multiplicantur per quamcumque cessationem, sive voluntariam, sive naturalem ex somno, vel distractione animi ortam, & illorum repetitionem. Quia singuli actus repetiti sunt per se peccata, & nihil est in quo uniantur, & continuantur ad constituendum unum peccatum. Nam non uniuntur, nec continuantur in actu, objecto, vel effectu externo, ut supponeretur: neque in actu interno, cum inter actus internos intercedat aliqua cessatio; unde ad singulos actus requiritur nova determinatio voluntatis. Ergo sunt plura re ipsa peccata, ergo ut plura confitenda sunt, nam multitudo numerica perinde, ac specifica declaranda est.

Hinc qui actum odii in proximum elicit, & post somnum, vel aliquam distractionem eum renovat, duo peccata odii admittit. Quando autem horum peccatorum numerus iniri nequit, tunc satis est in Confessione moram temporis explicare v. g. perseveravi per horam in delectatione venerea, per hebdomadam in odio &c. Et hos actus interea renovavi toties, vel sæpe, vel rarò; tunc enim declaratur numerus eo modo, quo mortliter fieri potest, & per modum unius confusæ multitudi-

tudinis in tali mora inclusæ, quæ ex communi agendi modo à Confessario aestimatur.

Item peccata, quæ *consummantur in actione externa*, multiplicantur per cessationem totius actûs tum interni, tum externi, & alterius similis repetitionem: quia tunc nil remanet, in quo uniantur, & continentur, & adest nova determinatio voluntatis ad singula peccata, ut dixi de merè internis; nec unum perseverat virtualiter in alio.

At non multiplicantur per cessationem, & repetitionem propositi circa idem objectum, quamdiu efficacitas primi propositi in libero aliquo effectu, vel opere externo perdurat. Quia tunc prior actus voluntatis in illo effectu, vel opere virtualiter perseverat; & sic semper virtualis voluntas continuatur, & durat, unde unum moraliter peccatum ex illis omnibus actibus constituitur. Sic qui ex voluntate occidendi inimicum, manè surgit, gladio se accingit, proficiscitur, quærit illum, & post plures horas repertum invadit, pluries vulnerat, & tandem occidit; quamvis in itinere cogitet de aliis rebus, confabuletur, legat sæpiusque volitionem occidendi renovet, committit unum moraliter peccatum, eo tamen gravius, quò pluries renovavit voluntatem occidendi. Quia internæ illæ volitiones repetitæ censentur una moraliter con-

continua actio humana: nam prior virtua-
liter in illa serie actuum externorum sub-
ordinatorum perseverat, ac continuatur.
Neque series illa censetur moraliter inter-
rumpi per colloquium, distractionem vo-
luntariam ad alia, quia istæ actiones ordi-
nariè intermisceri solent seriei diuturnæ
actionum. Neque enim qualibet inter-
ruptio physica tollit unitatem moralem,
ut patet in comestione, quæ censetur uni-
ca, licet interrumpatur per lectionem epi-
istolæ, colloquium, &c.

Aliud esset, si interruptio illius seriei
esset extraordinaria: nam hæc tollit unita-
tem moralem actionis, licet prior volun-
tas non retractetur. Quod contingit,
cum ex alio fine interrumpitur aliquod
opus moram, & attentionem talem exi-
gens, ut ad resumendam postea intermis-
sam mediorum seriem necesse sit primam
intentionem renovare, ac requiratur no-
va deliberatio, & determinatio; ut si ho-
micida ille longius divertat à via, qua ini-
micum insequitur, ad conficiendum ali-
quod negotium superveniens, quo confe-
cto ad priorem viam revertatur.

3. Si actus externi mali plures physicè
sint in se completi, & de se non spectent ad
consummationem unius peccati, vel ope-
ris, sunt plura numero peccata; quamvis
ad unum finem ab operante referantur;
nam non censentur una moraliter actio.

Tom, I,

N

Sic

Sic qui die Natali Christi tres legens continenter Missas, ter communicat in peccato mortali, ter peccat, quamvis tres Missas ad unum finem ordinaret. Sic pollutio, quamvis fiat ex intentione copulæ, semper est peccatum ab ea distinctum: quia ex se non ordinatur ad copulam, imò est contra finem copulæ nempe generationem. Item copula ter patrata cum eadem, & eâdem horâ, tria sunt peccata: quia una copula non facit unum moraliter actum cum alia, sed sunt singulæ actiones completæ, ac totales.

4. Actus externi physicè plures ex se non completi, sed subordinati, si ad eundem actum principalem ordinentur tanquam illius dispositiones, media, inchoationes, sintque cum illo similis malitiæ, ac circa idem objectum, constituunt unum moraliter peccatum cum ipso actu principali. Nam tunc ita uniuntur, ut iudicio prudentum censeantur una actio in genere moris; & in illis actibus censeatur una deliberatio, ac determinatio voluntatis virtualiter, ac moraliter perseverans. Sic ictus, & vulnera ordinata ad homicidium ejusdem consummandum sunt unum totale peccatum cum homicidio. Item tactus, verba, & oscula impudica ordinata ad fornicationem subsequentem faciunt cum ea unum peccatum moraliter, & in ordine ad Confessionem, Unde non est

neceffe illorum numerum exprimere, nisi generatim, eò quòd multum aggravent peccatum, quod tanto gravius est, quanto plura concurrunt. ait S. Antonin. 2. p. t. s. c. 1. §. 10.

Si quæ tamen circumstantiæ extraordinariæ per se malæ illis adjungerentur, speciaticim explicandæ sunt, ut monet Suarez.

Dixi, *similis malitia*: nam si media assumpta, vel actus habent malitiam specie diversam à malitia finis, seu actûs principalis, sunt plura specie peccata exprimenda.

Delectationes verò morosæ, tactus, & verba impudica, quæ subsequuntur copulam, sunt peccata inter se, & à copula distincta. Ita Suarez Vasquez, & alii. Quia sunt ex se inchoationes, ac dispositiones ad novam copulam. Et quia actus subsequentes actum principalem, ac consummatum neque sunt partes, aut dispositiones, nec proprietates prioris actûs, neque etiam ejus complementum, cum ipse actus sit consummatus, & ex se completus; neque in illo expresso intelliguntur, cum ei tantum per accidens ex malitia operantis adjungantur.

Quòd si tales actus subordinati non referantur per intentionem peccantis ad eundem actum principalem, sunt multiplex peccatum: quia tunc non uniuntur,

nec in æstimatione prudenti censentur una moraliter actio; & ad actum subordinatum, & actum principalem requiritur duplex, etiam moraliter, deliberatio, & determinatio. Sic si Petrus primò voluisset tantum vulnerare Paulum, & postea ex ira fervescente eum occideret, sunt duo peccata speciatim explicanda. Item si Titius oscula, & tactus exercens non intendat copulam, sive hæc postea ob libidinem auctam sequatur, sive non, debet numerum tactuum, & osculorum confiteri. Imò actus sibi subordinati, & ad eundem finem ordinati, sunt plura moraliter peccata, si inter illos intercedat magna mora temporis: quia tunc censentur moraliter interrumpi, nec continuari.

Hoc totum debet cum proportione applicari ad unitatem, vel pluralitatem aliorum peccatorum.

5. Peccata multiplicantur per interruptionem moralem, quæ vel fit per retractationem, etiam virtuales, prioris voluntatis, & postea ejusdem repetitionem. Nam posita retractatione, seu voluntate contraria jam prior voluntas non manet formaliter, nec virtualiter, nec influit in actum postea secutum, ideòque ad novum actum requiritur alia deliberatio, & determinatio: unde voluntas resumpta non potest censi unus moraliter actus cum priore. Vel fit per deliberatam con-

ver-

versionem ad aliquid impossibile cum priore actu intento; nam hæc est retractatio interpretativa, quæ multiplicat peccata repetita: hoc ipso enim, quod advertenter vis aliquid cum priore actu impossibile, censeris tum non velle, quod prius volebas.

Item actus voluntatis interrumpitur moraliter, cum neque actu, neque virtute perseverat: quod fit non solum per retractationem, sed etiam per somnum, vel diuturnam applicationem ad aliam rem. Unde tunc ad quemlibet actum requiritur nova deliberatio, & determinatio.

Not. Cum hæc tota unitas, & pluralitas sit moralis, æstimari debet ex prudenti iudicio, & usu circa unitatem, vel pluralitatem actionis humanæ, spectatis circumstantiis, & qualitatibus actionum.

Q.7. An est multiplex peccatum in eadem actione, vel omissione, ratione plurium præceptorum, quibus statuitur, ex motivo ejusdem virtutis?

Resp. Ex communi est unicum, si hæc præcepta inter se subordinata, aut connexa sint, & idem numero objectum per se spectent ex eodem motivo proximo. Quia tunc hæc præcepta unicam eandem-

que numero obligationem imponunt, sicut eandem numero honestatem intendunt, quando eundem numero actum per se præscribunt. Ergo illorum violatio unam eandemque numero malitiam, ac turpitudinem inducit. Sic usura, etsi quadruplici jure vetita, unicum est peccatum, sicut & violatio ejusdem voti multoties renovati, aut jejunii quatuor temporum Quadragesimæ.

Tamen cum violatur obligatio pluribus titulis ejusdem rationis imposita, tunc peccatum est gravius, quam si esset unicus titulus: quia cum singuli tituli imponant obligationem, plures illam augent, ac proinde aggravant illius violationem. Sic Religiosus sacro ordine insignitus gravius peccat omissione Breviarii, quam alter eo non insignitus.

Resp. II. Probabile est multiplex esse numero peccatum, in Confessione declarandum, si præcepta sint inter se disparata, hoc est, nec subordinata, nec connexa inter se, neque eandem numero actionem, vel omissionem per se præscribant. Quia ibi est multiplex numero peccatum, ubi violantur plures obligationes ab invicem numero contradistinctæ, & similes; nam violatio cujuslibet obligationis sic distinctæ est peccatum: & proinde violatio duplicis est duplex peccatum. At ubi violantur plura præcepta disparata, neque eandem

dem numero actionem, vel omissionem per se præscribentia, ibi violantur plures obligationes ab invicem contradistinctæ: nam quodlibet ex hujusmodi præceptis imponit obligationem perfectam, & completam, eamque separabilem ab obligatione alterius præcepti, à qua plerumque, & per se separatur, & respectu cuius se habet per accidens: ideoque plura imponunt plures obligationes contradistinctas. Ergo.

Nec obstat quòd interdum per unum eundemque actum impleri possint: quia hoc fit per accidens: & sicut tunc unicus ille actus habet rationem duplicis observationis, ita ommissio illius habet rationem duplicis transgressionis moraliter loquendo. Sic Festo S. Matthæi incidente in diem Dominicam, unica auditione Missæ duplex præceptum impletur, eâ omisâ duplex erit transgressio. Item Vigilia ejusdem incidente in Sabbathum quatuor temporum sufficet semel jejunare: si autem violetur jejunium, duplex est peccatum; quia tunc violatur duplex præceptum disparatum, nec per se respiciens idem numero objectum: si enim Festum, & Vigilia incideret in alium diem, ut ferè fit, esset obligatio ad duas Missas, & duo jejunia. Et hic videtur esse communis sensus fidelium hæc tanquam duo peccata confitentium, dum ad id advertunt. Doctores au-

rem hoc negantes, opinativè tantùm loquuntur, & eorum argumenta probant solum primam responsionem. Saltem tale peccatum est gravius, quàm si non esset talis præceptorum concursus: nam pluribus ex causis obligatus ad aliquid, si id omittat, plus peccat, cum plures obligationes, vel unam graviolem violet.

Q. 8. Unde petitur gravitas Peccatorum?

Not. Gravitas peccati est quantitas, seu mensura malitiæ, per quam peccatum est magis, aut minus disconveniens naturæ rationali, ac legi, & offensivum Dei, ideoque majore, vel minore pœna dignum. Peccatum autem potest esse magis, aut minus grave gravitate ejusdem speciei, aut diversæ: sic furtum sex nummorum est levius homicidiô, & gravius furtô trium nummorum.

Resp. I. Gravitas peccati petitur ab objecto, fine, & circumstantiis, prout disconveniunt naturæ rationali, & legi. Nam hæc gravitas æstimanda est ex iis omnibus, & singulis, ex quibus absolutè petitur malitia peccatorum: inde enim malitiæ quantitas petitur, unde ipsa malitia; & inde actus est magis malus, unde est simpliciter malus. At malitia actûs sumitur ex objecto, fine, & circumstantiis, prout disconveniunt naturæ rationali, & legi divinæ. Ergo.

Hinc

Hinc 1. Peccatum eò magis, vel minùs grave est, quò vel objectum, vel finis, vel circumstantia ejus magis, vel minùs disconvenit naturæ rationali, ac legi, & quò lex magis, vel minùs obligat. Sic ebrietas gravior est mendaciò officiosò; & furtum eò gravius est, quò quantitas ablata major est, quia magis disconvenit, & magis prohibetur.

2. Cæteris paribus actus habens objectum malum, & finem malum peior est, quàm si esset solùm malus ex alterutro; cum sumat malitiam ab utroque, ideòque majorem habeat. Erit quoque peior, si simul malitiam contrahat ex objecto, fine, & circumstantia. Item malitia cæteris paribus tantò gravior est, quantò actus secundùm plures, vel peiores circumstantias opponitur rationi, & legi: nam sicut malitia, ita & ejus incrementum petitur à circumstantiis moralibus, cum vel debitæ desunt, vel disconvenientes adsunt. Hinc S. Thom. 2. 2. q. 10. a 3. ad 3. ait: *Cæteris paribus graviùs peccat fidelis, quàm infidelis, tum propter notitiam veritatis ex fide: tum propter Sacramenta, quibus est imbutus, quibus peccando contumeliam facit.*

3. Peccatum intra eandem speciem magis, vel minùs grave est, quò major, vel minor est ejus intensio, duratio, & quò fit cum majore, vel minore advertentia, liber-

tate, conatu, &c. Quia tunc magis, vel minus disconvenit naturæ rationali, ac legi.

Resp. II. Illa peccata cæteris paribus graviora sunt, quæ præstantioribus virtutibus, & actibus harum excellentioribus directè, ac per se opponuntur. Quia, (ut docet S. Thomas,) pessimum est contrarium optimo: optimum autem in moralibus est maxima virtus, & pessimum est gravissimum peccatum. Præterea dignitas virtutis, & gravitas peccati oppositi petuntur ex eodem objecto, ratione cujus directè opponuntur. Quare odium Dei est gravissimum peccatum, utpote directè oppositum præstantissimo charitatis actui.

Porro virtutes præstantiores sunt primò Theologicæ hoc ordine, Caritas, Spes, Fides: deinde Religio, Pœnitentia, quia Deum immediatiùs respiciunt: postea reliquæ morales hoc ordine. Prudentia, Justitia, Fortitudo, Temperantia: & simili ordine procedunt aliæ virtutes his annexæ.

Malitiæ gravitas petitur etiam à modo, quo actus eidem virtuti opponuntur; nam oppositio contraria pejor est privativâ: sic odium Dei pejus est, quàm omissio amoris præcepti.

Dixi 1. *directè*: Nam etiam minora vitia indirectè opponuntur majori virtuti, à qua prohibentur.

2. *Per se*, seu ex natura sua. Nam quæ præstantiori virtuti tantum

tum ex præcepto positivo opponuntur, non sunt cæteris paribus per se graviora iis, quæ minùs nobili ex natura sua, & Jure naturali opponuntur; cum non sit par obligatio præcepti. Sic homicidium gravius est, quàm laborare die Festo, quamvis hoc Religioni, illud Justitiæ adversetur.

3. *Cæteris paribus* Nam malitia, vel bonitas non solum desumitur ex ratione generica objecti, sed etiam ex multis aliis, ratione quorum potest esse excessus. Quare major, vel minor gravitas unius peccati præ alio definienda est ex complexione eorum omnium, ex quibus augeri, vel minui potest malitia.

Q. 9. *An effectus malus, vel noxius proximo ex peccato secutus imputatur peccanti, & dat peccato novam malitiam?*

Resp. Aff. Si ille effectus fuerit prævisus, vel potuerit, ac debuerit prævideri. Quia tunc est saltem indirectè, & interpretativè volitus, nempe in causa illicitè, ac liberè posita. Quod verum est, etsi voluntas antequam effectus eveniat, retractet causam; quia illa retractatio non facit, ut re ipsa non sit liberè posita causa, neque ut effectus ex illa non sequatur. Et verò effectus illè sequitur ex peccato, ut præterito, & retractatio non facit, ut peccatum

NON

non fuerit pro præterito voluntarium. Hinc ei, qui alterum lethaliter vulneravit, mors læsi post ejus contritionem secuta imputatur, & is fit irregularis ex delicto.

Q. 10. Quot modis potest quis esse reus peccati alieni, & illud contrahere?

Resp. His nimirum: jussione, suasionem, cooperationem, auxilio, consensu, favore, laudatione seu adulatione, pravâ doctrinâ, exemplo, & silentio. Nam qui uno ex his modis cooperatur peccato alieno, censetur causa moralis illius, etque verè consentit, vel expressè, vel virtualiter, vel interpretativè, & sic illius malitiam, ac reatum contrahit: *Nam digni sunt morte non solum, qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.* Ad Rom. 1.

CAPUT II.

De Peccato Mortali, & Veniali.

Q. 1. Quid sunt, & quomodo differunt?

Resp. I. Peccatum mortale est legis divinæ transgressio gravis, & proinde gravis offensa Dei privans amicitiam divinam, & gratiam sanctificantem, quæ est supernaturalis vi-
ta

ta animæ, atque reddens peccatorem dignum odiô Dei, ac pœnâ æternâ. Veniale verò est legis transgressio levis, & levis offensa Dei, quæ nec privat gratia sanctificante, nec amicitia divinâ, nec ex se meretur pœnam æternam, sed solùm temporalem: nec proinde excludit à cœlesti beatitudine, sed solùm retardat ejus affecutionem; nec extinguit charitatem, sed solùm ejus fervorem impedit.

Differunt inter se, quòd mortale sit Dei contemptus, saltem virtualis, & interpretativus: nam peccatum mortale est prædilectio, seu prælatio creaturæ præ Deo, vel æquatio cum Deo, & aversio à Deo tanquam à fine ultimo, atque adhesio creaturæ tanquam fini ultimo. Nam qui mortaliter peccat, legem Dei aliquid pro jure suo graviter præcipientis, vel vetantis violat graviter, ac proinde graviter violat jus divinum, & sic gravem injuriam facit Deo: unde graviter illum offendit, & meritò censetur contemnere auctoritatem, majestatem, & amicitiam ejus. Hinc Deus de graviter peccantibus ait Isa. 1. *Ipsi spreverunt me*, & 1. 1. Reg. c. 2. *qui contemnunt me, erunt ignobiles*. Item talis hoc ipso præfert creaturam amicitia, & possessioni Dei ob aliquod bonum creatum faciendo id, quod privat amicitia, & possessione Dei, & sic eligendo potius frui creaturâ, quàm Deo. Quæ omnia non conveniunt

nijunt

niunt peccato veniali, quod est solum levis transgressio, & offensa, quæ non est digna privatione amicitia Dei.

Resp. II. Mortale & Veniale ut talia semper differunt inter se specie morali, ideoque essentialiter. Quia illorum malitia notabiliter inter se differunt in ratione offensa: nam mortale habet specialem, ac gravem malitiam positam in contemptu Dei, & aversione à Deo tanquam à fine ultimo, atque conversione ad creaturam, quæ non reperitur in veniali. Quilibet autem contemptus Dei etiam virtualis continet gravem deordinationem, ac malitiam, propter infinitam Dei excellentiam, graviterque disconvenit infinitæ Dei Majestati. Quatenus tamen circa idem objectum versantur, possunt esse ejusdem speciei: nam malitia petita ex objecto ejusdem est speciei in furto gravi, & levi, cum ambo eidem præcepto, & virtuti ex eodem motivo opponantur, & differant solum secundum plus, & minus, sintque in eadem specie injustitiæ.

Q. 2. Quanam requiruntur ad peccatum Mortale?

Resp. Secundum omnes duo. 1. Ex parte objecti aliquid grave, saltem ex fine. 2. Advertentia, & consensus sufficiens ad actum simpliciter liberum, & humanum, qui

qui consensus dicitur plenus, ac perfectus. Nam si alterutrum desit, violatio legis non censetur imputabilis ad gravem culpam, nec gravis offensa, nec contemptus Dei. Consensus autem plenus, ac perfectus est ille, qui datur ab homine vigilante, plene sui compote, & expeditum habente rationis usum, qui advertit ad malitiam actus, seu omissionis, vel potuit, ac debuit advertere. Quod si ad eam advertere non possit ex defectu cognitionis habitualis malitiæ, non excusatur, si ignorantia fuit vincibilis.

Q. 3. *Quodnam Voluntarium sufficit ad Mortale?*

Not. Peccatum est essentialiter voluntarium. *Usque adeo peccatum voluntarium est malum, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium.* ait S. August. l. de vera religione c. 14. quia peccatum est actio, vel ommissio imputabilis homini ad culpam, vituperium, & poenam. At nil potest esse sic imputabile homini, nisi sit ei liberum, proindeque voluntarium. Quippe omne liberum est essentialiter voluntarium, licet non omne voluntarium sit liberum, ut patet in amore beatifico: quia liberum superaddit voluntario immunitatem ab omni necessitate intrinseca, & physica. Voluntarium autem est id, quod pro

procedit à principio intrinseco, nempe voluntate cum intellectu cognitione, vel actuali, vel virtuali, & interpretativa, hoc est, quæ potuit, & debuit haberi, licet defuerit.

Dividitur. 1. In Perfectum, quod fit cum plena advertentia, plenoque consensu; & in Imperfectum, quod fit cum semiplena advertentia, & semipleno consensu, ut in semi-dormiente contingit. 2. In directum, indirectum, & interpretativum. Illud est directè voluntarium, quod in se, ac secundum se volitum est: illud est indirectè voluntarium, quod non est in se, ac secundum se volitum, sed censetur volitum in alio directè volito, vel tanquam cum illo connexum, vel tanquam effectus inde sequens, vel propter alias causas. Illud est interpretativè voluntarium, quod non est positivè volitum, sed tamen secundum prudentem æstimationem censetur volitum, & meritò imputatur voluntati, eò quòd non fecerit, vel non omiserit, quod debebat, & poterat facere vel omittere. Sæpè hoc voluntarium cum indirecto confunditur.

Resp. 1. Consensus sufficiens ad mortale est ille, qui ab homine perfectè vigilante, & plenè sui compote datur actioni, vel omissioni graviter malæ, cujus malitiam actu cognoscit, vel cognoscere potuit, ac debuit. Quia talis consensus est plenus, & sufficienter liber, ac humanus, ut actio
vel

vel omissio sit imputabilis ad culpam gravem, cum ejus malitia, aut malitiæ periculum potuerit, ac debuerit cognosci, & vitari. Neque enim inadvertentia vincibilis, ac culpabilis voluntarium plenum impedit in æstimatione morali.

Resp. II. Ad peccatum mortale non requiritur, ut malitia moralis sit directè, & propter se volita, quod potius diabolicum est, quàm humanum; sed sufficit, ut sit indirectè, vel interpretativè volita, hoc est, ut voluntas velit ex quocunque motivo aliquid graviter malum, etiamsi ejus malitiam secundum se aversetur, modò cognoscat, vel possit, ac debeat cognoscere ejus malitiam. Quia 1. disconvenit naturæ rationali, & legi divinæ velle, aut acceptare ullo modo id, quod malum, ac illicitum est; & lex naturalis prohibet, ne malum ullo modo velimus, & eligamus, non solum directè, sed etiam indirectè, & interpretativè: malum enim nullatenus est volibile, sed malitia actûs exigit quocunque modo fugi. 2. Meritò imputatur voluntati ad culpam, & vituperium, quòd malum velit non solum directè, sed etiam indirectè, vel interpretativè, cum nempe non refugit, nec impedit malum, quod potest, & debet repudiare, & impedire. Nam tunc non fugit, nec aversetur malum, ut debet; nam debet illud fugere, & averfari summè, & omni

modo, cum sit summè odibile, & omni modo fugiendum. Igitur ad mortalem culpam ex parte voluntatis sufficit voluntarium indirectum, & interpretativum, ut consentiunt omnes.

Obj Ut actus sit bonus, ejus bonitas debet esse directè volita. Ergo à pari &c. *R. n.* con. disparitas est, quòd bonitas moralis, seu honestas sit appetibilis directè, & secundùm se, exigatque sic appeti; & ut actus sit bonus moraliter, debet tendere in objectum modo decenti naturam rationalem, ac proinde debet in illud tendere sub ratione honesti, & propter bonitatem. E contra malitia actûs exigit quocunque modo fugi, & ut actus sit malus, sufficit, ut appetat id, quod est malum, aut quomodocunque velit id, quod est malum: nam hoc ipso disconvenit naturæ rationali, & legi divinæ.

Q. 4. Quanam advertentia sufficit ad mortale?

Resp. I. Potest esse peccatum mortale imputabile sine advertentia actuali malitiæ, vel suspitione, aut dubitatione de illa, illiusve periculo. Quia 1. dantur peccata imputabilia ad culpam mortalem, quæ tamen fiunt ex ignorantia vincibili malitiæ, & dum operans putat se rectè age.

agere, & obsequium Deo præstare, ut constat ex *Joan. 16. Venit hora, ut omnis, qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo.* Et tamen persecutores Apostolorum verè in hoc peccabant mortaliter. Hinc illud *Psal. 18. Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me.* Et illud *S. August. 1. de spir. & litt. c. 36. Attendat, quàm in multis offendamus omnes, dum putamus Deo, quem diligimus, placere, vel non displicere, quod facimus.* 2. Multi multa agunt contra legem ex habituali inconsideratione, & negligentia, imò ex dispositione habituali voluntatis non considerandi, an actio sit licita, nec ne; sed statim se determinandi ad id, quod delectat, vel utile est, sive sit licitum, sive non. Certè hi sæpè agunt sine ulla dubitatione, vel suspitione malitiæ; & tamen quis neget eos graviter peccare? 3. Obresponsionem sequentem.

Resp. II. Ad mortale, etiam secundùm se imputabile, sufficit advertentia virtualis, & interpretativa malitiæ, aut periculi illius, consistens in eo, quòd quis possit, ac debeat advertere malitiam, vel ejus periculum, nec tamen advertat. Quia 1. malitia actûs secundùm se ei meritò imputatur, qui debuit, & potuit illam advertere, & vitare actum, cui annexa est. Nam ei malitia satis voluntaria est, & libera, cum

potuerit, & debuerit ab eo vitari. 2. Ut malitia secundum se imputetur, ex communi sententia sufficit consensus voluntatis interpretativus, cum scilicet voluntas potest, & debet repudiare objectum malum, & non repudiat. Ergo etiam sufficit advertentia interpretativa: nam ad peccatum imputabile non minus requiritur consensus voluntatis, quam advertentia rationis. 3. Peccatum mortale est libera transgressio præcepti graviter obligantis. Sed ad talem transgressionem sufficit advertentia virtualis, ac interpretativa: nam talis transgressio est libera, hoc ipso, quod posita est ex defectu advertentiæ actualis, quæ potuit, & debuit haberi: hoc ipso enim talis transgressio ita posita est, ut potuerit non poni à voluntate. 4. Advertentia virtualis, & interpretativa est ea, quæ quidem non habetur, sed haberi potest, ac debet. Sed qui legem violat, quam potuit, ac debuit cognoscere, perinde se habet moraliter, & in æstimatione prudenti in ordine ad imputabilitatem etiam mortalem (licet non tantam, quando advertentia non est affectata,) ac si eam actu cognosceret: ac proinde non excusatur à peccato etiam mortali. Paulò aliter advertentia interpretativa est ea, cujus privatio defectus est culpabilis, cum ipsa potuerit, ac debuerit haberi: ac proinde non excusat à peccato actiones, & omissiones secutas con-

con-

contra legem; cum ipsa sit culpabilis, nec tollat voluntarium indirectum, ac interpretativum, sufficiens ad culpam; nec culpa possit quemquam excusare. Igitur malitia actus merito imputatur voluntati hoc ipso, quod actus malus procedit à voluntate liberè, & scienter, vel cum vincibili, ac culpabili ignorantia, aut inadvertentia agente. 5. Vincibilis ignorantia, seu carentia cognitionis habitualis non excusat à peccato. Ergo multò minùs excusat inconsideratio, & inadvertentia vincibilis: nam (ut ait Suarez) ignorantia non refert ad voluntarium, vel involuntarium ratione habitualis scientiæ, quâ privat, sed proximè & immediatè ratione actualis considerationis, quam tollit; quia voluntas non movetur proximè, & immediatè ab habituali cognitione, sed ab actuali. Inadvertentia autem est vincibilis, & voluntaria, hoc ipso, quod potuerit & debuerit pelli per advertentiam: sicut ignorantia habitualis est vincibilis, & voluntaria, hoc ipso quod potuerit, & debuerit depelli per inquisitionem veritatis.

Not. 1. Equidem nihil est volitum, quin præcognitum, & voluntarium est id, quod est à Principio intrinseco cum cognitione; sed cum cognitione, vel actuali, vel virtuali, & interpretativa. Nam ad voluntarium indirectum, & interpretativum sufficit cognitio virtualis, & interpretativa. Item cum actus moralis definitur

actus, qui liberè fit cum advertentia ad regulam morum, intelligi debet advertentia, vel actualis, vel virtualis, & interpretativa: alioqui definitio mala est, cum non conveniat omni actui morali, nempe peccato commisso ex ignorantia, vel inadvertentia vincibili.

Not. 2. Advertentia virtualis, & interpretativa adest, cum quis potest, & debet advertere ad præceptum, seu obligationem, vel malitiam actûs, & tamen non advertit. Potest autem advertere, quando ex aliqua cognitione præsentis ejusdem, vel alterius objecti, aut circumstantiæ, prudenter, ac circumspectè agendo, deveniret in cognitionem malitiæ, quam novit quidem habitu, sed actu non advertit. Tunc enim habet sufficiens principium discurrendi, & considerandi, an actus sit licitus, vel illicitus. Et si hoc non cognoscit, aut considerat, malè consultat, & imprudenter agit: unde meritò illi imputatur peccatum, quod inde sequitur. Quippe in omni deliberatione humana primò considerandum est, utrùm res liceat, nec ne: eodem enim præcepto, quo tenemur vitare peccatum, & servare legem, tenemur adhibere advertentiam, & considerationem, cum sine ea lex observari nequeat.

Hinc in iis, quæ intrinsecè mala sunt, & contra legem naturalem, ad virtuales advertentiam malitiæ moralis habitualiter
notæ

notæ sufficit, ut consideretur ipsa actio secundum se, seu ut quis rectè advertat, quid agat. Nam hoc ipso facillimè excitari potest actualis cognitio malitiæ, utpote habentis cum illa intrinsecam connexionem, si consideratè, & sine præcipitatione agatur, ut notat Suarez. In iis verò, quæ non sunt per se mala, sed vetita solo jure positivo, quamvis non semper sufficiat consideratio ipsarum actionum secundum se, cum non habeant intrinsecam connexionem cum malitia, seu præcepto eas vetante: tamen si quis non labore ulla ignorantia facti, sola objecti propositio simul cum cognitione habituali præcepti regulariter sufficit ad excitandam cognitionem malitiæ, si, qua par est consideratione, & mora in agendo procedatur. Possunt & alia principia deliberandi in talibus rebus occurrere, ut si quis non cogitat de die abstinentiæ, videat alios vesci cibis quadragesimalibus; vel die Festo nihil cogitans de sacro, audiat festivum campanarum pulsum, aut videat populum ad templum accurrentem. Ex his enim, aut similibus excitari potest cogitatio præcepti: quæ tamen si adhibita sufficienti attentione, & consideratione non habeatur, tunc inadvertentia erit naturalis & invincibilis, qualis esse solet in timoratis & ex circumspectione agentibus: in aliis autem plerumque est vincibilis, & culpabilis. Quod si

malitia non sit habitualiter nota, tunc actus est culpabilis, si ignorantia sit vincibilis, quia hæc non excusat à peccato.

Not. 3. Cùm aliqui Theologi dicunt ad peccatum mortale requiri advertentiam malitiæ, vel ejus periculi, vel suspicionem, aut dubitationem de illa; ut id cum veritate, & certissimis ipsorum, ac omnium principis consentiat, debet intelligi in sensu accommodo, nempe vel de peccato directè volito, & de peccato malitiæ ex certa scientia commisso: vel de advertentia malitiæ, sive formali præsentis, aut præcedente, sive virtuali, & interpretativa, in specie, vel in genere, in se, vel in causa.

Q. 5. Quibus indiciis in dubio de consensu sufficienti ad mortale cognosci potest, eum fuisse datum, vel non?

Resp. Traduntur à Doctoribus hæc regulæ. 1. Si dubitans de consensu præstito sit vir probus, & timoratae conscientia, seque ita habitualiter, ac constanter dispositum sentiat, ut potius vellet mori, quàm mortaliter peccare; censendus est non dedisse sufficientem consensum, licet aliquam fortè in repellenda tentatione negligentiam admiserit. At, si sit homo pravus, & peccatis assuetus, in dubio censendus est consensisse. Quia in dubio prudens præsum-

sumptio à censuetis, ac communiter contingentibus, & habituali dispositione sumitur. Et quia prior summè detestans peccatum habitualiter, si illud admisisset cum pleno consensu, hanc mutationem ita advertisset, ut de ea nil dubitaret; posterior verò parvi pendens peccatum, si non plenè consensisset, non dubitaret, Porro non est signum imperfecti consensûs, sed tantùm mutatae voluntatis, contritio, quæ actum peccati statim consequitur.

2. Quando suborta cogitatione, seu tentatione de faciendâ re mala, non facis, cum facile posses, signum est consensum in opus non fuisse perfectum, quia potentia executrix voluntati omnino obtemperat.

3. Sola perseverantia motus interni post advertentiam non indicat sufficienter plenum consensum, sicut perseverantia motus exterioris membrorum illum arguit; quia his voluntas, non illis despoticè imperat.

4. Quando quis dubitat vigilans, an dormiens, sui compos, an impos, quidpiam voluerit, aut fecerit, probabile indicium est non plenæ deliberationis: quia hæc regulariter hominem de suis actibus certiores reddit; & perfectè vigilans satis novit, se vigilare, & sui compos de hoc non dubitat, nisi fortè mora temporis aliquam induxerit oblivionem.

Cæterum cum hæc omnes conjecturæ veritatem non ostendant, est obligatio confitendi consensum illum dubium.

Q. 6. *An est mortale agere, vel velle
aliquid graviter illicitum ob
finem bonum?*

Resp. Aff. ita omnes: quia 1. Ad Rom.
3. *Graviter damnatur illud: faciamus
mala, ut veniant bona. 2. Voluntas mala*
est hoc ipso, quòd vult id, quod malum,
& ex quocunque motivo illud velit. Nam
actus voluntatis sumit malitiam ab eo om-
ni in quod fertur, ex Ose. 9. facti sunt
abominabiles, sicut ea, quæ dilexerunt.
Neque enim finis bonus malitiam objecti,
seu medii tollit, cum ejus naturam non
immutet. 3. Volitio finis honesti ut per
medium illicitum comparandi est mala.
Nam tendit in objectum modo naturam
rationalem dedecente, & contra legem;
disconvenit enim naturæ rationali, & legi
prosequi bonum per medium illicitum, imò
volitio finis honesti per medium licitum,
sed in circumstantia mala, est vetita, & ma-
la. Nam disconvenit naturæ rationali, &
legi divinæ, & finis honestus non potest
nisi dedecenter & disconvenienter natu-
ræ rationali appeti per medium licitum in
circumstantia mala, v. g. velle celebrare
Sacrum propter bonum finem in loco de-
decenti. Quod est secundum se malum ex
genere, nullo modo potest esse bonum, &
licitum; quia ad hoc, quòd aliquid sit bo-
num,

num, requiritur, quòd omnia rectè concurrant; bonum enim ex integra causa, malum verò ex singularibus defectibus. Ait S. Thom. 2. 2. q. 110. a. 3.

Q. 7. Quanam sunt peccata mortalia, vel venialia ex genere suo?

Resp. I. Cum S. August. Enchirid. c. 78. Quæ sint levia, quæ gravia peccata, non humano, sed divino sunt pensanda iudicio, & c. 79. sunt autem quedam, quæ levissima putarentur, nisi in scripturis demonstrarentur opinione graviora, quis enim dicentem fratri suo, fatue, reum gehennæ putaret, nisi veritas diceret?

Resp. II. Id sicut tota doctrina morum repeti debet. 1. ex Scriptura. Quæ enim ab illa dicuntur abominabilia, detestanda, execranda, Deo exosa, digna morte, gehennæ, excludere à regno Dei, vel ob quæ dicitur væ! Judicanda sunt ex genere suo mortalia. 2. Ex traditione, quæ exstat in scriptis Patrum. 3. Ex definitione, & sensu ecclesiæ, quæ semper est infallibilis in doctrina fidei, & morum. 4. Ex ratione fide illustrata, & his principiis nixa. 5. Ex unanimi Doctorum consensu.

Resp. III. Peccatum mortale ex genere suo est illud, intra cuius objectum, seu materiam datur aliquid grave, seu graviter

re-

repugnans rectæ rationi, vel fini legis: qualia sunt peccata contra virtutes Theologicas fidem, spem, & charitatem, contra religionem, justitiam, & alias virtutes graviter obligantes, item quæ nos graviter corrumpunt. Peccata verò, quæ leviter tantùm adversantur naturæ rationali, vel præcepto leviter obliganti, & quæ non lædunt graviter charitatem Dei, & ejus honorem, vel proximum quoad personam, res, vel jura, nec nos ipsos corrumpunt, sed continent præcisè aliquam levem inordinationem, ut mendacium officiosum verbum otiosum, sunt venialia per se, & ex genere suo. *S. Thom.* 1. 2. q. 88. a. 2.

Resp. IV. Mortale ex genere suo duplex est, aliud ex toto genere suo, aliud ex genere suo non toto. Peccatum mortale ex toto genere suo est illud, cujus omne objectum, seu omnis materia est per se gravis, quia nempe quælibet ejus materia gravem inordinationem continet, vel per quamlibet ejus quantitatem læditur graviter virtus, quæ est finis præcepti gravis. Unde non potest esse veniale nisi ex imperfectione actûs, seu ex defectu advertentiæ, & consensus sufficientis ad mortale. Talia sunt ea, quæ sunt directè contra aliquod attributum divinum, ut odium, & contemptus Dei, hæresis, desperatio blasphemia, perjurium, &c. Nam hæc directè repugnant Dei bonitati, veracitati,
mi-

misericiordiæ, Majestati, excellentiæ infinitæ Dei; & per ista graviter læduntur charitas, fides, spes religio, &c. Talia item sunt, quæ graviter disconveniunt naturæ rationali, seu ex se gravem habent inordinationem, ut delectatio venerea extra conjugium, pollutio, &c.

Mortale verò ex genere suo, sed non toto est illud, intra cujus objectum, seu materiam datur aliquid ex se grave, & leve, seu graviter, & leviter inordinatum, ac prohibitum, quatenus per aliquam materiam graviter, & per aliam leviter læditur virtus, quæ est finis præcepti. Nam illa materia censetur gravis, per quam graviter læditur virtus, quæ est finis præcepti; & ea est levis, per quam leviter læditur talis virtus, ut patet in furto.

Q. 8. An peccatum mortale ex genere suo fieri potest veniale, & vicissim?

Resp. I. Cùm ad mortale requiratur gravitas materiæ, & sufficiens advertentia, & consensus, sequitur peccatum ex genere suo mortale fieri veniale. I. Ob levitatem materiæ, ut patet in peccatis contra justitiam, v. g. Furto levi. Nam tunc leviter læditur justitia, quæ est finis præcepti vetantis furtum, & sic tunc est levis inordinatio, & transgressio, ac offensa

fensa Dei. Peccata autem ex toto genere suo mortalia non possunt fieri venialia ex parte materiæ, quia in quavis eorum materia reperitur gravis difformitas, & per quamlibet eorum quantitatem graviter læditur virtus, quæ est finis præcepti. Porro materiæ levitas in iis, quæ levitatem materiæ admittunt ex circumstantiis, & præsertim, ex quantitate materiæ, & ejus conducentia ad finem dijudicanda est. 2, Ob imperfectionem actûs ex parte intellectûs, & voluntatis. Ita *S. Thom. 1.2. q. 88. a. 6. Potest id, quod est ex genere mortale, esse veniale propter imperfectionem actûs, quia non perfectè pertingit ad rationem actûs moralis.* Hoc est, quia deest sufficiens advertentia, & consensus ad hoc, ut actus dicatur simpliciter liber, & humanus. Actus autem, seu consensus voluntatis imperfectus, & semiplenus, ideóque insufficientis ad mortale est ille, qui datur cum impotentia plenè advertendi ob impeditum rationis usum, qualis impotentia est in semi dormiente, modo hæc sit omnino involuntaria: sicut consensus dicitur plenus, ac perfectus, cum datur ab homine plenè sui compote, & habente usum rationis expeditum, & valente plenè advertere. Similiter advertentia imperfecta, seu semiplena est ea, quæ procedit ab homine non perfectè sui compote, nec habente usum rationis expeditum

tum

tum, qualis est semidormiens. Sicut enim hic non habet perfectum iudicium rationis, nec plenè advertere potest ad id, quod agit: ita interdum fit, ut quis ob subitam, & vehementem passionem, aut distractionem ad res alias non advertat, nec advertere possit ad actum suum, quantum requiritur ad mortale. Unde delectatio de objecto malo, quæ cæteroquin esset mortalis, potest defectu sufficientis advertentiæ esse solùm venialis. Advertentia verò perfecta, & plena est ea, quæ procedit ab homine sui compote, & habente usum rationis expeditum.

Hinc triplex distinguitur motus, nempe primò primus, qui subitò ante omnem mentis advertentiam insurgit, nec ullatenus pendet à voluntate, & hic non est culpa secundum se: secundò primus, qui est cum aliqua, sed imperfecta advertentia, sufficiente quidem ad culpam venialem, non autem ad mortalem, qualis est in semidormiente: & motus plenè, ac perfectè deliberatus; qualis est in vigilante, & plenè sui compote; & hic est mortalis, si sit graviter inordinatus.

Imperfectio tamen actûs nunquam impedit quò minus ea, quæ sunt ex objecto venialia, revera sint venialia, ut docet Suarez. Quia ad culpam venialem sufficit quodcunque voluntarium, & liberum, sicut & quantulacunque inordinatio; secus verò

verò ad mortale ; nam homo non potest, ex qualicunque actione, & quantumvis imperfecta constitui reus perpetui odii Dei, & damnationis aeternae: hoc enim repugnat bonitati, sapientiae, ac convenienti gubernationi divinae.

Resp. II. Actus ex genere suo, seu objecto venialis, vel indifferens fit mortalis per accidens, seu per aliquid ei adjunctum.

1. Ex errore conscientiae, quo quis putat id, quod agit, esse mortale, licet re ipsa non sit. Nam tunc consentit in mortale apprehensum.

2. Ratione affectus graviter inordinati in rem aliquam leviter malam, vel indifferentem, constituendo in ea finem ultimum, ut si ex affectu ad illam paratus sis illam velle, si mortalis esset, vel peccare mortaliter potius, quam ab ea abstinere, vel illam comparare per medium graviter illicitum. Nam tunc eam praefers divinae amicitiae, & violas graviter maximum praeceptum diligendi Deum super omnia.

3. Ratione finis mortaliter mali, ad quem ordinatur, ut adulatio, seu laudatio ex se venialis ordinata ad subornandam virginem. Nam talis actus continet affectum ad rem mortaliter malam; & medium malitiam finis contrahit.

4. Ra-

4. Ratione gravis damni, vel scandali, quod ex re levi secuturum prævidetur, vel prævideri potest, ac debet, ut si ex furto rei levis prævideas alterum blasphematurum: Nam ob talem effectum actus graviter adversatur charitati; & causa participat malitiam sui effectus.

5. Ratione periculi incidendi in mortale, in quod quis experiëntiã didicit, se ex actione de se leviter mala, vel indifferenti incurrere, puta si aspectus mulieris, vel colloquium inducat ad actum turpem, vel consensum in delectationem veneream; si ludus de se licitus, sit occasio proxima pejerandi, blasphemandi, &c. Nam mortale est, exponere se morali periculo peccandi mortaliter: is quippe Dei amicitiam, & animæ salutem contemnit, qui ejus perdendæ periculum probabile non vitat, cum potest; & eodem præcepto, quo tenemur vitare peccatum, tenemur etiam ejus probabile periculum vitare.

6. Propter contemptum formalem præcepti, vel regulæ, vel Superioris quæ Superior est, ut si quis violet præceptum in re levi, quia præceptum est, sive quia renuit subjici præcepto, vel Superiori. Talis enim inobedientia inducit contemptum potestatis à Deo derivatæ, & Superioris, ut Minister Dei est, ejusque vires gerit: qui contemptus redundat in

Tom. I.

P

Deum

Deum, juxta illud Luc. 10. *qui vos spernit, me spernit.*

Item omissio Consilii Evangelici ex contemptu, quasi Deus inutilia, & vana consuleret, mortalis est. Nam est graviter injuriosa Deo, & Deus ipse consilii author contemnitur.

Q. 9. *An multa venialia possunt facere unum mortale?*

Resp. I. Peccata Venialia quantumvis multiplicata non possunt per se efficere unum mortale, nisi eorum materiae, vel effectus uniantur. *Est communis*: quia 1. ex Trid. sess. 14. c. 5. per venialia à Dei gratia non excludimur. 2. Peccatum mortale, cum sit contemptus Dei, & aversio à fine ultimo, habet malitiam ordinis superioris, imò infinitam, quàm proinde æquare nequeunt quævis venialia. 3. Sola multiplicatio non constituit peccatum in alia specie: peccatum autem mortale est in alia specie à veniali.

Qui tamen proponeret omnia venialia occurrentia committere, vel ad hoc paratus esset, vellétque sola mortalia vitare, secundum Sanchez, & Bonacin, mortaliter peccaret, etiamsi contemptus formalis deesset: quia illius propositi objectum continet apertissimum peccandi mortaliter periculum, quod talis vult subire, cum ex

SS.

§§. Patribus, & Doctoribus multa venialia deliberatè, & ex proposito commissa certò disponant ad mortale, & in praxi patet; quæ culpa mortalis adversatur præcepto charitatis.

Resp. II. Si plurium venialium materiæ, vel effectus moraliter uniantur, & unum objectum grave constituent contra unum præceptum; tunc mortale est peccatum, cujus materia, licet secundum se parva, tamen ob moralem conjunctionem cum objectis priorum, notabilis censetur, vel effectum gravem malum producit, *Est communis.* quia tunc per hoc ultimum peccatum ponitur complementum gravis materiæ, vel effectus graviter prohibiti; & illud ponens censetur velle aliquid graviter inordinatum, ac prohibitum. Sic qui uno die Festo pluries laborat per quadrantem diversis horis, peccat mortaliter ultimo quadrantis labore, quo completur tempus notabile: quia isti omnes labores breves moraliter uniantur; & tunc verum est dicere talem laborasse illo die Festo tempore notabili, v. g. duas, aut tres horas. Sic ebrietas per ultimum scyphum completur. Item qui intemperanter cibum sumit, & ultima comestione agnoscit valetudinem graviter lædendam, peccat tunc mortaliter: nam jam vult objectum graviter dissentaneum naturæ rationali, ac legi, & sibi notabile damnum.

P 2

Si

Si verò plurium venialium materiæ parvæ, & effectus non uniantur, nec in grave objectum coalescant; tunc omnia, & singula peccata sunt venialia, nec efficiunt mortale: quia tunc materiæ illæ non conflant unum objectum grave, nec materiam sufficientem ad mortale. Sic qui pluribus Festis per unum quadrantem laborat, non peccat mortaliter, secluso scandalo, & contemptu: quia tunc sicut Festa sunt diversa, neque efficiunt unum moraliter; ira & labores sunt diversi, nec unum inter se constituunt. Item qui in Quadragesima quotidie bolum panis extra tempora comedit; non peccat mortaliter: quia comestio uno die facta non continuatur, nec conjungitur moraliter cum comestione alterius diei, cum obligatio abstinendi affixa sit singulis diebus, & transeat cum illis. Unde propositum comedendi singulis diebus Quadragesimæ bolum panis extra tempora est per se loquendo solum veniale, quia non fertur in illas omnes comestiones leves conjunctim sumptas, sed in omnes separatas, & singulis diebus vitandas, quæ cum solum sint vitæ sub veniali, propositum non est de mortali. Idem dic de eo, qui plures inducit ad parum comedendum uno die jejunii, quia actio unius non unitur, nec facit unum moraliter objectum vitæ cum actione alterius. Unde inductio non est ad aliquid grave.

Q. 10.

Q. 10. *An, & quomodo multa venialia
disponunt ad mortale?*

Resp. I. Multa venialia, si negligentur, & continuentur, sensim disponunt hominem ad mortale. Constat 1. ex Eccli. 19. *qui spernit modica, paulatim decidet.* & Luc. 10. *qui in modico iniquus est, & in majori iniquus est.* 2. Ex consensu Theologorum, & ex Patribus docentibus, venialia diligenter cavenda esse: ne labamur in mortalia. 3. Et praxi, & experientia.

Resp. II. Multa venialia disponunt ad mortale. 1. Indirectè, seu negativè removendo id, quod mortalia impediret. Nam & in peccante minuunt fervorem charitatis, & timorem Dei, ac horrorem peccati; & ex parte Dei impediunt Providentiam illam specialem, qua tentationes, ac pericula removebat, & liberalitatem, qua uberes, & potentiores gratias largiebatur.

2. Positivè: tum quia cum mortale, & veniale in hoc conveniant, quòd sint infractio legis, & ordinis; multitudo leviorum infractionum, maximè si deliberatè, & ex gravi negligentia fiant, hominem disponit ad violandam legem, & ordinem in gravioribus: tum quia libido peccandi, & affectus erga rem venialiter malam, potest sæpius peccando ita crescere, ut in ea re

constituatur finis ultimus, & ex affectu erga illam homo sit paratus violare præceptum gravius, vel illius violandi periculo se exponat. Venialia autem ejusdem speciei magis adhuc per se, ac directè disponunt ad mortale; cum circa idem objectum specificè sumptum versentur, & pariant similem habitum. Sic levioribus furtis, contumeliis, detractionibus via sternitur ad graviores injurias, & comparatur consuetudo furandi, detrahendi, quæ magis adhuc in gravia objecta, utpote magis allicientia ad se, inducit, quam in levia.

CAPUT III.

De Peccatis commissionis, & omissionis.

Q. I. **Q**uid sunt, & an differunt inter se?

Resp. I. Peccatum commissionis est actus positivus factus contra legem eum prohibentem, sive est violatio præcepti negativi. Peccatum omissionis est omisio actus præcepti, sive violatio præcepti affirmativi.

Resp. II. Hæc peccata, etiam cum eadem virtuti, aut præcepto ex eodem motivo adversantur, sic moraliter inter se differunt,

runt, saltem secundum gravitatem, ut in Confessione sigillatim explicanda sint. Nam peccatum commissionis, cæteris paribus, est notabiliter gravius peccato omissionis: habet quippe notabiliter majorem disconvenientiam, ac oppositionem cum natura rationali, & lege divina: magis enim, cæteris paribus, inordinatum est, ac disconveniens naturæ rationali, ac legi æternæ facere, quod non debes, quàm non facere, quod debes; & illud opponitur præcepto *declina à malo*, hoc autem præcepto *fac bonum*. Sic odium Dei est longè gravior culpa, quàm omissio actûs amoris Dei præcepti, licèt utrumque eidem præcepto charitatis opponatur; & qui utriusque reus esset, non satisfaceret præcepto confitendi, dicendo se bis peccasse mortaliter contra debitam charitatem Dei. Item longè pejus est patrem contumeliâ afficere, quàm præcisè ei honorem non deferre.

Imò sunt, qui docent, aliqua peccata commissionis, & omissionis inter se differre secundum gravitatem specificam, ut ista allata: quia censent ea habere inter se disconvenientiam, & oppositionem cum natura rationali, & lege divina notabiliter diversam; nam licèt eidem virtuti, ac præcepto ex eodem motivo adversentur, tamen ei modo notabiliter diverso opponuntur.

Q. 2. Unde estimanda est species, & gravitas omissionis culpabilis?

Resp. Ex specie, & bonitate actûs præcepti: nam privatio eò peior est, quò forma ei opposita melior est. Ergo omissio actûs præcepti eò peior est, quò actus præceptus melior est. Sic omissio orationis longioris præceptæ, est culpa gravior omissione orationis brevioris etiam præceptæ.

Q. 3. An actus cum omissione culpabili conjunctus, est Peccatum?

Resp. I. Omnis actus, qui est causa, finis, vel occasio proxima omissionis malæ, contrahit malitiam omissionis, ut si omitas sacrum, ut studeas, vel dormias: quia prohibetur eodem præcepto, quo præcipitur actus omissus. Nam præceptum, utpote de se efficax, hoc ipso, quòd præcipiat actum aliquem, simul prohibet omnem actum, vi cuius sequitur omissio actûs præcepti. Sicut enim præceptum obligat ad servanda omnia, quæ necessaria sunt ad ejus observationem: sic & ad vitanda omnia, quæ eandem observationem impediunt. Item in illo actu continetur virtualis saltem voluntas omittendi. Ergo habet idem objectum cum omissione, &

& proinde eandem malitiam, & repugnantiam eidem præcepto. Idem est, si actus assumatur ut medium omissionis: nam media contrahunt malitiam finis. Hinc si actus sit aliunde malus, habet duplicem malitiam; ut si quis omittat sacrum, quia tempore sacri furatur. Si verò non sit aliunde malus, habet unam, & eandem malitiam cum omissione culpabili, cum solum habeat malitiam ab illa omissione, & eidem præcepto adversetur. Docet tamen Suarez, quòd si quis advertit se hoc tempore omittere, & ex nimio affectu ad illud opus de se licitum velit nihilominus illud exercere, & sic omittere; tunc actus ille habet malitiam specie distinctam: quia verè est contra rectitudinem propriæ virtutis; & quia constituitur ultimus finis in illo opere.

Resp. II. Quando actus, qui fit tempore omissionis, non est causa, nec finis, nec medium, nec occasio omissionis, sed tantum assumitur consequenter ad voluntatem efficacem omittendi ob alium finem, juxta multos non contrahit malitiam omissionis, nec proinde est peccatum, si aliunde non sit malus: ut si quis, postquam decrevit omittere sacrum, ad aliquod leve incommodum vitandum oret domi, vel studeat tempore sacri, ut otium vitet. Quia lex præcipiens aliquid non vetat actum alium, nisi sit causa, vel medium, vel occa-

fio omissionis actûs præcepti; & supposita voluntate omittendi actum præceptum alius actus materialiter, & per accidens se habet ad omissionem, & nullo modo in eam influit.

Q. 4. *Quandonam admittitur peccatum Omissionis?*

Resp. I. Peccatum Omissionis externum admittitur eo solo tempore, quo urget præceptum faciendi actum: quia hoc peccatum consistit in omissione actûs debiti ex præcepto: at actus non est debitus, nisi eo tempore, quo servandum est præceptum. Internum verò committitur, dum quis expressè, aut virtualiter, indirectè, vel interpretativè, vult omittere actum præceptum; nam tunc ponitur voluntas violandi præceptum.

Resp. II. Qui ponit causam, ex qua prævidet probabiliter secuturam omissionem, tunc peccat, & contrahit malitiam omissionis: quia qui ponit causam omissionis, vult indirectè, vel saltem interpretativè ipsam omissionem: qui enim vult causam, censetur velle effectum, qui ex illa sequitur. Præterea eodem præcepto, quo vetatur ommissio, prohibetur etiam positio libera causæ illius. Hinc qui die Festo manè se somno tradit, prævidens se somno sepultum iri tempore ultimi sacri, tunc peccat contra

re-

religionem; etiam si per accidens excite-
tur, & postea sacrum audiat. Nam tunc
habuit voluntatem, saltem interpretati-
vam, ac virtualem omittendi sacrum, quam-
vis postea eam mutaverit.

Idem dic de eo, qui scienter, aut non
nisi cum ignorantia, vel inadvertantia cul-
pabili, exponit se morali periculo omitten-
tendi: nam tunc contrahit totam maliti-
am omissionis, licet postea omissio non
sequatur; quia sic exponendo se morali
periculo omittendi saltem interpretative
voluit omissionem. Quod si is, qui posuit
causam omissionis, vel exposuit se morali
periculo omittendi, postea possit præcep-
tum, dum urget, implere; desistendo ab
opere impossibili, non implens præ-
ceptum denuò peccat peccato omissionis;
& tunc ommissio ejus est in se libera eo mo-
do, quo actus externus liber esse potest:
quia tunc denuò vult saltem indirectè ip-
sam omissionem actualem. Porro non
contrahitur censura, nisi eo tempore, quo
actus ex præcepto faciendus est: nam tunc
solum ponitur ommissio externa, cui anne-
xa est.

Resp. III. Probabile est, eum, qui posuit
omissionis causam, qua factus est impotens
ad implendum præceptum, peccare non so-
lum, quando posuit illam causam, sed etiam
dum re ipsa actum præceptum omittit, si
non retractet ejus causam culpabilem, cum
potest.

potest. Sic Sacerdos, qui Breviarium in mare liberè projecit, unde factus est impotens ad illud recitandum, non solum peccavit projiciendo, sed etiam singulis diebus denuò peccat non recitando, quamdiu priorem culpam non retractat. Item qui ante sacrum longæ viæ sine necessitate se dedit, unde factus est impotens ad audiendum sacrum, peccat contra religionem non solum cum se dedit longæ viæ prævidens impotentiam audiendi sacrum inde secuturam, sed etiam postea, dum celebratur sacrum, nisi tunc eliciat contritionem. Ratio est quia omissio actualis est imputabilis voluntati, quamdiu est voluntaria in causa non retractata, quæ possit retractari: tamdiu enim liberè continuatur, & ponitur voluntariè omissio, quamdiu potest retractari ejus causa, & non retractatur; nam est tunc in potestate hominis efficere, ne sit amplius voluntaria, ac moralis.

Sed quid si homo non possit retractare causam culpabilem omissionis, ut fit in somno, vel ebrietate: An peccat non solum quando posuit causam, sed etiam cum præceptum urget?

Resp. Alii affirmant, eò quòd talis omissio sit illi sufficienter voluntaria in causa non retractata. Alii probabiliùs negant do-

docentes talem omissionem nil per se malitiæ imputabilis addere culpabili positioni causæ ejus, eò quòd tunc omissio non sit voluntaria, & libera nisi in causa; & voluntas tempore omissionis non continueatur liberè, nec ullum exercitium liberum habeat, cum ne possit quidem ejus causam retractare.

Cæterùm necesse est omnes omnino omissiones actuales confiteri, & non tantùm causam earum culpabilem. Nam ex praxi perpetua fidelium, ex qua necessitas materiæ Confessionis potius, quàm ex principiis metaphysicis metienda est, constat, actiones, & omissiones in causa mortaliter culpabiles esse necessariò confitendas, sive illæ secundùm se peccata sint, sive solum effectus, & objecta peccati in causa liberè posita commissi. Præterea id etiam necessarium est, vel ad explicandam, sicut oportet, peccati gravitatem, vel ad detegendum damnum tertii, obligationem restituendi, &c. Vel ob periculum reservationis, aut censuræ.

CAPUT IV.

De ignorantia, & ejus Peccatis.

Q. 1. **Q**uid est Ignorantia, & quotuplex?

Resp.

Resp. Ignorantia latè est carentia cognitionis veræ in subjecto capaci. Strictè ut hîc sumitur, est carentia cognitionis debitæ, seu cognitionis eorum, quæ quis scire debet. Nam qui ignorat ea, quæ scire non tenetur, non est in eo ignorantia strictè loquendo, sed mera nescientia.

Dividitur 1. in invincibilem, & vincibilem. Ignorantia invincibilis, quæ etiam inculpabilis, & probabilis vocatur, est ea, quæ sufficienti diligentia adhibitâ depelli non potest. Vincibilis est ea, quæ, sufficienti diligentia adhibitâ, depelli potest.

2. In antecedentem, concomitantem, & consequentem. Antecedens est ea, quæ nullo modo fuit volita, & est causa actionis, quatenus eâ sublatâ non fieret actio: ut cum venator adhibitâ sufficienti diligentia, ne hominem occideret, occidit amicum putans esse feram. Concomitans est ea, quæ non est volita, sed non est causa actionis, in quantum eâ sublatâ adhuc fieret actio, quæ proinde non fit ex ignorantia, sed præcisè cum ignorantia: talis est in eo qui, adhibitâ sufficienti diligentia ne hominem occideret, inimicum latentem occidit, quem æquè occidisset, si scivisset ibi latere. Consequens est ea, quæ volita est directè, vel indirectè: ut cum quis nescit talem diem esse festivum, quia aut expressè noluit, aut neglexit inquirere. Unde est semper vincibilis; & quan-

quandóque est causa actionis, quandóque non, quia eâ sublatâ quandóque adhuc fieret actio, quandóque non fieret.

3. In ignorantiam Juris, & facti. Prior est, qua ignoratur præceptum aliquod. Posterior est, qua ignoratur id, quod fit, esse juxta, vel contra præceptum, & potest esse de opere, vel aliqua ejus circumstantia: ut cum quis nescit esse diem veneris, quo comedit carnes.

4. In negativam, & positivam. Negativa est mera privatio debitæ cognitionis alicujus rei absque judicio erroneo de illa re, Positiva est error, seu judicium falsum de aliqua re.

5. In habitualem & actuaalem. Habituaalis est privatio cognitionis habitualis, & dicitur simpliciter ignorantia. Actuaalis est privatio debitæ cognitionis actualis, & melius dicitur inadvertentia, inconsideratio, vel oblivio.

Q. 2. *An ignorantia vincibilis est secundum se peccatum?*

Not. Ignorantia vincibilis, alia est affectata, seu directè volita, & est ea, quam quis directè, & expressè vult, ut liberiùs peccet, juxta illud Job 21. *recede à nobis scientiam viarum tuarum nolumus.* Alia non affectata, & est ea, quæ non est directè, & expressè volita, sed est solùm volita indi-

directè, nempe in negligentia addiscendi, Hæc subdividitur in crassam, seu supinam, & non crassam. Crassa est, cum aut nulla adhibetur diligentia ad sciendum, aut non nisi pro rei gravitate valde exigua adhibetur: unde semper oritur ex gravi negligentia discendi. Non crassa est, cum ad sciendum adhibetur quidem aliqua diligentia, sed non adhibetur sufficiens.

Resp. Ignorantia vincibilis eorum, quæ quis scite tenetur, etsi non affectata, est secundum se peccatum imputabile. *Est communis. sent. Prob. 1. ex Psal. 24. Delicta juventutis mea, & ignoratias meas ne memineris.* Et Eccli 23. *Ne adincrescant ignorantia mea, & multiplicentur delicta mea.* 2. Quia talis ignorantia est libera transgressio præcepti, seu ommissio rei præceptæ. Nam omnia, & singula præcepta obligant ad id, sine quo observari nequeunt, ideòque ad sui cognitionem comparandam, sine qua servari non possunt: quippe præcipiens finem, præcipit media per se necessaria ad illum. Igitur cum cognitio obligationum tum omnibus communium, tum specialium, quæ ad cuiusque statum, officium, & munus spectant præcepta sit; talis cognitionis privatio vincibilis est transgressio præcepti, & quidem libera, ac voluntaria saltem indirectè, nempe in negligentia discendi, ideòque est peccatum. Unde ignorantia est peccatum, &

& mala imputabiliter ob negligentiam voluntatis, à qua manat. 3. Qui ignorat ea, quæ scire potest, & debet, se exponit voluntariè morali periculo violandè præcepta quoties urgent, ideòque multoties peccandi: ergo peccat gravissimè.

Obserua 1. Gravitas peccati ignorantiaæ æstimanda est ex gravitate præcepti ignorati, & ex negligentia discendi. 2. Ut aliquid sit voluntarium interpretativè, sufficit ut tenearis illud vitare, nec facias, cum possis, id quod est necessarium ad illud vitandum: hoc enim ipso tibi meritò imputatur, quod non vitaveris. 3. Ignorantia eorum, quorum cognitio ratione sui præcipitur, ut sunt Mysteria Fidei, est peccatum speciale oppositum virtuti Fidei, quamvis Fidei habitum non destruat. Ignorantia verò eorum, quorum cognitio requiritur solùm in ordine ad opus, est peccatum ejusdem speciei, cujus est transgressio præcepti ignorati: nam eidem præcepto, ac virtuti opponitur, cum omne præceptum, utpotè efficaciter obligans ad sui observationem, obliget etiam ad sui cognitionem, & considerationem. 4. Peccatum ignorantiaæ continuatur, & multiplicatur, sicut peccatum omissionis restitutionis debitæ.

Tom. I.

Q

Q. 3.

Q.3. *An quæ fiunt contra legem ex ignorantia vincibili, sunt peccata imputabilia?*

Resp. L. Actio, vel omissio omnis contra legem posita ex ignorantia vincibili etiam non affectata, vel cum ea est peccatum imputabile etiam secundum malitiam ignoratam, etiamsi putetur bona: ac proinde qualibet ignorantia vincibilis non excusat à peccato. *Ita omnes.* Prób. 1. ex numer. 15. *Si anima nesciens peccaverit, offeret capram anniculam pro peccato suo: & deprecabitur pro ea Sacerdos, quòd inscia peccaverit coram Domino: impetrabitque ei veniam, & dimittetur illi.* Certè quæ non sunt peccata imputabilia non indigent expiatione, & venia, nec sunt simpliciter peccata coram Deo. Et ex Luc. 12. servus ignorans voluntatem Domini sui, & faciens digna plagis, *vapulabit.* Et ex Act. 3. *Fratres, scio, quia per ignorantiam fecistis, sicut & Principes vestri.* Et I. ad Cor. 2. *Si enim cognovissent, nunquam Dominum gloria Crucifixissent.* Ubi mors Christo à Judæis ex ignorantia illata esse dicitur, & tamen illis ad gravissimum peccatum imputata est, ut patet ex excidio urbis, & everfione, ac reprobatione totius gentis. Item ex Luc. 23. *Pater, dimitte illis: non enim sciunt, quid*

quid faciunt. Certè ubi est locus ignoscendi, ibi est peccatum imputabile. 2. Ex SS. Patribus, & speciatim Hieron. & August. qui hanc veritatem ut Fidei dogma contra est Pelagianos propugnârunt, & S. August. epist. 154. sic ait: *si quis bonum putaverit esse, quod malum est, & fecerit hoc putando, utique peccat, & ea sunt omnia peccata ignorantia, quando quisque bene fieri putat, quod male fit.* 3. Ex Can. 16. dist. 37. & cap. 2. de sortileg 4. Quia ea, quæ cum vel ex ignorantia vincibili fiunt contra præceptum, sunt sufficienter libera, ac voluntaria saltem indirectè, & in causa, nempe in voluntaria negligentia addiscendi, & sic meritò ad culpam imputantur voluntati, quæ potuit & debuit præceptum cognoscere, & servare; tunc enim nullam habet justam excusationem. Quippe culpabilis negligentia discendi, quæ cognosci debent, non potest esse justa excusatio, cum sit culpa; & qui vult causam, vult consequenter effectum qui ex ea necessario sequitur, & quem scit, vel scire potest ex ea secuturum. Imò quæ contra legem fiunt ex, vel cum ignorantia vincibili etiam non affectata, sunt moraliter, & æquivalenter voluntaria in se etiam quoad malitiam moralem in ordine ad veram quamvis non tantam imputabilitatem, quatenus qui culpabiliter ignorat, perinde se habet in æstimatione prudenti

Q 2

in

in ordine ad veram & gravem, et si non tantam imputabilitatem, ac si actu sciret.
 5. Si ignorantia vincibilis excusaret à peccato, melior esset conditio negligentis addiscere ea, quæ potest, & tenetur scire; quàm adhibentis debitam ad ea discenda diligentiam, quod est absurdum.

Observa 1. Ignorantia præcepti est vincibilis, cum venit in mentem dubitatio de illo, vel aliquid, quo possit homo excitari ad inquirendam talis præcepti cognitionem, & omisit inquirere: nam tunc debuit, & potuit illud cognoscere inquirendo.

2. Ut quis sit reus mortalis culpæ, non requiritur maxima negligentia, sed sufficit, si omittatur diligentia moralis pro rei qualitate, & gravitate necessaria. *Ita omnes teste Sanchez*: quia tunc culpa mortalis ei meritò imputatur, cum potuerit, & debuerit vitare id, quod est graviter malum.

3. Quoties ex, vel cum ignorantia vincibili actio, vel omissio mala deliberatè ponitur, toties fit novum peccatum distinctum numero à priori ignorantia, & negligentia discendi: quia tunc liberè fit denuò aliquid malum, cujus malitia imputatur voluntati ad culpam, cum illam potuerit, ac debuerit cognoscere, & vitare; & voluntas perseveret velle saltem interpretativè ignorantiam. Hinc homo
 igno-

ignorans ea, quæ necessaria sunt ad Judicis munus rectè obeundum, peccat graviter contra justitiam tunc suscipiendo tale munus; & postea toties peccat actu mortaliter, quoties fert sententiam injustam. Nam liberè fert sententiam injustam, quamvis putans esse justam, & ejus injustitiam potuit, & debuit cognoscere, & sic ea ipsi meritò imputatur. Imò cognoscit saltem confuse ex sua imperitia secuturas multas sententias injustas, & ob eam adire periculum eas ferendi, aut saltem potest, ac debet id cognoscere, & considerare, & non judicare ne se exponat periculo faciendi injuriam. Idem dic de Advocato, Medico, Superiore, Confessario, Opifice, &c.

Obj. Malitia actûs ignorata non fuit volita, cum non fuerit cognita. *R.* Fuit volita saltem indirectè in negligentia discendi, & interpretativè quatenus liberè factus est actus malus, cujus malitia potuit, & debuit cognosci, ut vitaretur, quod sufficit, ut imputetur voluntati ad culpam. Præterea malitia actûs cognoscitur saltem confuse ab ignorante. Nam hoc ipso, quòd sciat se ignorare, cognoscit multa peccata ex sua ignorantia secutura, & se exponere periculo peccandi, cum sit ineptus ad cognoscendum, quid sit illicitum, vel licitum. Idque identidem considerat, vel saltem considerare potest, ac de-

Q 3

bet.

bet. Quare non depellendo ignorantiam, vult saltem indirectè, & interpretativè omnia ista peccata confusè cognita, ut ex illa secutura.

Dices. Negligentia addiscendi non fuit positivè volita. *R.* Fuit volita saltem interpretativè, nam potuit, & debuit vitari: unde meritò imputatur voluntati, quòd illam non vitaverit adhibendo diligentiam debitam, & possibilem ad discendum ea, quæ homo scire tenetur. Ignorantia autem vincibilis est voluntaria, & culpabilis in negligentia discendi, nam propter illam negligentiam meritò imputatur voluntati.

Resp. II. Peccata ex ignorantia qualibet vincibili, vel cum ea admitta ejusdem, sunt speciei cum peccatis scienter admittis circa idem objectum. *Est commun.* Quia 1. ignorantia, & negligentia, & peccatum quod ex illa fit, adversantur eidem præcepto, & virtuti: nam quodlibet præceptum cognitionem, & diligentiam in sua materia ex suo motivo injungit. 2. Actus sumit malitiam specificam ex objecto. Ergo actus ignoranter, & actus scienter factus, si sint circa idem objectum malum: sumunt ab eo eandem malitiam specificam.

Hinc qui ex ignorantia, vel inconsideratione vincibili juris, aut facti facit contractum injustum, peccat peccato injustitiæ:

fi

si omittat sacrum præceptum, peccat contra religionem &c.

Q. 4. *Quenam ignorantia minuit, vel auget peccatum?*

Resp. I. Ignorantia vincibilis non affectata minuit malitiam peccati. *Est commun.* Prob. I ex Luc. 12. *ille servus, qui cognovit voluntatem Domini sui, & non fecit secundum voluntatem ejus vapulabit multis: qui autem non cognovit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis.* Hoc est, minus punietur. & Luc. 23. *Pater, dimitte illis: non enim sciunt, quid faciunt.* 2. Quia talis ignorantia minuit voluntarium, nam impedit, ne mens peccatum in se apprehendat, & illud in se voluntas velit: & sic facit, ut peccans minus afficiatur ad malum.

Quando tamen negligentia discendi gravis est, ignorantia nunquam eo usque minuit peccatum, ut ex mortali fiat veniale, quia non tollit sufficiens voluntarium ad mortale. Enim verò Judæi, qui ex ignorantia Christum Crucifixerunt, & Apostolos persecuti sunt; profectò peccarunt mortaliter. Hinc S. August. l. de Grat. & Liber. Arbit. c. 3. Ait: *sed & illa ignorantia, qua non est eorum, qui scire nolunt, sed eorum, qui tanquam simpliciter nesciunt, neminem sic excusat, ut sempiterno*

Q. 4. igne

igne non ardeat ... sed fortassis ut mitius ardeat.

Resp. II. Ignorantia affectata auget malitiam peccati. *Ita commun. cum S. Thom. I. 2. q. 76. a. 4.* nam illud auget malitiam peccati, quod reddit illud magis voluntarium. At ignorantia affectata hoc praestat: quia per illam directè, & expressè volitum est periculum peccandi nempe ipsa ignorantia, ex affectu liberiùs peccandi. Imò expressè volitum est quodvis peccatum ex ignorantia sequi natum: nam per illam homo vult ignorare, ut liberiùs peccet. Et aliunde peccatum sufficienter cognitum est saltem confusè nempe in ejus periculo directè volito. Hinc homo ob talem ignorantiam ut peccatum aggravantem arguitur Psal. 35. *noluit intelligere, ut bene ageret.* Præterea talis ignorantia in ordine ad imputabilitatem in æstimatione prudenti æquivalet certæ scientiæ.

Q. 5. An ignorantia invincibilis cujusvis legis etiam naturalis excusat à peccato formali, seu imputabili?

Resp. Aff. Constat 1. ex S. August. l. 3. de Liber. Arbit. c. 19. *Nontibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras; sed quod negligis querere, quod ignoras.* Hinc paulò

paulò post docet ea, quæ malè fiunt ex tali ignorantia Juris naturalis, non esse nisi impropriè, & metaphoricè peccata, sicut lingua Græca, vel latina non dicitur nisi impropriè lingua. 2. ex S. Thom. 1. 2. q. 76. a. 3. *Si sit talis ignorantia, quæ omnino sit involuntaria, sive quia est invincibilis, sive quia est ejus, quod quis scire non tenetur, talis ignorantia omnino excusat à peccato.* 3. Alex. VIII. damnavit hanc propos. *Tametsi detur ignorantia invincibilis Juris natura, hæc in statu natura lapsa operantem ex ipsa non excusat à peccato formali.* 4. Quia omne peccatum imputabile ut peccatum, est essentialiter voluntarium ut peccatum, seu in ratione peccati, ita ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium, ut docet S. August. At actus ex ignorantia invincibili factus contra legem, nullatenus est voluntarius prout opponitur legi, & ut peccatum, cum ejus malitia non cognoscatur, nec cognosci potuerit vel in se, vel in ejus periculo: voluntarium enim est id, quod est à voluntate cum cognitione, vel actuali, vel virtuali, & interpretativa. 5. Quia alioquin homo teneretur ad impossibile, & damnari posset, quòd non servaverit præceptum, quod omnino non potuit servare, cum illud non potuerit cognoscere, nec proinde velle servare.

Qs

Obj.

Obj. 1. Ignorantia Juris naturalis fuit voluntaria in causa sua nempe in peccato originali, & voluntate Adami. *R.* Hoc non sufficit ad peccatum personale. Quia *r.* Alex. VIII. damnavit hanc propos. *In statu nature lapsa ad peccatum mortale, & demeritum sufficit illa libertas, quæ voluntarium, ac liberum fuit in causa sua, peccato originali, & voluntate Adami peccantis* 2. Dum ad omne peccatum requiratur voluntarietas, & libertas, ad omne peccatum personale requiritur voluntarietas, & libertas personalis. 3. Alioqui ea, quæ malè fiunt in phrænesi, & amentia imputarentur ad culpam, cùm utraque sit effectus peccati originalis, sicut ignorantia.

Obj. 2. Ex Reg. Jur. *Ignorantia facti, non Juris excusat.* *R.* Hoc intelligi debet quoad præsumptionem fori externi, in quo non præsumitur quis ignorasse inculpabiliter, quod debuit scire: non autem quoad forum internum.

Ex dictis collige non excusari in actu, nisi malitiam invincibiliter ignoratam, non autem quæ fuit cognita, vel vincibiliter solum ignorata. Hinc occidens hominem, quem invincibiliter ignorat esse Clericum, reus est homicidii, non sacrilegii.

Not. Moralis malitia actus voluntatis duplex est, nempe materialis, & formalis. Malitia materialis consistit in difformitate,

ac

ae disconvenientia actûs cum natura rationali ut rationali, & lege divina. Formalis est materialis malitiæ imputabilitas ad vituperium, & pœnam. Nam si actus disconveniens naturæ rationali, & legi fiat leberè, & cum cognitione, vel saltè cum ignorantia, aut inadvertentia culpabili malitiæ, hoc ipso malitia actûs interni imputabilis est ad vituperium, & pœnam: & sic actus est completè, & simpliciter moralis. Si autem non sic fiat, malitia materialis non potest imputari ad vituperium, & pœnam, & sic actus non est nisi inchoatè, & secundùm quid moralis. Nam actus malus adæquatè moralis est actus disconveniens naturæ rationali, & legi, imputabilis ad vituperium, & pœnam. Porro præter utramque actus interni malitiam est etiam malitia objectiva, quæ est specialis difformitas, ac disconvenientia, quam habet objectum cum natura rationali ut rationali, & lege divina.

Q. 6. *An datur ignorantia invincibilis Juris naturalis?*

Resp. I. Non datur neque circa prima principia morum, quippe quæ sunt per se nota, & cuilibet rationis compoti per se obvia. Qualia sunt ista: bonum est faciendum: malum fugiendum: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris; Deus est

colendus, & amandus, &c. Neque etiam circa præcepta, quæ vel per se nota sunt, vel facile ex per se notis colliguntur, cujus modi sunt præcepta decalogi, ac similia: tum quia & facili diligentia cognosci possunt; & natura ipsa, ac conscientia, inquit Suarez, ita pulsât in actibus eorum, ut non permittat ea inculpabiliter ignorari. Tum quia Apostolus ad Rom. 1. & 2. ait, gentiles contra ista peccantes esse dignos morte, & inexcusabiles, & perituros, haberéque opus legis scriptum in cordibus suis.

Resp. II. Datur in aliquibus ignorantia invincibilis circa quædam præcepta particularia Juris naturalis valde abstrusa, & remota à principiis. *Est Communis Prob.*
 1. *Experientiâ;* nam Theologi etiam Sanctissimi, & Doctissimi, veritatisque studiosissimi, passim in re ad jus naturale pertinente inter se dissident, alii affirmando, alii negando aliquid esse contra jus naturale: quorum proinde aliqui errant, cum ex duabus opinionibus contradictoriis unam esse falsam necesse sit. At hi non errant nisi invincibiliter, cum orationem, diligentiam debitam, & alia media ad affe-quendam veritatem necessaria adhibuerint.
 2. S. Thomas, & S. Bonaventura de multis ad legem naturalem pertinentibus inter se dissident. Ergo alteruter erravit in materia legis naturalis: & tamen neuter ullam opinionem ante mortem retractavit.
 Ergo

Ergo si non datur ignorantia invincibilis legis naturalis in aliquibus, alteruter in gravi peccato mortuus est, cum sit gravis culpa docere culpabiliter errorem circa præcepta divina, sicque damnatus est. 3. Quia cum aliqua præcepta sint valde abstrusa, & remota à primis principiis, à quibus sine longo ac difficili discursu deduci nequeunt, facile ignorari possunt invincibiliter præsertim à rudioribus, & hominibus tardioris ingenii, qui non sunt moraliter capaces longioris discursus, & quibus etiam sine illorum culpa possunt deesse occasiones, & opportunitates ad comparandam notitiam veritatis. 4. Quia inter varios articulos hic ordine tertius teste P. la Croix confixus est Romæ an 1685. die 8. Aug. *Nullam admittimus ignorantiam invincibilem Juris naturæ in ullo homine, dum hic, & nunc contra jus naturæ agit.*

Q 7. *Quid dicendum de inadvertentia, inconsideratione, & oblivione?*

Not. Inadvertentia est privatio actualis attentionis. Inconsideratio est privatio debitæ inspectionis. Oblivio est privatio recordationis rei aliàs notæ. Undè differunt ab ignorantia habituali, quæ est privatio scientiæ habitualis. Possunt tamen comprehendi sub nomine communi
igno

ignorantiæ actualis, quatenus sunt privatio debita cognitionis actualis.

Resp. Illæ eodem modo se habent ad peccatum, quo ipsa ignorantia habitualis, ita ut harum qualibet vincibilis sit peccatum secundum se; & actio, vel omissio mala, quæ ex illa sequitur, deputeretur ad culpam: secus, si invincibilis sit. Quia ad voluntarium, & involuntarium, se habent inadvertentia, inconsideratio, & oblitio perinde, ac ignorantia habitualis. Nam sicut cognitio habitualis non dirigit immediatè actum voluntatis, sed solum mediante cognitione actuali proponente objecta: ita nec quidquam facit ignorantia habitualis, nisi ratione ignorantia actualis, seu privationis cognitionis actualis.

Quare inadvertentia, & inconsideratio vincibilis, quæ scilicet potuit, & debuit vitari, est peccatum: nam homo tenetur consideratè, & prudenter procedere in actibus suis; & quodlibet præceptum obligat ad adhibendam advertentiam, ac considerationem, utpote necessariam ad sui observationem. Ea verò, quæ ex illa fiunt contra legem: quia malitia actûs tunc nullatenus, ne interpretativè quidem, est voluntaria; nam sine potestate cognoscendi non potest esse volitio.

Porro inadvertentia, seu inconsideratio culpabilis potest esse voluntaria i. In se ipsa, quando adest illa reflexio intellectûs
ad.

advertentis esse ampliùs considerandum, aut inquirendum, & voluntas vult agere sine majore consideratione. 2. In alio nempe, vel in actu positivo, quo quis vult aliud, quod advertentiam impediat, v. g. sequi passionem: vel in omissione diligentia, quæ posset, & deberet adhiberi: vel in aliquo defectu habituali non ignoto, v. g. in nimia præcipitatione in agendo, in negligentia ordinaria in attendendo, in prava consuetudine, quam quis emendare non curat.

CAPUT V.

De Concupiscentia, & peccatis infirmitatis, mania, & habitus.

Q. I. *AN motus Concupiscentia sunt peccata?*

Resp. I. Inordinati Concupiscentia motus, si libera voluntate excitentur, sunt peccata mortalia in materia gravi, & venialia in levi: quia sunt inordinati, & plene voluntarii, ac liberi: ergo nil illis deest ad culpam materia commensuratam.

Resp. II. Inordinati Concupiscentia motus, quamvis à dæmone excitati, vel sua sponte necessario exurgentes, accedente aliqua advertentia imperfecta, & consensu
volun.

voluntatis imperfecto sunt peccata venialia: quia homo non potest absque culpa ullatenus, etiam imperfectè admittere, vel approbare, quod ex se malum, ac inordinatum est, & disconvenit naturæ rationali. Non sunt tamen mortalia, etiamsi sint de re graviter illicita, propter imperfectiorem actûs. Accedente verò perfectâ advertentiâ, si voluntas eos velit, vel approbet, sunt peccata mortalia, ex ad Rom. 1. Quia mortale est velle perfectè, & approbare, quod graviter ex objecto inordinatum est, & dedecet naturam rationalem.

Resp. III. Motus indeliberati Concupiscentiæ, rationem, ac voluntatem prævenientes, licet graviter inordinati, non sunt peccata imputabilia, nullo accedente voluntatis consensu, etiam interpretativo. Constat. 1. ex Trident. sess. 5. cap. 5. docente concupiscentiam non posse nocere non consentientibus; quin imò coronatum iri, qui legitimè certaverit. 2. Ex his Baii propositionibus damnatis à Pio V. & Greg. XIII. 50. *Prava desideria, quibus ratio non consentit, & quæ homo invitatus patitur, sunt prohibita præcepto, non concupisces. 51. Concupiscentia sive lex membrorum, & prava eius desideria, quæ invitati sentiunt homines, sunt vera legis inobedientia.* 3. Quia tales motus nullo modo sunt voluntarii, ac liberi, voluntate,

ac

ac libertate personali requisita ad demeritum personale: non enim possumus illos non habere pro arbitrio voluntatis nostræ.

Not. Idem dici debet de omnibus pravis cogitationibus, & aliis motibus internis graviter ex objecto malis. Nam si actus illi sint penitus indeliberati, ac involuntarii etiam in causa, & à voluntate improbentur, nullatenus sunt peccata, quia nullatenus sunt voluntarii. Quòd si sint imperfectè deliberati, ac voluntarii, sunt peccata venialia ob imperfectionem actus: si verò plenè deliberati sint, & approbentur à voluntate, sunt peccata mortalia in materia gravi, quia sunt plenè voluntarii, & graviter mali.

Q. 2. *An passio, seu motus vehemens Concupiscentia tollit peccatum, vel malitiam ejus minuit?*

Resp. I. Est peccatum obsequi passioni, etiam antecedenti, hoc est, quam voluntas non excitat, seu imperat, quando non tollit usum rationis, nec omnem deliberationem. Constat. 1. ex Daniel. 13. *Concupiscentia subvertit cor.* & ad Rom. 7. *passiones peccatorum operabantur in membris nostris, ut fructificarent morti.* 2. Quia est quid inordinatum, & tunc est liberum, nam voluntas potest ei non obsequi.

Tom. I.

R

Tamen

Tamen passio illa antecedens minuit malitiam peccati. Ita *S. Thom.* 1. 2. q. 77. a. 6. quia minuit cognitionem, ac deliberationem, requisitam ad libertatem, ideoque libertatem. Nam facit, ut objectum delectabile appareat magis conveniens, & ut intellectus magis consideret rationem boni delectabilis, quam rationem illiciti, quæ voluntatem à consensu avertere posset.

Sed non ita malitiam minuit, ut ex mortali veniale faciat in motibus deliberatis, ut quando ex passione aliquis procedit ad actum peccati, vel ad consensum deliberatum: quia tunc voluntas potest simpliciter non consentire, & non obsequi passioni, cum habeat sufficientem ad id deliberationem. Ita *S. Thom.* a. 8.

Si verò talis passio tollat totaliter usum rationis, vel advertentiam omnem impediatur, impedit peccatum: quia tunc id, quod ex illa fit, non est liberum, nec voluntarium in se, neque in sua causa. Si tamen motus illi fuerint voluntarii in causa, in qua prævideri potuerint, ut in ebrietate, tunc actus mali ex iis sequentes imputantur ad culpam; cum sint indirectè, & interpretativè voliti.

Resp. II. Passio consequens, seu liberè excitata, vel voluntaria in prava consuetudine non retractata non minuit, sed potius auget peccatum, quod ex illa fit: quia non minuit, sed auget voluntarium, & inten-

ensionem affectûs. Ita *S. Thom. a 6.* inde inferens: & sic verum est, quod quanto aliquis majori libidine, vel concupiscentia peccat, tanto magis peccat.

Q. 3. Quid, & quale est peccatum infirmitatis, & malitia?

Resp. I. Peccatum ex infirmitate est illud, quod procedit ex passione antecedente, seu quæ non est voluntaria in se, nec in causa, puta in prava consuetudine efficaciter non retractata, nec tamen tollit libertatem. Peccatum ex malitia est illud, quod fit ex pura libertate: sive quod neque ex ignorantia indirectè tantùm volita, neque ex passione antecedente committitur, sed ex mera electione voluntatis: & sic nihil habet, quo minuatur ejus malitia. Unde peccatum procedens ex ignorantia affectata, vel ex passione liberè excitata, est etiam peccatum ex malitia, aut ei æquivalet; cum ejus prima radix sit sola prava voluntas, quæ passionem, vel ignorantiam procurat, nec minuit libertatem.

Resp. II. Peccatum ex infirmitate, seu passione ex suo genere gravius est, quàm peccatum ex ignorantia non affectata. Quia talis ignorantia minuit liberum, & voluntarium: at passio antecedens minuit quidem liberum, sed auget voluntarium, nam auget voluntatis intensionem, ac co-

natum. Omnium verò, cæteris paribus, ex suo genere gravissimum est peccatum ex malitia, quia omnium maximè voluntarium, & liberum est.

Q 4. An peccata commissa ex prava consuetudine, quam quis emendare non curat, æquivalent peccatis malitiæ?

Resp. Aff. Ita S. Thom. 1. 2. q. 78. a. 2. ibi: manifestum est, quòd quicumque peccat ex habitu, peccet ex certa malitia. Quia peccans ex habitu peccat ex majore inclinatione, & intensione voluntatis; nam (ut ait S. Thom.) habitus vertitur in naturam. Nec consuetudo tollit deliberationem saltem citam, quæ sicuti ad rectè agendum, ita ad actu peccandum sufficit, licèt sit imperceptibilis, ob facilitatem, & promptitudinem agendi; ut patet in homine assueto ad amandum Deum, qui audito ejus nomine statim prorumpit in amorem ex cita deliberatione, ut notat Suarez. Et quamvis peccaret ex minus perfecta deliberatione, hoc tamen non minuit ejus malitiam: quia defectus ille est ei voluntarius in causa, nempe in consuetudine non retractata efficaciter, & in negligentia illam tollendi. Quàm stultè igitur aliqui conantur excusare sua peccata, sed quòd ex pravo habitu orientur; cum
inde

inde augeantur ! unde Conc. Later. 3. c. 7. ait: *tantò graviora sunt crimina, quanto diutius animam infelicem tenuerint.*

Q. 5. *Ad quid tenetur implicatus consuetudine peccandi mortaliter ?*

Resp. Tenetur sub mortali illam efficaciter retractare, & emendare. *Est communis.* quia mala consuetudo est occasio proxima, & periculum morale peccandi, imò, & necessitas quædam moralis, in quam homo voluntariè se coniecit: *dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas.* ait S. August. l. 8. Conf. c. 5. quippe consuetudo mala vehementer pertrahit ad similes actus malos. At quisque sub mortali tenetur vitare, & à se remove-re occasionem proximam, ac morale periculum peccandi mortaliter; cum teneatur velle efficaciter vitare peccatum: alioqui censetur velle, saltem interpretativè, peccatum. Imò talis toties actu peccat, quoties ad pravam illam consuetudinem advertens, non proponit efficaciter illam corrigere. Nam tunc voluntariè retinet in se occasionem proximam peccati, & vult saltem interpretativè in morali periculo peccandi immorari, adeoque vult ipsum peccatum. Adde quòd pravus habitus, quem quis non statim curat evel- lere, necessitatem moralem peccandi au-

geat, & pariat cordis duritiam, obstinationem, desperationem, ac demum impœnitentiam finalem.

Hæc procedunt etiam de consuetudine circa actus quosdam malos externos, v. g. blasphemiam, juramentum falsum, licet absque advertentia, & animo blasphemandi, aut jurandi prolata. Nam ex communi gravis est obligatio etiam ejusmodi consuetudinem tollendi: quia (ut ait De Lugo) talia verba, etiam sic prolata, habent gravem turpitudinem, ac difformitatem objectivam, ob quam graviter disconveniunt naturæ rationali, & ratione cujus homo tenetur ea non velle neque in se, neque in causa: quippe exterius sonant blasphemiam, aut juramentum, & eum sensum generant apud audientes. Igitur sicut illicitum est Deum blasphemare, vel adducere in testem falsitatis, aut cum periculo falsitatis, & usurpare verba, quæ exterius sonant, & significant audientibus blasphemiam, vel perjurium: ita illicitum est velle in causa ponere illos actus; & præcipitur destructio causæ illorum, nempe consuetudinis: quæ consuetudo voluntariè permixta est grave peccatum. Non velle autem efficaciter illam emendare, est velle indirectè, & saltem interpretativè actus illos illicitos, ex ea ortos. Adde, quòd ista grave scandalum parere apta sint.

Item

Item motus alii subditi graviter inordinati, qui ex prava consuetudine quasi inadvertenter accidunt, non excusantur à mortali, quamdiu non adhibetur diligentia, & conatus, ut præcaveantur, & consuetudo corrigatur: quia si non in se, certè in causa, nempe in mala consuetudine non retractata, vel negligentia sufficienter noti, & voluntarii sunt.

CAPUT VI.

De Peccatis merè internis.

Qua scilicet consistunt in solis actibus internis, absque ullo opere, & signo externo.

Not. Actus voluntatis generatim dividitur in prosecutivum, & adversativum. Prosecutivus circa objectum illicitum triplex est. 1. Est volitio efficax objecti, qua voluntas vult adhibere media, quæ sunt in ejus potestate, ad illud objectum assequendum, seu opus volitum exequendum. 2. Est desiderium, sed inefficax. 3. Est simplex delectatio, seu mera complacentia de objecto, seu opere apprehenso, absque proposito exequendi, & desiderio assequendi; quæ est simplex quidam voluntatis affectus, quo res apprehen-

R 4

hen-

hensa tanquam jucunda placet, & grata, atque accepta habetur.

Q. I. An, & quale peccatum est desiderium operis, seu objecti mali?

Resp. Quodlibet desiderium rei, vel actionis malæ, etiam inefficax, illicitum est, utpote prohibitum præcepto, *non concupisces*, juxta sensum Ecclesiæ; & habet malitiam mortalem, vel venialem, ac eandem speciem, quam habet res, vel actio, in quam fertur. *Ita omnes.* Constat, 1. ex Prov. 15. *abominatio Domini cogitationes mala.* & Psal. 10, *qui diligit iniquitatem, odit animam suam.* & Ose. 9. *facti sunt abominabiles, sicut ea, qua dilexerunt.* quòd indefinitè, ac generatim dictum intelligi debet de omni affectu etiam inefficaci, cum hic etiam tendat in objectum suum. 2. Quia turpe, ac inhonestum est velle, & desiderare quovis modo aliquid turpe, ac illicitum. Item omnis affectus persecutivus circa aliquid graviter malum, graviter disconvenit naturæ rationali, & legi divinæ prohibenti tale objectum; sumitque malitiam, ac speciem ab objecto malo, ratione cujus opponitur rectæ rationi, & legi: objectum autem voluntatis est id omne, in quod ipsa fertur. Et verò ad mortale non requiritur consensus efficax in opus: alioqui ap-
pro-

probans crimen alterius, sine voluntate illud patrandi, non peccaret mortaliter, contra illud ad Rom. 1. *Digni sunt morte, non solum, qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.*

Hinc desiderium, licet inefficax, occidendi, fornicandi, &c. est peccatum mortale injustitiæ, luxuriæ, &c. Desiderium verò leviter nocendi proximo est veniale. Nam omnis actus internus sumit malitiam, & speciem ab actu externo tanquam ab objecto.

Q. 2. *An actus externus auget malitiam actus interni?*

Resp. Actus externus per se non auget bonitatem, vel malitiam formalem, seu imputabilem actus interni, seu volitionis efficaciæ, qua scilicet fit id omne, quod est in potestate voluntatis. *Est communis.* Prob. 1. ex Gen. 22. *Quia fecisti hanc rem, & non pepercisti Filio tuo Unigenito propter me, benedicam tibi, &c.* Et Mat. 5. *Omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus eam in corde suo.* ubi voluntas sola pro facto reputatur. 2. Ex S. August. in Psal. 57. *Quidquid vis, & non potes, factum Deus computat.* & l. 1. de Liber. Arbit. c. 3. *Si cui etiam non contingat facultas concumbendi cum conjugē aliena, planum tamen*

R 5

ali-

aliquo modo sit id eum cupere, & si potestas detur, facturum esse: non minus reus est, quam si in ipso factio deprehenderetur.

3. Quia actus externus non habet ullam imputabilitatem ad meritum, & demeritum sibi propriam, & distinctam ab imputabilitate actus interni: nam non habet libertatem, nec rationem voluntarii distinctam à libertate actus interni, à quo imperatur, cum immediatè procedat à potentia necessaria, & non sit liber, nisi quia imperatur ab actu interno.

4. Quia cum actus internus efficax est, si actus externus non ponitur; ideo non ponitur, quia deest potestas illum ponendi: ac proinde quòd tunc non ponatur actus externus, est omnino involuntarium. At quòd est prorsus involuntarium non minuit imputabilitatem, sive ad laudem, & præmium, sive ad vituperium, & pœnam, ut docet S. Thom. 1. 2. q. 20. a. 4. & per se patet. Nihilominus actus externus plura affert commoda, si bonus est: nam parit ædificationem, & quandoque etiam gratiam confert, ut Sacramentum, & Martyrium. Si verò malus est, plura affert incommoda: nam parit scandalum, infamiam, obligationem restituendi, & subjicit pœnis humanis, ac Censuris, &c.

Resp. II. Actus externus sæpissimè auget per accidens, seu occasionaliter bonitatem, vel malitiam actus interni, à quo
im-

imperatur: quia sæpissimè est occasio, cur augeatur bonitas, aut malitia actus interni, vel multiplicetur actus internus, aut diutiùs duret. Nam actus internus in executione intenditur propter arduitatem, aut delectationem ortam ex actu externo; vel continuatur diutiùs propter longiorem temporis moram necessariam ad perficiendum opus externum; vel ob utramque causam sæpiùs iteratur. Hinc S. August. l. 13. de Trin. c. 5. ait: *malà voluntate, vel solà quisque miser efficitur; sed miserior potestate, quâ desiderium male voluntatis impletur.*

Q. 3. *An desiderium conditionatum, seu consensus conditionatus in opus malum, vel delectationem illius est peccatum, & quale?*

Resp. I. Desiderium conditionatum rei vitæ per se loquendo non est mortale, si conditio apposita aufert totam, vel saltem gravem operis malitiam. *Est communis.* quia talis affectus non est graviter inordinatus, neque secundum se, neque ex objecto, à quo per conditionem gravis malitia verè excluditur. Non est autem per se peccatum desiderare præcisè objectum, à quo verè sublata est malitia.

Si tamen, ut sæpe fit, inducat periculum probabile consensus absoluti, erit mor-

mor-

mortale ratione talis periculi: quia mortale est se exponere periculo probabili peccandi mortaliter; nam est velle interpretativè mortale peccatum. Imò secluso tali periculo, ejusmodi desideria rarò vacant culpâ saltè veniali, ratione inutilitatis, otiositatis, aut alicujus inordinati affectus.

Quòd si conditio non aufert malitiam, tale desiderium, vel delectatio in re gravi est culpa mortalis, in levi venialis: quia talis affectus tendit in objectum malum, & quidem absolutè, cum apposita conditio non verè tollat malitiam ab objecto, etiam ut repræsentedo: & sic malitia objecti in actum voluntatis tota transfunditur. Sive tunc est affectus admittendi malum, vel delectatio de illo, remanente totâ objecti malitiâ.

Conditio autem aufert malitiam mortalem objecti, quando vel reipsâ subest, vel possibilis est, & eâ positâ res, seu actio non est amplius mala saltè graviter, ut contingit. 1. In iis quæ solo jure positivo verita sunt. Hinc non peccat mortaliter, qui dicit, vellem comedere, seu comederem carnes die veneris, si Ecclesia non vetuisset, vel optarem, ne esset hodie prohibitus usus carniû, ut illis vesci possem. 2. In prohibitis quidem jure naturali, sed licitis tamen in aliqua circumstantia, si hæc pro conditione apponatur, v. g. si essem

sem Judex, hunc homicidam morte multare, &c. Rectè tamen monent, ejusmodi desideria esse periculosa, & vitanda, atque (ut ait Cajet.) fatuas, ac dabolicas tentationes. Et reverà sunt plerumque occasio peccati, præsertim in materia periculosa ut ex multorum lapsu constat: ut si dicas; vellem uxorem ducere, si non essem Sacerdos.

At malitiam non tollit conditio, quando eâ apposita adhuc manet objectum graviter inordinatum, ut si dicas: vellem fornicari, si non esset infernus: inimicum occiderem, si non essem Sacerdos. Unde peccas mortaliter, perindè, ac si non poneretur conditio. Item quando conditio per se impossibilis est, ut si ea, quæ intrinsecè mala sunt, ponantur non esse vitata, ut si dicas: vellem furari, ni esset peccatum, vel ni Deus prohiberet. Imo hoc optare est gravis culpa; nam est velle, ut id, quod est per se malum, sit licitum, nec à Deo prohibeatur, ac proindè ut ordo naturæ pervertatur, ac lex æterna immutetur, atque ut natura rationalis non sapienter regatur à Deo: quod desiderium est graviter inordinatum, & pejus est, quàm semel furari, nam pejus est furtum licere, quàm semel committi.

Resp. II. Delectatio appetitus sensitivi de objecto graviter malo, etiam sub conditione, sub qua est licitum, v.g. delectatio car.

carnalis de copula, cùm femina, si esset uxor, est mortalis: quia appetitus sensitivus semper fertur in objectum, ut est in se, & omni conditione destitutum: nam imaginatio, ex cujus apprehensione movetur, & quam solam sequitur, nullam conditionem apponere potest, nec præscindere malitiam ab objecto. Imò juxta varios quævis delectatio de objecto intrinsecè malo perindè mala est, posita quacunque conditione, ac foret illà sublatà: quia delectatio est affectus complacentiæ de objecto ut præsentem, qui unice pendet ex delectabili, quod in objecto apprehenditur: ergo si objectum sit malum, delectatio erit mala. Conditiō autem quævis apposita nil operatur ad delectationem, nec tollit ejus malitiam, nisi tollat rationem, quæ delectat, seu ipsam delectabilitatem.

*Q. 4. Quanam prohibentur præcepto,
Non concupisces?*

Resp. Prohibetur tum quodvis desiderium, & complacentia objecti, seu actus mali, & consensus pravus concupiscentiæ motibus: tum etiam desiderium habendi quodvis bonum proximi, sive uxorem, sive servum, sive fundum, &c. juxta Deut. 5. *Non concupisces uxorem proximi tui, non domum, non agrum, non servum, non ancillam,*

cillam, non bovem, non asinum, & universa, quae illius sunt. Ita ut sit mortale, proximi bonum notabile expetere cum ejus damno, vel appetere proprium commodum, aut lucrum cum damno gravi proximi: nam hoc graviter repugnat charitati vetanti, ne alteri fieri velis, quod tibi non vis fieri. Hinc (ut ait Catechism. Roman.) Graviter peccant mercatores, qui rerum penuriam, annonaeque charitatem expetunt; atque id agere ferunt, ut alii praeter ipsos sint, qui vendant aut emant, quo carius vendere, aut vilius emere possint. Item qui alios egere cupiunt, ut aut vendendo aut emendo ipsi lucrentur. Medici item, qui morbos desiderant: judices, advocati, procuratores, scribae, qui causarum litiūque vim, & copiam concipiunt, &c.

Q. 5. Quale peccatum est simplex delectatio morosa, seu deliberata rei illicitae?

Resp. I. Delectatio deliberata seu deliberatè admittitur, de quolibet objecto, vel opere mortaliter malo, est peccatum mortale, etiam secluso omni desiderio, proposito, conatu, & periculo illud efficiendi; tumitque speciem, & malitiam à tali objecto. Est communis, & constat 1. ex Prov. 2. Qui letantur, cum male fecerint, & exultant

in rebus pessimis, quorum via perversa sunt, & infames gressus eorum. & Sap. 1. perversa cogitationes separant à Deo. 2. Ex S. August. 1. 12. de Trin. c. 12. Totus homo damnabitur, nisi hec, quae sine voluntate operandi, sed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi, solius cogitationis sentiuntur esse peccata, per mediatoris gratiam remittantur. 3. Naturæ rationali, & legi divinæ disconvenit, ac repugnat, quòd voluntas gratum, & acceptum habeat id, quòd naturæ rationali dissentaneum est. Deo displicet, & ab eo prohibetur. Ergo est peccatum grave, vel leve, pro gravitate, vel levitate malitiæ objecti. 4. Delectatio deliberata de objecto malo est affectus complacentiæ, & inclinatio appetitûs in illud: nemo enim delectatur de eo, quod non amat. At omnis affectus in rem, vel actionem mortaliter malam est mortalis: nam graviter naturæ rationali, ac legi divinæ adversatur, & sumit totam objecti malitiam, ex Osee. 9. Facti sunt abominabiles, sicut ea, quae dilexerunt. Ergo. Ita S. Thom. 1. 2. q. 74. a. 8. Nullus delectatur, inquit, nisi in eo, quod est conforme appetitui ejus. Quòd autem aliquis ex deliberatione eligat, quòd affectus suus conformetur his, quae secundum se sunt peccata mortalia, est peccatum mortale. Unde talis consensus in delectationem peccati mortalis est pec-

catum mortale. Idque verum est, quamvis delectatio sit propter bonum finem, quia finis quantumvis bonus non tollit malitiam objecti.

Hinc mera complacentia de actu, seu objecto mortali contra justitiam, v. g. de furto, vel homicidio à se, aut ab alio patratum est peccatum mortale contra justitiam; est tamen minus grave, quam ipse consensus efficax in tale opus, ut docet S. Aug. loco cit: nam consensus efficax habet longè plus determinationis. Item mortale est contra castitatem gaudere se amari amore libidinoso ab alio, quamvis non sic redamato. Delectatio verò de actu, vel objecto veniali est venialis.

Non est tamen mortale gaudere præcisè de objecto ex se non malo, sed sola lege positiva vetito, quatenus non est de se malum, v. g. gaudere de esu carnum die veneris, non ut tali die posito, aut ponendo. Nam neque objectum istud de se illicitum est, neque ipse actus delectationis merè internæ est prohibitus ab Ecclesia. Hæc tamen delectatio est venialis, quia includit affectum quemdam intemperantiæ, etiam deformiorem, quam si alio tempore contingeret.

Not. Deliberata tristitia, seu displicentia de opere bono est peccatum; nam opponitur virtuti, cujus est actus, & naturæ rationali, ac legi divinæ disconvenit odisse

bonum, & amare malum ei oppositum, gaudere de malo, & dolere de bono ejus contrario.

Resp. II. Est mortale gaudere de actu ex se mortali, sed à culpa excusato ratione ignorantiae invincibilis, vel defectus libertatis, ut de homicidio in somno patrato, de violatione jejunii ex ignorantia, &c. *Ita Suarez, Azor, Sanchez, & Alii.* Quia est delectatio voluntaria de objecto graviter illicito, cum talis actus sit ex objecto mortalis. Nec delectatio excusari potest: nam ideo actus non fuit culpabilis, quia non fuit voluntarius. Sed nunc voluntas liberè eum approbat, & de eo gaudet sine ignorantia, quod graviter disconvenit naturæ rationali, ac legi. Quare hæc Regula, *talis est delectatio, quale ejus objectum*) intelligi debet, quando eadem causa opus excusans reperitur in delectatione.

Resp. III. Ex communi, Delectatio deliberata de solo modo artificioso patrandi malum, qui ex se malus non est, vel de aliqua ejus circumstantia insolita, sed non mala, per se loquendo non est mortalis. Quia 1. in parabola Luc. 16. *Laudavit Dominus villicum iniquitatis, quia prudenter fecisset.* 2. Ex sensu communi hominum, qui crimini non vertunt, quòd quis delectetur de modo, quo ebrius tremulè incedit, quo quis ex equo decedit, vel de industria, fur subtiliter crumenam emun;

emungit, &c. & aliis non malis circumstantiis actuum malorum, qui simul quoad substantiam displicent. 3. Objectum talis delectationis non est malum.

Potest tamen consensus in ejusmodi delectationem esse culpa venialis, ratione otiositatis, curiositatis, aut similis inordinationis; imò, & mortalis ratione scandalii, vel periculi consentiendi in delectatione de ipso actu malo. Quòd si circumstantia, vel modus esset malus, non liceret de eo delectari.

Q. 6. *An licet gaudere de effectu bono secuto ex peccato?*

Resp. Per se loquendo licet, non tamen prout est à peccato: quia objectum talis gaudii non est malum, nec proinde ipsum gaudium. Sic Ecclesia gaudet de Redemptione per Christum secuta ex peccato Adami, *Felix culpa, qua talem, ac tantum meruit habere Redemptorem!*

Q. 7. *An delectatio de sola cogitatione, seu cognitione rei graviter illicita est mortalis?*

Resp. Neg. modo absit periculum consensus in objectum: quia rei malæ cognitio, quæ est objectum talis delectationis, non est secundum se mala; & Deus ipse

cognoscit omnia mala, & obscœna. Imò hæc cognitio sæpe est necessaria, vel utilis Confessario, aut Doctori. Delectatio autem specificatur à suo objecto directo, & immediato. Quare si cognitio, seu cogitatio sit vana, vel inutilis, delectatio de ea erit venialis. Si verò cognitio sit utilis, aut necessaria, delectatio de ea per se non erit culpa. S. Thom. 1. 2. q. 74. a. 8.

Hinc licet gaudere de scientia rei obscœnæ ob bonum finem, putà ad fungendum officio Confessarii, Medici. At cognitio rei obscœnæ ex affectu veniali, putà ex curiositate, etiam absente delectatione, & periculo omni, est venialis; mortalis verò, si sit ex affectu graviter inordinato, vel cum periculo gravi, aut referatur ad finem graviter malum.

CAPUT VII.

De Peccatis Capitalibus.

Not. Peccata Capitalia sunt ea, quæ non solum sunt per se peccata, sed etiam radix, & causa impulsiva multorum aliorum peccatorum. Septem numerantur à Theologis post S. Gregorium, nimirum Superbia, Avaritia, Gula, Luxuria, Ira, Invidia, Acedia.

AR.

ARTICULUS I.

De Superbia.

Q. I. *Quid est, & quale Peccatum?*

Resp. I. Superbia est inordinata cupiditas propriæ excellentiæ, & celsitudinis. Ejus actus sunt 1. Inordinata sui æstimatione, qua quis se ipsum æstimat supra id, quod est, & afficitur erga se ipsum tanquam aliquid excellentius, quam revera sit. 2. Finem suum ultimum in propria excellentia constituere; & virtutem, scientiam, & alia ad excellentiam spectantia non appetere propter Deum saltem ultimè, nec ad ejus gloriam referre, sed unicè, & ultimè propter suam satisfactionem, ac excellentiam. 3. Ab aliis velle magni fieri, honorari, laudari: si non faciant, dolere, irasci. 4. Judicio proprio pertinaciter adhærere. 5. Alios, & aliena parvi facere, se, & sua plaris æstimare, vel velle videri singulariter habere, quæ possidentur. 6. Si putes te habere bona, quæ non habes, vel majora quàm habeas, aut in eo ponas excellentiam, ubi non est, & inde te extollas. 7. Si bona tua æstimes quasi ex te ipso habeas, & non à Deo. 8. Si bona tua accepta quidem à Deo credas, sed ea æstimes tanquam meritis propriis debita, vel ea ad Dei gloriam non

referas. Tamen ad superbiam (ut notat S. Thom.) non est necesse, ut quis revera judicet se bona à se ipso habere, aut propriis meritis absque Dei gratia obtinuisse, (hoc enim esset hæreticum;) sed satis est, quòd consideratis bonis suis sine relatione ad Deum, perinde se gerat, & animo se extollat, ac si non à Deo haberet. 9. Nolle se subicere suis Superioribus, quasi id sit indignum. 10. Nolle etiam se Deo, ejusque præceptis submittere, id æstimans tanquam contrarium dignitati suæ, & volens suo arbitratu vivere, quasi Deo non indigeat, aut ab eo non dependeat.

Resp. II. Superbia ex genere suo est peccatum mortale. Nam ad Rom. 1. *Superbi, & elati numerantur inter eos, qui digni sunt morte.* & Prov. 8. *Deus arrogantiam, & superbiam detestatur.* Ratio est, quia superbia adversatur charitati Dei, ejus honori, majestati, & excellentiæ. Superbia est etiam radix omnis peccati, ex Eccli. 10. *initium omnis peccati est superbia: qui tenuerit illam, adimplebitur maledictis, & subvertet eum in finem.* Et ex S. August. l. 2. de peccat. merit. c. 17. *Vitiorum namque omnium humanorum causa superbia est.*

Hinc superbia perfecta est semper culpa mortalis, ut 1. Quando præ superbia quis subijci renuit Deo, vel Superioribus, eorumve præceptis etiam in re minima. 2.

Cum

Cum quis bona sua æstimat à se ipso habere, vel esse propriis meritis debita, vel solis viribus acquisita, 3. Quando finis ultimus ponitur in propria excellentia, vel in rebus graviter malis propria excellentia constituitur, aut ex illis quæritur.

Imperfecta tamen superbia, qua quis sine Dei, & aliorum contemptu, nec subijci Superioribus renuens, solum plus iusto se effert, agnoscendo se omnia Deo debere, est venialis: quia non est gravis inordinatio, nec graviter repugnat charitati.

Q. 2. Quenam sunt superbia remedia?

Resp. Generatim eadem sunt, quæ humilitatis adjuncta, speciatim verò hæc.

1. Sæpe humilitatem à Deo petere.

2. Sæpe considerare suum nihilum, suam effrœnatam ad malum propensionem, suas pravas cupiditates, sua peccata, vitia, defectus, miserias tum corporis, tum animæ infirmitatem, impotentiam sine Dei gratia actuali ad quemlibet actum salutarem; item infinitam Dei excellentiam, ad quam omnia sunt instar nihili; omnia, quæ habemus esse à Deo, nostra merita esse illius dona. *Qui te discernit? quid habes quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?* 1. ad Cor.

4. Ex horum consideratione complacentiam sui coërcere, se ipsum contemnere;

& ex sui contemptu humilitationes, & quasvis afflictiones tanquam sibi propter peccata debitas, libenter pro Christo suscipere, & sustinere,

3. Meditari superbiam pœnas, & humilitatis præmia. 1. Pet. 5. *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* & Mat. 23. *qui se exaltaverit, humiliabitur; & qui se humiliaverit, exaltabitur.* Item, & maxime exempla Christi, qui humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem Crucis, & opprobriis satiatus est, quemque imitari debemus: *frustra enim appellamur Christiani, si imitatores non sumus Christi, qui ideo se viam dixit esse, ut conversatio magistri, ferma esset Discipuli; & illam humilitatem eligeret servus, quam sectatus est Dominus.* Ait S. Leo M. Ser. 5. de Nativ.

4. Omnia sua bona, ac opera ad Dei gloriam sapissime actu referre, & crebro exercere actus internos, ac externos humilitatis, atque opera, ac ministeria vilia, & abjecta obire, infimum locum eligere, hospitalia visitare, pauperibus, & ægrotis ministrare, &c.

Q. 3. *Quenam sunt filia superbia, hoc est vitia, qua à superbia tanquam radice oriuntur?*

Resp. Tres sunt, scilicet præsumptio, ambitio, & vana gloria.

Præ.

Præsumptio. hîc est appetitus inordinatus faciendi aliquid facultatem suam excedens. Mortalis est 1. ratione gravis injuriæ DEI, ut cùm Lucifer dicere præsumpsit: *ascendam, & similis ero altissimo.* 2. Ratione gravis damni proprii, vel alioni, aut periculi talis damni: ut si præsumas exercere sine sufficienti peritia officium Medici, Advocati, Judicis, Confessarii, &c. 3. Cùm usurpatur dignitas, vel potestas, vel officium sæculare, aut Ecclesiasticum: ut si audias confessiones, aut exerceas actum ordinis sine potestate legitima. De præsumptione opposita spei dicitur infra.

Ambitio. Est inordinata cupiditas honoris, vel dignitatis, aut potentia. Est autem inordinata. 1. Si appetas honorem, quem non mereris, vel majorem, quàm merearis; vel ob rem, qua cares, ut si honorari cupias ob doctrinam, nobilitatem, virtutem, &c. qua cares: item si aspire ad officium, munus, quo es indignus. 2. Si appetas honorem propter se, non illum referendo ad DEI gloriam, vel utilitatem proximi. 3. Si appetas honorem ex re illicita v. g. duello. 4. Si nimio affectu honorem appetas.

Ambitio sæpe mortalis est, nempe vel ratione materiae graviter malæ, vel damni gravis, quod proximo infertur, vel periculi peccati gravis, vel medii graviter illiciti,

quod adhibetur, vel finis mortalis, ad quem refertur, vel affectus graviter inordinati, ut si quis paratus sit peccare mortaliter ad honorem, vel dignitatem obtinendam, aut tuendam.

Vana gloria. Est inordinata cupiditas humanæ existimationis, ac laudis. Proprius ejus actus est inordinata manifestatio propriæ excellentiæ, sive veræ, sive fictæ. Est autem inordinata illa cupiditas, dum gloria quæritur ex simulata doctrinæ, peritiæ, aut virtutis excellentiâ, vel ex rebus malis, aut indifferentibus, aut major, quam par sit, aut præcisè propter se, non referendo illam ad honorem DEI.

Vana gloria mortalis est eodem modo, quo dixi de ambitione, ut si quis velit gloriam, vel laudes admittat de re mortali, v. g. fornicatione, vindicta gravi, &c. Si in gloria humana ponatur finis ultimus, omnia ad illam referendo &c. Sæpe tamen est solum venialis, quia sæpe non graviter repugnant charitati, nec gravem continet inordinationem.

Cæterum debitum honorem, gloriam, laudem, favorem hominum, non propter se, sed propter honorem DEI, vel bonum proximi, acceptare, aut moderatè expetere non est peccatum, sed actus charitatis, ex S. Thom. 2. 2. q. 132. a. 1. quamvis vana gloria sit filia superbiæ, tamen à Sancto Thoma post S. Gregorium numeratur
inter

inter peccata capitalia, eò quòd ex ea septem alia immediatè oriuntur, nimirum inobedientia, jactantia, hypocrisis, contentio, pertinacia, discordia, & inventio novitatum.

Inobedientia, Formalis scilicet, & specialis est peccatum. quo violatur præceptum Superioris ex contemptu, sive quia præceptum est. Ex communi semper est mortalis, etiam in re minima: quia tunc contemnitur Superior ut Superior, & Minister DEI, ideòque DEUS ipse contemnitur, juxta illud Luc. 10. *qui vos spernit, me spernit.* Et quia tunc quis ita affectus est, ut nullo modo velit obsequi Superiori, quidquid præcipiat.

Violatio autem præcepti non ex contemptu, sed ex alio modo, putà ob delectationem, vel utilitatem, aut difficultatem, est ex S. Thoma inobedientia generalis pertinens ad aliam speciem peccati. Estque mortalis, vel venialis prout præceptum, quod violatur, sub mortali, vel veniali obligat. Atque etiam prout motivum graviter, vel leviter malum est, cum actus participet malitiam finis utpote per eum voliti.

Jactantia, qua quis verbis inordinatè prædicat de se id, quod gloriam, ac laudem apud alios parit, vel falso parere putat, vel gloriatur de peccato. *Quando que est peccatum veniale, quando scilicet aliquis*
de

de se talia jactat, quæ neque sunt contra DEUM, neque contra proximum. ait Sanctus Thom. q. 112. a. 2. Est verò mortalis culpa. 1. Siquis de se proferat aliquid contra gloriam DEI, ut illud Ezech. 28. *Elevatum est cor tuum, & dixisti, DEUS ego sum.* 2. Ratione gravis scandali, damni, contumeliæ, vel contemptûs proximi. Si sit de actione mortaliter mala: quia includit approbationem actûs mali, quæ eandem cum illo speciem habet; & quia sicut laudare opus mortale, v. g. duellum, ita & de illo gloriari est mortale, opponiturque eidem virtuti opus illud vetanti: nam quævis virtus non solum obligat ad actum, quem directè præcipit, sed etiam indirectè obligat, & vetat ne ipsa contemnatur, aut irreverenter tractetur: contemnitur autem virtus, cum quis gloriatur de ejus violatione, vel cum ejus violati laudatur in alio. Hinc glorians de peccato aliquo, vel illud laudans: contrahit speciem talis peccati. *Sanchez & alii.*

Hypocrisis. Est simulatio virtutis, hoc est, factum, quo quis mentitur se virtutem, seu sanctitatem habere, quam non habet, vel majorem, quam habeat. Unde semper est peccatum saltem veniale, cum sit mendacium facti. Sed mortale est, si habeat conjunctum, vel contemptum virtutis, vel damnum proximi grave; item si simuletur sanctitas ob finem graviter repugnans.

gnantem charitati DEI, aut proximi, puta ut falsam doctrinam disseminet, ut decipiat proximum in re gravi, vel ut adipiscatur Beneficium Ecclesiasticum, aut quodvis officium, etiam sæculare, quo indignus est. Si autem absit contemptus virtutis, ac damnum proximi, vel honoris DEI, nec finis intentus repugnet graviter charitati, erit solum veniale. Ita *S. Thom. q. 111. a. 4.*

Pertinacia, est perseverantia in propria sententia contra veritatem cognitam, vel sufficienter propositam. Mortalis est quando illa veritas ad fidem, vel bonos mores, pietatem, pacem, bonum grave proximi pertinet; nam materia gravis est.

Inventio, seu præsumptio novitatum est, cum quis ex inani gloria præsumit nova excogitare. Novitatum inventio, vel usus mortalis est, si Fidei, bonis moribus, pudicitia adversetur, vel pariat scandalum, aut grave damnum proximo. De aliis dicitur in tract. de Charit.

Vanæ gloriæ remedia eadem sunt, quæ superbiæ, quibus adde actus oppositos vitii, quæ ab illa oriuntur.

ARTICULUS II.

De Avaritia.

Q. 1. **Q**uid est Avaritia, & quale peccatum?

Resp.

Resp. Avaritia est inordinatus appetitus divitiarum, hoc est, pecuniæ, & rerum pecuniâ æstimabilium, ut sunt agri, domus, pecora, &c. Mortalis est 1. Cùm in divitiis finis ultimus ponitur, ex ad Ephel. 5. *Avarus, quod est idolorum servitus, non habet hereditatem in regno Christi, & Dei.* 2. Cùm quis ad divitias acquirendas, augendas, vel conservandas adhibet media graviter illicita, & injurias; vel paratus est peccare mortaliter, aut ita peccat, v. g. injustè alienum accipiendo, retinendo, eleemosynas debitas omitendo, &c. Hinc illud Eccli. 10. *Avaro nihil est scelestius ... nihil est iniquius, quàm amare pecuniam.* Est peccatum capitale, quia est fons & origo multorum aliorum. Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia, & nociva, qua mergunt homines in interitum, & perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas. 1. ad Tim. 6.

Si autem inordinatio amoris intra hoc sistat, ut scilicet homo, quamvis superflue divitias amet, non tamen præfert earum amorem amoris divino, ut si propter divitias non velit aliquid facere contra Deum, & proximum, sic avaritia est peccatum veniale. ait S. Thom. 2. 2. q. 118. a. 4. Præcipua avaritiæ remedia sunt oratio, meditatio bonorum cælestium, periculi,

ac vanitatis bonorum terrestrium, paupertatis Christi, mortis, &c. crebra, & larga eleemosynarum largitio, resignatio in jactura bonorum, &c.

Q. 2. Quanam sunt filia Avaritia?

Resp. Ex S. Gregor. sunt hæc 1. Obdurtio cordis contra misericordiam: miseris, & egenis non compatiendo, non opitulando, eos objurgando, debita durè exigendo à debitore, qui non est solvendo, &c. Mortalis est, quoties ex ea præceptum eleemosynæ, vel charitatis graviter violatur.

2. Inquietudo cordis, quæ est inordinata, & anxia applicatio mentis ad acquirendas, vel conservandas divitias, cum inani timore, ne non acquirantur, aut ne amittantur. Mortalis est, quando retrahit à spiritualibus, vel aliis officiis, ad quæ graviter obligamur; vel cum quis divinæ providentiæ diffidit.

3. Violentia, qua res aliena pervim injustam, usurpatur. Mortalis est ex genere suo contra justitiam.

4. Fallacia, sive dolus, qui est alterius deceptio, sive verbis, sive factis, & Fraus, quæ est astuta deceptio proximi per sola facta. Utraque est ex genere suo mortalis contra justitiam, & sæpè confunditur.

5. Perfidia, qua fides in promissis, patetis,

ctis, & rebus creditis violatur. Mortalis est in re gravi contra iustitiam.

6. Proditio, quæ est manifestatio rei alicujus, vel personæ, in proximi damnum contra fidem ei debitam. Mortalis est ex genere suo contra charitatem, & iustitiam; & contingit tripliciter. 1. Circa personam, quo modo Judas Christum prodidit. 2. Circa res, ut si miles declaret hosti modum capiendi arcem; vel si alterius vestem, pecuniam, &c. absconditam prædoni ostendas. 3. Prodendo alterius secretum suæ fidei commissum.

ARTICULUS III.

De Gula.

Q. I. Quid est Gula, & quale peccatum?

Resp. I. Gula est inordinatus appetitus, vel usus cibi, aut potûs. Unde opponitur abstinentiæ, & sobrietati. Sumitur aliquando strictiùs prout continet inordinationem solùm in cibo, & potu non ebriante. Ex S. Gregorio committitur quinque modis. 1. Si edas ante tempus. 2. Si nimis exquisita, id est, pretiosiora, quàm conveniat tuo statui, vel necessitati. 3. Si plus justo. 4. Si voraciter. 5. Si
ni

nimis exquisitè præparata. Juxta hunc
versum.

*Præpropere, lautè, nimis, ardentè, stu-
diosè.*

Quod spectat ad qualitatem cibi, & po-
tûs, hæc debet esse accommodata statui,
conditioni, facultati, infirmitati, necessi-
tati personarum, & loco, ac tempori.

*De quantitate autem cibi, & potûs non
potest dari una certa regula omnibus se-
cundùm eandem mensuram. Sed plus, &
minus exigitur secundùm varietatem com-
plexionum, & fatigationum. Unus etiam,
& idem plus indiget uno tempore, quàm
alio, secundùm dispositionem sui corporis
... tantùm ergo potest, & debet quis co-
medere, & bibere, quantum credit se in-
digere ad sustentationem, & executio-
nem eorum, quæ sibi incumbit agenda;
ita ut non usque ad nauseam sumat, sed
cum aliquali adhuc appetitu finem faciat.
Cum autem ex delectatione cibi, vel potûs
plus sumit, quàm sibi dicat conscien-
tia opportunum, tunc peccat. Ait S. An-
tonin. p. 2. Tit. 6. c. 1. q. 5. peccat inquam,
etiamsi vilissimi sint cibi, & potus, ut pau-
lò ante notat post S. August. quil. 10. Conf.
c. 31. ait: hoc me docuisti, quemadmo-
dum medicamenta, sic alimenta, sumptu-
rus accedam.*

*Resp. II. Peccatum gulæ mortale est in
multis casibus, unde ad Gal. 5. comessa-*

Tom. I,

T

tio-

tiones inter opera excludentia à regno Dei numerantur. Et 1. quidem ratione affectûs graviter inordinati, quo quis ita inhæret oblectationibus cibi, vel potûs, ut in iis finem suum ultimum constituat juxta illud ad Phil 3. *quorum Deus ventres est.* Idque quamvis solum interpretativè, ut cum quis ex affectu gulæ paratus est peccare mortaliter: nam hoc ipso, quòd mortaliter peccet, Deum propter voluptatem deserit, hancque illi suo facto præfert. Item cum quis nil quærit aliud, quàm edendi, & bibendi voluptatem, ad id cogitationes, ac curas ferè omnes referendo, nam is vitæ finem in delectatione cibi, vel potûs ponit. 2. Si quis bibat ad ebrietatem. 3. Si quis ob solam voluptatem cibo, & potu usque ad vomitum scienter se ingurgitat; nam hoc, etiam seclusis scandalo, & ebrietate, continet gravem inordinationem, ac periculum lædendi sanitatem, & graviter reprehenditur ab Isaia c. 28. *Omnes mensæ repleta sunt vomitu, sordiumque.* Idem dic, si quis postquam multum comedit, ad vomitum se excitet, ut iterum ob solam voluptatem edat: nam hoc graviter dedecet naturam rationalem præsertim elevatam, estque plusquam bestiale. 4. Ratione gravis nocumenti, quod quis ob gulam sibi, aut familiæ suæ, aut creditoribus infert, sanitatem corporis graviter lædendo, se reddendo impotem ad solvenda debita, filios,

filios, vel filias in statu convenienti non collocando; item non opitulando gravem necessitatem patienti; aut si inde notabiliter ineptus fiat ad functiones aliquas, ad quas sub mortali tenetur, &c. 5. Siquis, saltem extra necessitatem extremam, carne humana, aut sanguine vescatur. *Ita commun.* nam hoc est contra honorem defunctis debitum, & contra ordinem, ac instinctum rectum naturæ: unde ab hoc tanquam à re valde inordinata, & extremæ feritatis abhorruere gentes omnes non penitus barbaræ. Licet tamen uti carne humana in medicamentis, quia tunc sic alterata est, ut dici nequeat carnis humanæ sumptio. 6. Ratione gravis scandali, vel periculi peccandi graviter.

Extra hos casus peccatum gulæ est solum veniale. *S. Thom.* 2. 2. q. 14. 8. a. 2.

Q. 2. Quanam sunt Gulæ remedia?

Resp. Hæc 1. Considerare gulæ incommoda, ac damna: quippe intellectum obnubilat, mentem deprimit, bona desideria extinguit, aggravat animam, reddit hominem ineptum ad sua officia, & exercitia spiritualia; impedimenta apponit gratiæ divinæ, & gaudiis spiritualibus; vitam minuit, morbos, & multa peccata parit; aditum vitiis aperit, & intercludit virtutibus. Item cogitare, quàm citò transeat

T 2

cibi,

cibi, & potûs delectatio, gravia autem mala ex gula orta maneant.

2. Vitare occasiones.

3. Sectari in omnibus temperantiam, nil ultra necessitatem convenientem edendo, & bibendo.

4. Semper sibi in mensa subtrahere aliquid modicum, quod adhuc licitè sumi posset, & præsertim, quod magis arridet palato.

Q. 3. *Quid est ebrietas, & quale peccatum?*

Resp. Ebrietas est excessus in potu usque ad violentam privationem rationis, ejusque potestatis proximæ. Est peccatum mortale, ut inter omnes constat. 1. Ex Isa 5. *Va qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam.* Et 1. Cor. 6. *neque ebriosi regnum Dei possidebunt.* Vox Græca significat Ebrios. & ad Gal. 5. ebrietas recensetur inter opera carnis, quæ excludunt à regno Dei. 2. Ex consensu Patrum, & Doctorum. 3. Quia est gravis inordinatio, & difformitas violenter adimere sibi potestatem proximam utendi ratione, exercendi opera virtutum, & sua munera, vitandi malum, faciendi bonum, & subveniendi necessitatibus subitis animæ, ac corporis: atque ita se ad brutorum stoliditatem abjicere, & imaginem Dei

Dei deturpare. Ebrietate autem hæc potestas sic adimitur.

Quare non licet se inebriare, sive ad vitandam mortem ab altero intentatam: nam (ut ait S. August. Serm. 232. vel S. Cæsarius) *etiamsi ad hoc veniretur, ut tibi diceretur, aut bibas, aut morieris, Melius erat, ut caro tua sobria occideretur, quam per ebrietatem anima occideretur.* Nam ebrietas sicuti fornicatio non est medium ex se ordinatum ad vitandam mortem; sive medicamentum, quod tamen raro, & fere nunquam esse potest, cum teste Hypocrate ebrietas sit valde periculosa corporis sanitati. Ita S. Antonin. p. 2. Tit. 6. c. 3. ibi: *Non excusaretur per hoc quis ab ebrietate secundum Thomam, quamvis faceret causam medicina: & per consequens peccat mortaliter, & sumens, nisi crederet ex illo potu non posse inebriari, & medicus, vel alius, cui hoc sibi scienter consuleret, & propinaret hoc existimans.* Nam ebrietas quovis modo intenta, ac procurata, semper graviter disconvenit naturæ rationali, quæ rationali, cum violenter rationem perturbet, adimat potestatem eam utendi, & subveniendi necessitati animæ, ac corporis, Dei imaginem fædet, atque hominem ad statum bruti redigat.

Nec dic ebrietatem consistere tantum in excessu vini, voluptatis causâ. Nam quamvis voluptas in nimio potu non in-

tendatur, tamen effectus recensiti semper sequuntur; & temperantia violatur, cum immoderata potûs, vel cibi sumptio, præciso hoc, vel illo fine, ei opponatur: neque enim ad violandam aliquam virtutem necesse est agere ex voluptate. Enimvero si duo proposito præmio inter se contenderent, uter illorum plus vini biberet, & usque ad privationem rationis biberent absque voluptate, imò cum molestia, saltem quantum ad excessum: num contra temperantiam peccarent, & ebrietatis malitiam contraherent? Et ideo SS. Patres excessum vini sine ulla exceptione semper damnant.

Ut autem ebrietas sit mortalis, sufficit, quòd sit voluntaria indirectè, vel interpretativè. Quare peccat mortaliter 1. qui expressè non vult se inebriare, sed tamen tantum bibit, quantum potest, non satis attendens, an sequatur privatio rationis, nec ne. 2. Qui probabiliter putans, vel suspicans securam privationem rationis, si pergat bibere, vel de hoc dubitans, adhuc bibit: quia saltem se exponit periculo ebrietatis, & vult ebrietatem saltem interpretativè. Item si hoc periculum advertere possit, & negligat, etiamsi privatio rationis solum eventura sit post unam alteramve horam, cum nempe ad aërem prodibit. 3. Qui ex amicitia, vel urbanitate alium invitat ad haustus, quibus probabili-

biliter prævidet se inebriandum; quia invitatur ad id, quod alter sine mortali facere nequit, & eum verè inducit in ebrietatem, vel ejus periculum. Idem dic de iis, qui alios ad æquales haustus incitant, vel cogunt, aut se invicem obligant, ex cap. 14. *De vita, & honest. Cleric.* nam saltem alios, vel se conjiciunt in periculum probabile ebrietatis. Similiter de iis, qui ebriosis, vel ebrietati proximis vinum subministrant, & de iis, qui non impediunt, ne alius inebrietur, cum commodè impedire possunt.

Not. 1. Ebrietas sic est peccatum grave respectu omnium, ut sit gravius in quibusdam personis scilicet 1. Mulieribus ob turpitudinis, & luxuriæ periculum, tum in se, tum in aliis. 2. In iis, qui debent ex officio alios regere, ut sunt Patresfamilias, Magistratus, &c. 3. In Clericis, præsertim sacro Ordine insignitis, & maximè Curatis, tum propter scandalum majus, tum quia ebrietas est libidinis, fomes, ac nutritrix; tum propter damna, quæ aliis oriri possunt, cum Sacerdos ebrius fungi nequeat officio in necessitate occurrente: unde à multis Conciliis sub gravibus pœnis ebrietas illis speciètim prohibita est.

Not. 2. Ebrietas perfecta cognoscitur 1. Quando quis non novit discernere inter licitum, & illicitum; vel non potest solita officia exequi. 2. Quando quis postridie

non meminit, quid dixerit, egerit, quomodo domum redierit, &c. 3. Si ea fecit, quæ nunquam integra mente solet: ut si turpia, vel absurda protulerit, cum aliàs sit pudicus & prudens; si jurarit, blasphemarit, vel familiam perturbarit, cum aliàs sit modestus, & benignus, &c.

Q. 4. An mala, & peccata in ebrietate culpabili commissa imputantur ad culpam, ut cades, vulnera, blasphemia, &c.

Resp. Aff. Si prævisa sunt, ut verisimiliter secutura, vel prævideri potuerint. Est commun. quia sunt sufficienter voluntaria: qui enim vult causam, vult consequenter effectum saltem interpretativè; si hunc cognoscat, vel cognoscere possit probabiliter ex ea secuturum: ad culpam autem mortalem sufficit voluntarium indirectum, & interpretativum. Ita S. Thom. 1. 2. q. 77. a. 7. ibi: aliquid potest esse voluntarium, vel secundum se, sicut quando voluntas directe in ipsum fertur; vel secundum suam causam, quando voluntas fertur in causam. & non in effectum, ut patet in eo, qui voluntarie inebriatur: ex hoc enim quasi voluntarium ei imputatur, quod per ebrietatem committit.

Imò peccata, quæ probabiliter secutura novit ebrius, vel prævidere potuit, ei im-

pu-

putantur coram Deo, etiamsi re ipsa postea non sequantur: quia istud est per accidens defectu objecti. Et quia se exponere periculo probabili peccati mortalis, etiamsi illud non perficiatur, est peccatum mortale ejusdem speciei cum illo, cujus probabile periculum adire voluit: nam hoc ipso tale peccatum indirectè, vel saltem interpretativè volitum est. Secus de peccatis, quæ nullo modo prævideri potuerunt, quia nullo modo sunt voluntaria.

Q. 5. Quanam sunt filia Gula.

Resp. Ex S. Gregorio hæc sunt ex parte animæ.

1. Hebetudo mentis, seu stupiditas orta ex crapula. Est mortalis, quando quis ex intemperantia fit ineptus ad intelligenda, vel præstanda ea, quæ ad salutem ei sunt necessaria, aut ad quæ graviter obligatur.

Attendite vobis, ne fortè graventur corda vestra in crapula, & ebrietate, & curis hujus vite: & superveniat in vos repentina dies illa, &c. Luc. 21.

2. Inepta lætitia, quæ movet ad cantiones obscenas, actus turpes, choreas inhonestas, &c. Mortalis est, quando est inductiva ad consensum, vel actum, vel delectationem mortalem, aut ad aliquid scandalum pariens.

3. Multiloquium, in quo invenietur stultitia,

T 5

titia,

tia, nec deerit peccatum. *In multiloquio non deerit peccatum.* Prov. 10.

4. Scurrilitas, quæ excitat ad indecora, vel turpia agenda, aut dicenda, risûs movendi causâ.

ARTICULUS IV.

De Luxuria.

Q. 1. *Quid est Luxuria?*

Resp. **Q** Est inordinatus appetitus, vel usus venerorum, aut voluptatis veneræ. Esse peccatum mortale ex genere suo inter omnes constat 1. ex ad Gal. 5. *Opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria . . . quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.* 2. Quia cum usus rei veneræ ex natura sua sit institutus, ac necessarius ad conservationem, ac propagationem generis humani, censetur res gravis: ergo inordinatio in hac materia est in re gravi, ergo mortalis.

Luxuria dividitur in perfectam, seu consummatam, quæ consistit in voluntaria effusione seminis; & in non consummatam, in qua non intervenit effusio seminis. Consummata duplex est; alia naturalis, quæ est voluntaria seminis effusio, in qua servantur conditiones, quas postulat natura a-

ctus

Etis ad hominis generationem apti, vel requisiti: alia innaturalis, seu contra naturam, in qua conditiones illæ non servantur.

Q. 2. *Quæ sunt species luxuria consummata naturalis?*

Resp. Sex, nempe simplex fornicatio, stuprum, raptus, adulterium, incestus, & sacrilegium: quorum quinque ultima habent specialem, & notabiliter diversam inter se difformitatem superadditam luxuriæ.

1. Simplex fornicatio est copula soluti cum soluta non virgine ex mutuo consensu extra matrimonium. Solutos voco, qui nullo vinculo, seu impedimento ab ineundo inter se conjugio prohibentur. Dixi *non virgine*, nam ex S. Thom. q. 154. a. 6. *fornicatio est concubitus, qui fit cum mulieribus jam corruptis*. Fornicationem esse semper per se peccatum mortale, fide constat ex ad Ephes. 5. *Omnis fornicator non habet hereditatem in regno Christi, & Dei*. Et ex 1. ad Cor. 6. & ad Gal. 5. supra cit. Esse verò intrinsecè malam graviter, patet ex eo, quòd per se graviter repugnet bonæ, ac debitæ educationi prolis; hæc enim requirit operam viri, & foeminae, qui sint inter in conjuncti lege matrimonii: alioqui ex natura rei incerta
esset,

esset, & periculo exposita prolis institutio. Unde ejusmodi inordinatio est gravis, utpote in re magni momenti, qualis est bona prolis institutio. Et quamvis hoc incommodum posset impediri in aliquo casu, id esset per accidens, & nihilominus debuit à Deo authore naturæ generaliter prohiberi pro omni casu: nam alioqui homines cupiditate excoecati facile sibi fingerent, & promitterent illud incommodum cessaturum in multis casibus, in quibus non cessaret, cum magno prolis damno. Imò nunquam potest cessare hoc damnum, & incommodum, quod est nasci extra matrimonium, & à parentibus lege matrimonii non obligatis ad curandam, & rectè educandam prolem. Unde Innoc. XI. damnavit hanc propos. *Tam clarum videtur, fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, & solum esse malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur.*

Cæterum fornicatio cum concubina est cæteris gravior: quia in concubinato homo non solum peccat, sed etiam manet in statu peccati, & in continua voluntate saltem virtuali peccandi. Quare concubinaris, quamvis mors immineat, absolvi non debet, quin prius concubinam ejece- rit, nisi ejiciendi tempus omnino desit, tunc enim sufficit verum ejiciendi propositum. Imò etiam si eam dominus retine-
at,

at, extra mortis articulum non est absol-
vendus, antequam habeatur experientia de
ejus continentia.

Item fornicatio fidelis cum infideli est
juxta omnes longè gravior, quàm cum ca-
tholica. Imò juxta De Lugo, & alios hæc
circumstantia mutat speciem: quia prohi-
bito ab Ecclesia matrimonio cum infideli
in honorem religionis Catholicæ, atque
ob periculum malæ educationis prolis, &
nimii amoris erga infidelem, & defectio-
nis à vera fide: ita ob idem motivum cen-
setur prohibita ab ecclesia quævis copula
cum infideli, quæ semper vergit in de-
cus religionis. Ac proinde talis fornica-
tio est non solùm contra castitatem, sed
etiam contra virtutem religionis, ac cul-
tûs veri Dei.

Item fornicatio in Christianis habet pe-
culiarem deformitatem. Nam corpora
nostra per Baptismum, & Eucharistiam fa-
cta sunt membra Christi, & Tempa Spiri-
tûs Sancti. 1. *ad Cor. 6.*

Copula verò cum alterius sponsa præ-
ter luxuriam continet malitiam mortalem
injustitiæ, positam in eo, quòd fides data
violatur, & res alteri promissa, & ex justi-
tia debita notabiliter corrumpatur. Quod
idem de sponso affirmant multi, quia pari-
ter violat in re gravi fidem datam.

2. Stuprum est concubitus, quo mulier
Virgo extra matrimonium defloratur, seu
cor-

corrumpitur. Qui si fiat Virgine coacta, vel per dolum, seu fraudem seductâ, præter malitiam fornicationis continet duplicem injuriam mortalem, unam factam Virgini, cui honor virginitatis per vim, vel fraudem adimitur; alteram ejus Patri, in cujus custodia manet.

Quòd si nec invita, nec seducta fuerit, tamen ejus defloratio præter fornicationis malitiam continet tum injuriam illatam parentibus, qui jus habent tuendi integritatem corporalem suæ Virginis, donec nuptui collocetur, juxta illud Eccli. 7. *Filia tibi sunt? serva corpus illarum:* tum malitiam contra pietatem illis debitam, præbendo iis gravissimam mœstitiæ, ac ignominiæ causam, & ob periculum augendi dotem, vel inuptam retinendi filiam. Item constituit foeminam in gravi periculo deinceps peccandi, & aufert signaculum virginitatis: cui multiplici malitiæ cooperatur stuprator. Quare circumstantia defloratæ virginitatis foeminæ, etiam absque vi, dolo, falsis persuasionibus, debet in confessione exprimi, præsertim cum sit verum stuprum ex S. Thoma. 2. 2. q. 154. a. 6.

3. Raptus est, cum persona aliqua per vim abducitur ab uno loco in alium, concubitûs illiciti, vel alterius libidinis, aut etiam matrimonii causâ, sive sit mas, sive foemina, nupta aut innupta, virgo, aut corrupta: sive vis inferatur, soli personæ abductæ

ductæ, sive parentibus solis, sive utrisque. Unde duplicem continet malitiam mortalem, unam contra castitatem, alteram contra justitiam ob injuriam illatam personæ abductæ invitæ, vel saltem ejus parentibus, aut tutoribus, dum constituta sub ipsorum custodia extrahitur ipsis rationabiliter invitis. Gravissimæ pœnæ in utroque jure contra Raptores statuuntur.

4. Adulterium est concubitus personarum, quarum alterutra, vel utraque est conjuncta matrimonio cum alia tertia. Præter malitiam luxuriæ continet gravem injuriam tum contra conjugem; nam vir non habet potestatem corporis sui, sed uxor, nec uxor sui, sed vir ex 1. *ad Cor. 7.* tum contra matrimonii statum, & sanctitatem.

Quòd si conjux adulterantis consentiat, adhuc concubitus erit contra justitiam: quia est semper contra jus conjugii, & conjugis ut conjux est, quo cedere validè non potest, eò quòd ei competat non ad bonum privatum, sed ratione statûs, qui communis est. Unde cùm cessio juris sit nulla, jus manet, & sic tunc violatur: ideòque semper est verum adulterium. Hinc Innoc. XI. damnavit hanc propos. *Copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium: adeòque sufficit in confessione dicere se esse fornicatum.* Triplex est adulterium. Nam vel est copula conjugati cum

cum

cum soluta, vel soluti cum conjugata, vel conjugati cum conjugata. Si fœmina sit conjugata, gravius est peccatum, quàm si vir tantùm propter incommoda graviora, nempe incertitudinem prolis, suppositione prolis alienæ cum damno mariti, & veri hæredis, & sæpe impedimentum generationis. Unde hæc circumstantia declarari debet, etiam ab adultero, quia ipse cooperatur fœminæ ad illam gravitatem majorem, & ad pericula, ac damna inde sequi nata. Si verò uterque sit conjugatus, adhuc gravius est, quia est duplex adulterium, & duæ injuriæ mortales in utriusque conjugem, exprimendæ in confessione.

5. Incestus est copula personarum consanguinearum, vel affinium intra gradum prohibitum. Opponitur castitati, & pietati, nam præter luxuriæ fœditatem continet turpitudinem contrariam reverentiæ consanguineis, vel affinibus debitæ. Eò gravius scelus est, quò gradus est propinquior, qui proinde in confessione exprimi debet: nam consanguineis, & affinibus pro diversitate graduum diversus honor, ac pietas debetur, & tunc violatur.

Item multò gravior est incestus cum consanguinea, quàm cum affine, v. g. cum sorore uxoris: quia vinculum illud est multò arctius, nam plus est esse conjunctum ex proprio sanguine, quàm ratione sanguinis.

nis uxoris; & consanguinitatis propinquitatis, utpotè immediata, ac naturalis, major est propinquitate affinitatis, quæ est duntaxat mediata, & voluntaria. Imò incestus in consanguinitate differt specie ab incestu in affinitate: nam reverentiæ debita consanguineis, quæ violatur, est notabiliter diversa à reverentiâ debita affinibus, cum habeat motivum notabiliter diversum, nempe communionem sanguinis, & originem ab eodem stipite, ac proinde hæ duo incestus habent turpitudinem notabiliter diversam.

Incestus verò spiritualis, qui est copula illicita inter personas impeditas ob cognationem spiritualem ortam ex Baptismo, vel Confirmatione, continet tum malitiam propriam incestus, quatenus est copula inter personas vinculo spirituali conjunctas, cujus conjunctionis intuitu Ecclesia prohibuit inter illas matrimonia: tum malitiam sacrilegii, eò quòd prohibitio ista facta sit propter reverentiâ debitam Sacramento, quæ reverentiâ violatur per talem copulam. Unde debet explicari cognatio spiritualis in specie, ut innotescat utraque malitia. *Ita de Lugo Sanchez, &c.*

6. Sacrilegium venereum est violatio rei sacræ per actum luxuriæ. Unde duplicem continent malitiam mortalem, unam contra castitatem, & alteram contra religionem, qua gravis irreverentiâ Deo irrogatur.

tur. Res autem sacræ, quæ sic violari solent, sunt persona voto castitatis etiam simplici obstricta, & locus sacer.

Quare sacrilegium est. 1. Omnis actus tum externus, tum etiam merè internus luxuriæ sive consummatæ, sive non consummatæ, à persona voto castitatis obstricta, vel ab alia cum illa, aut circa illam commissus: ut sunt pollutio, copula, oscula, tactus, desideria, delectatio morosa, &c. Nam per tales actus violatur sanctitas personæ, quæ per votum castitatis corpus suum, & affectus suos omnes quoad voluptatem veneream Deo consecravit. Quòd si utraque persona sit sacræ, erit duplex Sacrilegium.

2. Omnis actus venereus illicitus exterior, etsi occultus, ut fornicatio, pollutio, & tactus impudici in loco sacro, nempe in Ecclesia, vel cæmeterio. Nam sunt contra reverentiam loci sacri, & ejus intuitu ab Ecclesia prohibentur. Item copula conjugalis etiam occulta, quam non permittit sanctitas loci, & quæ in ejus reverentiam ab Ecclesia prohibetur.

Porro tantò gravius est sacrilegium, quantò sædior est luxuria, quia tantò magis repugnat reverentiæ debitæ rebus sacris.

Not. Peccatum luxuriæ Confessarii cum pœnitente continet malitiam duplicis sacrilegii, tum contra votum castitatis, tum con-

contra reverentiam Sacramenti, quod per hoc redditur odiosum, ac suspectum, maxime si sumitur ut medium ad peccandum. Imò licet tale peccatum non sit propriè incestus, quia non contrahitur cognatio Spiritualis, nisi ex Baptismo, & Confirmatione. Cap. 3. de Cognat. Spirit. in 6. tamen habet etiam malitiam tanquam incestus spiritualis: nam est incestus quidam similitudinarius, ex c. non debet 30. q. 1. ubi dicitur: *Sic peniteat quomodo de filia spirituali.* & ex c. omnes. eod. *Quia per penitentiam contrahitur quoddam fœdus inter Sacerdotem, & mulierem confitentem simile cognationi spirituali, ut tantàm peccet eam carnaliter cognoscens, ac si esset sua spiritualis filia.* ait S. Thom. in 4. dist. 42. q. 1. a. 2. ad 8. hinc circumstantia hæc in confessione exprimi debet. Sanchez, De Lugo, &c.

Q 3. *Quenam sunt species luxuria consummata contra naturam?*

Resp. Cùm hæc peccata sint ea, in quibus non servantur conditiones, quas postulat natura actûs venerei, ut ex eo possit fieri conceptio hominis; & hæc conditiones quinque sint, scilicet conjunctio duorum, eadem in utroque species, sexus diversus, organa, seu vasa apta, & debitus modus: ideo sunt quinque ejusmodi peccata.

U 2

1. Mol-

1. Mollities, seu pollutio formaliter, ac propriè sumpta, quæ est voluntaria seminis effusio sine ullo concubitu: sive illud foras effundatur, ut in maribus, sive intus disfluat in matricem, ut in fæminis.

2. Inordinatus concumbendi modus, quo semen extra vas effunditur, aut effundendi periculum infertur. Est peccatum mortale, cum repugnet generationi, ad quam & semen ex natura sua ordinatum est; & quidem gravius pollutione, cum ei superaddat inordinatum congressum. Quod si modus debitus non servetur, sed vir succumbat, vel aversè accedat more pecorum, vel à latere ster, aut sedeat, tunc modò diligenter avertatur periculum effusionis extra vas, juxta communem sententiam non est peccatum per se mortale, sed veniale grave, nec contra naturam, sed præter naturam. Dico *per se*, quia potest esse, & est plerumque signum concupiscentiæ mortalis, cum fit ex sola libidine sine causa, ut dicit S. Thom. sed nullum erit peccatum, si hoc fiat ex necessitate, cum scilicet ob dispositionem alterutrius corporis conjuges non possunt servare modum ordinarium; nam tunc alter modus non est incongruus respectu illorum, sed conveniens, modò diligenter avertatur periculum effusionis extra vas.

3. Sodomia imperfecta, quæ est commixtio maris cum fæmina non servatis
de-

debitis organis, seu instrumentis naturalibus.

4. Sodomia perfecta, quæ est commixtio duorum ejusdem sexûs, ut maris cum mare, vel foeminæ cum foemina. Præter malitiam mortalem graviolem pollutione, potest habere alias adjunctas, ut adulterii, si fiat à persona conjugata, vel cum illa: sacrilegii, si cum sacra: incestûs, si cum consanguinea, aut affini, &c. Debet autem pœnitens explicare in confessione, an fuerit agens, vel patiens, quia ex parte agentis intervenit pollutio propria, quæ fortè non intervenit ex parte patientis (quamvis plerumque interveniat utrimque; & cum sic intervenisse noscitur, exprimi debet) nam diversa sunt peccata voluntariè pollui, & solùm cooperari pollutioni alterius: aliud enim est non cohibere delectationem propriam illi. itam, aliud procurare alienam.

De Lugo.

Hæc sodomia est diversæ speciei ab imperfecta. Nam non servare in copula carnali debitum sexum est deformitas contra rectam rationem notabiliter diversa à deformitate, quæ inest congressui, quo non servatur debitum instrumentum, seu vas, servato debito sexu.

5. Bestialitas, quæ est concubitus cum bestia, sive ejusdem, sive diversi sexûs. Est scelus cæteris gravius, nam magis dedecet naturam rationalem ad Dei imaginem factam

Etiam; & diversitas speciei magis repugnat instituto naturæ. Ad hoc revocatur congressus cum dæmone in forma hominis, vel bruti, qui præter malitiam luxuriæ contra naturam, est etiam contra virtutem religionis, propter commercium, & societatem cum capitali hoste Dei.

Porro hæc omnia peccata inter se specie differunt, nam singula habent specialem, & notabiliter diversam deformitatem castitati repugnantem. Hinc Alex. VII. damnavit hanc propos. *Mollities, Sodomia, & Bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infima, ideoque sufficit dicere in confessione se procurasse pollutionem.* Sunt etiam graviora aliis speciebus luxuriæ naturalis in ratione luxuriæ: nam per se magis sunt contra naturam, & finem generationis. Aliquæ tamen ex his speciebus possunt esse graviores culpæ ex alia parte, ut scilicet involvunt malitiam alterius speciei, contra justitiam, pietatem, religionem: nam simplex pollutio non est absolutè majus crimen, quàm concubitus cum matre, vel cum moniali.

Q. 4. *An pollutio voluntaria est per se semper peccatum mortale?*

Resp. Aff. Ita omnes. constat. i. ex i. ad Cor. 6. *Neque adulteri, neque molles regnum Dei possidebunt.* & ad Ephes. 5. Om-

Omnis fornicator, aut immundus non habet hereditatem in regno Christi & Dei. Pollutio autem est vera immunditia, ac impuritas, & quidem specialis. 2. Quia est intrinsecè mala, & crimen simplici fornicatione gravius: nam graviter repugnat generationi, & propagationi generis humani, ad quam ex natura sua ordinatum est semen humanum: ideòque gravem continet inordinationem, quam Scriptura indicat Genes. 38. ubi de Onan fundente semen in terra ait: *& idcirco percussit eum Dominus, quòd rem detestabilem faceret.* 3. Innoc. XI. damnavit hanc propos. *Mollities jure natura prohibita non est; unde si Deus eam non interdixisset, saepe esset bona, & aliquando obligatoria sub mortali.*

Quare, secundum communem Doctorum sententiam, nullo casu, etsi non voluptatis, sed solius mortis vitandæ causâ, licèt in se, vel in alio, quovis modo, pollutionem voluntariè procurare, admittere, vel intendere, aut aliquid sumere ea intentione, ut etiam in somno accidat. Nam ipse actus pollutionis independenter à delectatione, secundum se graviter repugnat generationi, quæ sola est finis seminis humani. Et ideò neque licet præbere, aut sumere medicamentum ad corrumpendum semen, illudque emittendum viâ ordinariâ sine delectatione.

Porro de distillatione, quæ est fluxus humoris quasi mediæ inter urinam, & semen, idem sentiendum est, quod de pollutione, si fiat cum sensu delectationis veneræ. Cùm autem fit sine ulla commotione spirituum genitalium, & absque omni carnali delectatione, de ea non est magis curandum, quàm de sudore, inquit Cajetanus.

Obj. Licet corporis sui partes abscindere ad vitæ suæ conservationem. Ergo, &c. *R.* Disparitas est, quòd partes corporis per se, & primariò ordinentur ad totum constituendum: unde de illis disponere licet ad totius conservationem. At semen solum institutum est, & ordinatum ad speciei propagationem: ideòque eo uti non licet, nisi modo ad speciei propagationem convenientem idoneo, & intra matrimonium. Addit Sanchez, quòd si ullo casu liceret seminis effusionem procurare extra actum conjugii, periculum esset, ne ob vehementem voluptatem, quæ in ea sentitur, homines passione excoecati, & illecti eam licentiam facillè extenderent ad plures alios casus, in detrimentum speciei humanæ, & sæpissimè illum casum adesse sibi falsò persuaderent. Nam si simul voluptate frui, & onera educandæ prolis vitare liceret, impediretur propagatio generis humani. Unde ad commune bonum, & ad occurrendum periculis aliàs futuris,
de.

debit pollutio jure naturali prohiberi in omni casu. At cum abscissio membri sit de se molesta, periculum non est, ne extendatur ultra casus à natura concessos.

Dixi, *voluntaria*. Quia si pollutio non sit voluntaria, nec in se, nec in causa, ut sæpè fit in somno, vel quando ex causis naturalibus licitis oritur, non est peccatum, secluso consensu in delectationem. Nam omne peccatum imputabile est essentialiter voluntarium, vel directè, vel indirectè, aut interpretativè in se, vel in alio.

Pollutio tamen in somno facta mortalis est, si ante directè procurata est, vel si post somnum in ipsa evigilatione cum plena advertentia placuit ob delectationem veneream. Alias non est peccatum, nisi indirectè procurata fuerit in excessu cibi, vel potûs, quia nemo potest peccare in somno defectu libertatis. Ita *S. Thom. in 4. dist. 9. a. 4.* quod si (ut multi docent) liceat evigilanti non impedire, sed permittère absolvi pollutionem jam in somno cœptam ad vitandum morbum, (modò absit periculum consentiendi in delectationem veneream, ad quod opus est oratione) quia, inquit, est præcisè pati ex necessitate effusionem seminis, non autem illam procurare; tunc saltem est obligatio reprimendi delectationem per positivam displi-

centiam internam, nam non licet se habere indifferenter ad illam. Certò autem peccat, qui expergefactus promovet pollutionem in somno cœptam, addendo conatum: quia non præcisè patitur, sed positivè continuat illam.

Not. Sæpe pollutio, præter propriam malitiam, habet aliam in confessione exprimendam, petitam vel ex qualitate personæ se polluentis, si est sacra, vel conjugata: vel ex affectu ad aliam, cum qua desideratur concubitus, quæ si sit soluta, malitiam habet fornicationis; si sacra, sacrilegii; si ejusdem sexûs, sodomix; si conjugata, adulterii, &c. vel ex modo, quo se polluit, si nempe fiat per tactus mutuos cum alia persona; nam hæc circumstantia pertinet ad speciem sodomix, si ambo sint ejusdem sexûs, ad incestum, si sint consanguinei, aut affines, &c. Idem dic de aliis luxuriæ peccatis.

Sed an licet desiderare pollutionem in somno contingentem, ut natura levetur, seu sanetur, non intendendo pollutionem ipsam, nec delectationem veneream, nec aliquid adhibendo, ut pollutio in somno sequatur?

Resp. Azor cum aliis negat: quia pollutio est mala ex objecto suo, & natura: at non licet etiam ob bonum finem desiderare id, quod

quod ex objecto suo malum est. Affirmant alii cum S. Antonin. 2. p. tit. 6. c. 5. ubi ait: *appetere habere pollutionem propter alleviationem naturæ tantum sine peccato, id est, sine hoc, quod det operam, sed viâ naturali, non est peccatum.* Ratio, quam affert Sanchez, est, quia talis pollutio non procurata, sed viâ naturali proveniens, nullatenus est actus hominis, nec ejus voluntati subiectus, sed actus quidam, & evacuatio naturalis, sicut sudor. Sicut de homicidio, & fornicatione, quæ non sunt actus naturales, sed suapte naturâ liberi, & hominis voluntati subiecti.

Item controversia est utrum liceat de pollutione in somno inculpabiliter eveniente gaudere, præcisè ob levamen naturæ, & salutem corporis. Quamvis consentiant omnes licitum esse gaudere de bono effectu illo ex ea orto. *S. Thom. in 4. dist. 9. a. 4. q. 1. ad 5.* de pollutione nocturna, & inculpabili ait: *Si autem placeat ut natura exoneratio, vel alleviatio, peccatum non creditur.*

Q. 5. *An est peccatum ponere actionem, ex qua prævidetur secutura pollutio, vel delectatio venerea?*

Resp. I. Est mortale ponere sine urgenti necessitate actionem, ex qua tanquam causa propinquâ prævidetur secutura pollutio, vel

vel delectatio venerea, quamvis neutra aliunde intendatur, imò adsit propositum illos motus comprimendi, cùm insurgent. Quia 1. Lex naturalis obligans ad non procurandam pollutionem, & delectationem veneream, simul obligat graviter ad vitandas, & auferendas causas horum motuum proximè excitativas, & per se in illos notabiliter influentes, ubi abest necessitas tales causas honestans. 2. Meritò effectus censetur voluntarius, & imputatur ponenti causam propinquam sine necessitate eam cohonestante. Hinc graviter teneris ejusmodi actionem inchoatam deferere statim ob insurgentem pollutionem, vel delectationem veneream: nam si pergas in illa actione, effectus secutus censetur in illa volitus, volitio enim continuandi causam est virtualiter, & moraliter volitio effectûs. *Lessius, Valentia.*

Causæ autem, seu dispositiones propinquæ horum motuum excitativæ, sunt actiones, quæ per se sunt turpes, & natæ excitare motus venereos, aut turpitudinis speciem habent, nisi propriæ, vel alienæ necessitatis titulo honestentur, ut aspectus, & tactus partium pudendarum proprii, vel alieni corporis, præsertim diversi sexûs; lectio, auditio, locutio rerum valde obscœnarum, & ad libidinem allicientium, quamvis ex sola curiositate fiat.

Dixi, *sine necessitate*, nam aspectus, &

contactus partium pudendarum alterius corporis ob necessitatem medendi, non est peccatum secluso affectu pravo, & periculo consensûs in delectationem veneream. Nam in tali casu pollutio secuta non censetur voluntaria in causa, sed solum permixta; quia adest justa ratio ponendi causam illam, & prosequenti jus suum non imputatur effectus præter intentionem secutus. Neque enim tenemur motus illos naturales, & per se involuntarios impedire, cum adest justa causa non impediendi, & abest consensûs periculum. Sic Chirurgus exercens suam artem circa mulierem, non peccat, etsi prævideat pollutionem inde secuturam, modò absit periculum consensûs in delectationem.

Resp. II. Ex communi: non est mortale contra castitatem ponere actionem, ex qua tanquam causa, seu dispositione remota, & per accidens prævidetur secutura pollutio, vel delectatio venerea, modò neutra intendatur, & absit periculum consensûs in delectationem veneream. Quia i. cum illi motus facillimè, & frequenter insurgant naturaliter, in æstimatione prudenti non censentur sufficienter voluntarii in causa remota, ut imputentur illam ponenti ex alio fine; sed à sola natura corrupta oriri censentur: alioqui enim homo teneretur abstinere à multis actionibus licitis, ac necessariis, ne illos motus experiretur.

retur.

retur. Nec causæ illæ remotæ censentur moraliter illorum causæ; nec in illas consentiens censetur velle talem effectum propter summam facilitatem, qua illi motus excitantur ex naturæ corruptione. 2. Quia jus suum prosequenti non imputatur effectus per accidens, & præter intentionem secutus.

Sanchez tamen *ex communi* docet tales causas sine justa causa ponere esse veniale etiam contra castitatem: quia aliquantum adversatur castitati, quòd sine utilitate honesta cogente ponatur causa remota, & per accidens motuum castitati inimicorum, & ad malum incitantium.

Causæ autem remotæ, & per accidens horum motuum sunt eæ, quæ nec sunt per se turpes, nec ad luxuriam, sed ad alios fines licitos per se ordinantur, nec turpitudinis speciem habent; sed vel per se honestæ sunt, ut auditio confessionum; vel indifferentes, ut equitatio, esus calidorum, studium Medicinæ, & Casuum conscientiæ, medicamenta, &c. Quare hæc accedente honesta, & utili causa, & secluso periculo consensus, sunt licita, quamvis præter intentionem ex iis sequatur pollutio, vel delectatio venerea. Nam tunc illi motus censentur solum permisi, non voliti, eò quòd nulla sit obligatio relinquendi opus honestum, & utile propter motum inordinatum, & indeliberatum occasione illius

illius ex naturæ corruptione , præter intentionem , & seclulo periculo consensûs exsurgentem.

Quòd si esset periculum probabile consentiendi in delectationem veneream, (ut si pluries quis in tali occasione consenserit) tunc is, ex communi, tenetur ab illa actione, quantumvis honesta, & utili, v. g. audicione confessionum abstinere: nam non licet se probabili peccandi periculo exponere.

Q. 6. An est semper peccatum non expellere cogitationes de rebus venereis, sed in illis immorari?

Resp. Qui immoratur cum plena advertentia in cognitione de rebus venereis, si adsit delectatio venerea, quæ non reprimatur, vel periculum consensûs in illam, aut in rem cogitatum, peccat mortaliter ratione talis delectationis, vel periculi: venialiter verò, si advertentia sit solum imperfecta, ac semi-plena, qualis est in semi-dormiente. Qui autem de talibus rebus cogitat ex justa, & honesta causa, v. g. ut tales res melius discernat ad confessarii, vel medici munus rectè obeundum, non peccat seclulo periculo consensûs in rem cogitatum, & delectationem: quia talis cogitatio non est mala, neque in se, neque in effectû, aut ratione periculi. Erit autem

tem

rem venialis culpa, si hoc ex mera curiositate fiat, seclusis delectatione venerea, & periculo consensûs in rem cogitatam, & affectu in ipsam: quæ tamen omnia raro absunt in cogitante de his rebus absque fine honesto; nam hæc materia est valde lubrica, & periculosa.

Q. 7. Quanam sunt peccata Luxuria non consummata?

Resp. Sunt desideria, delectatio morosa venerea, aspectus, amplexus, & tactus impudici, oscula, verba obscœna, gestus turpes &c. sine effusione seminis. Jam censet ex dictis Cap. 6. desiderium simplex, etsi inefficax actûs luxuriosi habere malitiam mortalem ejusdem speciei: sic desiderium simplex copulæ cum conjugata, vel consanguinea habet malitiam adulterii, vel incestûs, nunc de cæteris agam.

Q. 8. An delectatio morosa venerea extra conjugium est mortalis?

Not. 1. Delectatio morosa est delectatio deliberata, sive delectatio post sufficientem advertentiam admissa, seu approbata, etsi unico instanti. Dicitur enim morosa, non à mora temporis, quo durat, cùm peccatum mortale unico instanti committi possit; sed voluntatis, quæ post advertentiam

nam sufficientem ei immoratur, eam accipiendo, aut non rejiciendo. Hinc potest esse delectatio morosa, quamvis instantanea, si nempe voluntas in eam advertenter per unicum instans consenserit.

Not. 2. Triplex est delectatio, nempe spiritualis, merè sensibilis, & venerea. Spiritualis est ea, quæ in sola voluntate residet sine ullo motu sensibili in corpore, si-ve quæ est independens ab omni motu sensibili in corpore. Hæc delectatio, si sit de actu mortali, est mortalis, & sumit speciem ab illo ut objecto. Delectatio merè sensibilis est, quæ oritur ex proportione, ac conformitate rei sensibilis cum organo sensûs, sine ulla commotione spirituum genitalium circa partes venereas: qualis est delectatio, quæ percipitur ex tactu rei blandæ, ex gustu, ex Musica, &c. Delectatio venerea est ea, quæ sentitur circa partes venereas ex commotione spirituum genitalium, seu generationi inservientium.

Resp. Omnis deliberata delectatio venerea, vel minima, extra conjugium quasi-
ta, aut admissa est mortale peccatum, nec potest esse veniale ex levitate materiæ.
Est communis Doctorum sententia Prob.
Quia 1. Omnis delectatio venerea ex natura sua ordinatur, ac tendit ad seminis effusionem, estque inchoatio quædam illius: nam in omni delectatione venerea fit quædam resolutio seminis, ejusque dedu-
ctio

ctio ad partes venereas, ut testantur Aristot. Galen. Hypocrat. & Medici. Ergo cum seminis effusio voluntaria extra actum conjugalem sit mortalis, ut patet ex dictis de pollutione, & fornicatione, omnis actus ad illam ex se tendens, & ordinatus est per se mortalis: quippe dispositio sumit suam speciem, ac malitiam moralem à forma, ad quam disponit, motus à termino, ad quem tendit, medium à fine, causa à suo effectu. 2. Inter omnes constat, moraliter, & practicè loquendo minimam delectationem veneream quæsitam, vel deliberatè admissam extra conjugium habere annexum periculum proximum peccati mortalis; eò quòd difficillimum sit, & moraliter impossibile in re tam lubrica dijudicare, ac determinare materiam levem, & ob summam naturæ corruptæ in talia propensionem sistere in certa delectationis parvitate, ita ut animus leviori delectatione illectus graviolem non appetat, nec admittat. Ergo certum est etiam speculative delectationem veneream, vel minimam quæsitam, aut admissam esse mortalem: cum certum sit etiam speculative omnem actionem, cui per se annexum est periculum morale peccati mortalis, esse mortaliter malam, nam *qui amat periculum, in illo peribit.* Eccli. 3. & qui vult morale periculum peccati, vult saltem interpretativè ipsum peccatum.

Obj.

Obj. In furto, in excessu cibi, vel potus datur levitas materiae. Ergo, &c. *R.* Disparitas est, quod rei vilis ablatio, levis excessus in cibo, vel potu per se non ordinetur ad actum mortalem, nec inducat periculum graviter peccandi. At delectatio venerea, vel minima ex se ordinatur ad effusionem seminis mortaliter malam extra conjugium, & per se inducit periculum consentiendi majori delectationi.

Not. 1. In Societate nostra omnibus in virtute S. Obedientiae prohibitum est, ne quis publice, vel privatim sententiam huic oppositam, non modò ut veram, & probabilem, sed ne ut tolerabilem quidem ulla ratione doceat, aut sibi placere significet, aut secundum illam cuiquam consilium det. ex Congreg. 9. Decreto 24.

Q. 9. An peccat mortaliter, qui post sufficientem advertentiam negativè se habet ad delectationem veneream, eam neque approbando, neque reprimendo?

Resp. Aff. Quia voluntas tenetur reprimere positivè motus illicitos delectationis, & sensualitatis, saltem per actum displicentiae. Ita S. Antonim. Suarez, Vasquez, Azor, Lessius, & alii, communiùs cum S. Thom. 1. 2. q. 74. a. 6. ubi ait: *contingere peccatum esse in ratione dupliciter.*

citer. Uno modo, quando imperat illicitas passiones... Alio modo, quando non reprimit illicitum passionis motum: sicut cum aliquis, postquam deliberavit, quod motus passionis insurgens est inordinatus, nihilominus circa ipsum immoratur, & ipsum non expellit. Prob. Quia 1. Conc. Trident. sess. 5. can. 5. definit concupiscentiam non posse nocere non consentientibus, sed viriliter per gratiam repugnantibus. Ergo ut non noceat, non sufficit mera negatio consensûs. sed requiritur repugnantia, seu displicentia positiva, 2. Tales motus sunt ex objecto graviter inordinati, cum juxta omnes sit mortale illis positivè consentire; item sunt ex natura sua dispositiones proximæ ad opus mortale, ad quod valde pertrahunt, & alliciunt appetitum. Ergo graviter disconvenit naturæ rationali, & legi divinæ se habere indifferenter ad illos; & voluntas, cujus est regere passiones secundum rectam rationem, ac legem divinam, tenetur illos expressè, ac positivè reprobare per formalem displicentiam. 3. Sicut non licet se habere indifferenter ad actus turpes ab alio circa se exercitos: ita nec ad motus turpes à dæmone, vel ex naturæ corruptione in se excitatos. 4. Illis motibus per se annexum est periculum intrinsicum rei mortaliter malæ, & consensûs in delectationem.

nem: nam ex se sunt dispositiones proximæ ad actum mortalem, nempe effusionem feminis, & per se vehementer alliciunt voluntatem ad consensum per sympathiam appetitûs sensitivi cum rationali. Ergo requiritur positiva displicentia ad impediendum voluntatis consensum, sine qua non tollitur periculum consentiendi, cum moraliter impossibile sit voluntatem diu se negativè habere circa objectum vehementer alliciens. Hinc illud prov. 4. *Omni custodia serva cor tuum.*

Imò sola illa displicentia non sufficit, sed illi motus prorsus expellendi sunt, præsertim deserendo actionem, quæ eos excitat, ni obstet causa justa. Tum quia tunc sola displicentia non videtur satis sincera, cum vix discerni possit utrum sit vera displicentia, an fallacia voluntatis sibi imponentis, & illis motibus frui volentis. Tum quia homo tenetur impedire, & expellere motus per se graviter inordinatos, saltem cum abest justa causa eos permittendi. Hinc teneris sub mortali actiones, etsi leviter turpes, ut sunt visus, locutio, lectio rerum leviter obscœnarum ex sola curiositate, dimittere statim, atque excitant in te pollutionem, vel delectationem veneream vehementem, ut docet Valentia. Ubi autem adest justa causa non sic expellendi, ut si probabilis timor sit, ne ex maiore resistentia magis augeantur, aut illis depulsis gra-

viores insurgant, vel si ad illos motus expellendos dimittenda esset actio honesta necessaria, vel utilis, v. g. auditio confessionum, studium casuum conscientiae; tunc sufficiet displicentia vera: alioqui homines deberent semper esse anxii, & multa bona omittere.

Porro medium aptissimum compescendi motus illos est mentem statim aliò avertere; & si perseverent, orare, signo crucis se munire, oculos ad imaginem Christi Crucifixi convertere, cogitare de ejus Passione, de igne æterno, morte, &c. Interdum de re indifferenti, aut negotio, quod animum applicet, & à tali objecto avocet,

Q. 10. An delectatio in rosa de actu luxuria, v. g. copula cogitata, contrahit non solum malitiam substantiae operis, sed etiam circumstantiarum cognitarum ei annexarum, & speciem mutantium?

Resp. Aff. Ita S. Antonin. Cajet. Suarez, & alii: quia talis delectatio versatur circa opus ut cogitatum: ergo illius objectum est id omne, quod cognoscitur; ac proinde non solum opus, sed etiam circumstantiae illi annexae, & cognitae, sunt ejus objectum. Actus autem sumunt speciem, ac malitiam à toto objecto suo: & ad illam contrahendam sufficit voluntarium indirectum, ac interpretativum. Hinc simplex delectatio deliberata de copula cogitata

tata cum conjugata, vel confanguinea pertinet ad speciem adulterii, vel incestus.

Q. II. *An oscula, aspectus, tactus impudici sunt culpa mortalis in non conjugatis?*

Resp. I. Ista omnia, imò & amplexus, oscula, & tactus partium etiam honestarum ut faciei, manûs, sunt culpa mortalis, si extra conjugium fiant ob delectationem veneream, quæ potest ex illis sequi, etiam ibi sistendo: idem dic de tactu partium proprii corporis. Est communis, & constat ex dictis: nam mortale est extra conjugium quærere, aut advertenter admittere quamlibet delectationem veneream, vel minimam, cum hæc parvitatem materiæ non admittat, & ex se tendat ad seminis effusionem, ideòque ad pollutionem, vel fornicationem in non conjugato.

Hinc (ut docet S. Antonin.) est etiam mortale permittere se tangi, etiam in facie, vel manu, ab eo, qui noscitur ad id moveri amore libidinoso: quia est cooperari, & consentire alterius culpæ mortali. Digni autem sunt morte, non solum, qui mala faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. *ad Rom. 1.*

Resp. II. Tactus partium pudendarum, aut pudendis proximarum corporis ejusdem, vel diversi sexûs sunt mortales, si fi-

ant, vel admittantur sine necessitate mendendi, etsi non ob delectationem veneream, sed ex sola curiositate, vel joco. *Ita Sanchez, Layman, & alii commun.* Quia

1. Hi tactus ad delectationem veneream ex se tendunt, illamque valde excitant, & sic sunt causa illius proxima. Imò ex suapte natura ad effusionem seminis referuntur. Ergo simul cum illa graviter prohibentur; nam prohibitâ gravitet re aliqua, prohibentur etiam graviter omnia, quæ per se ad illam excitant, & ordinantur. Deinde causa participat malitiam sui effectûs.
2. Hi tactus sunt impudici, & comprehenduntur nomine impudicitia, quæ ad Gal. 5. dicitur excludere à regno Dei.

Hinc seclusa necessitate medendi tactum partium inhonestarum in se permittere ab alio fieri est mortale; & quisque tenetur quantum potest omnino talia impedire in se, & illis resistere, cum sint intrinsecè mala.

Item mortale est propria pudenda sine necessitate tangere, si delectatio venerea ex eo tactu oriatur, & prævideatur: quia per se tendit ad pollutionem. Ita Sanchez, secus dicens, si tactus ille ex curiositate, levitate, absque libidine, & delectationis ac pollutionis periculo fiat; quia deficit animus libidinosus, nec intervenit ea turpitudò, quæ in tactu alieno, nec idem peri-

periculum. Hoc tamen non omnino vacat periculo, nec peccato.

Resp. III. Aspectus partium pudendarum alterius sexûs, item concubinatus viri cum femina, quamvis non animo libidinoso, sed ex sola curiositate, vel levitate, mortalis est: quia ad veneream libidinem, & pollutionem in hac naturæ corruptione per se multum excitat, & periculum morale consentiendi in delectationem veneream affert, & valde honestati naturali adverfatur. *Ita Sanchez, Reginal, Layman, &c.*

Aspectus verò pudendorum ejusdem sexûs, vel proprii corporis, aut coitûs animalium ex sola curiositate, vel levitate, seclusis affectu venereo, scandalo, & periculo pollutionis, ac delectationis veneræ, juxta multos est solum venialis: quia nec graviter honestati adverfatur, nec adeò ad luxuriam per se incitat. Potest tamen esse mortalis ratione periculi, spectatâ aspicientis speciali fragilitate: quod non rarò adest in juvenibus, quare ab his graviter deterrendi sunt. Et certò mortalis est, si fiat ex voluptate deliberatè quæsitâ.

Resp. IV. Amplexus, tactus, & oscula etiam in partibus honestis, ob solam delectationem merè sensibilem, & nondum actu veneream, sunt culpa mortalis inter personas diversi sexûs libidinis capaces, saltem si fiant cum mora, vel repetitione, quamvis non intendatur expressè delecta-

tio venerea : quia illi actus sic exerciti, per se non parum excitant commotionem spirituum genitalium, & delectationem veneream, quæ necessitate quadam physica oritur ex tali delectatione sensibili, saltem re- petita, vel diuturna; & quia supposita propensione naturæ inordinata in voluptates carnis non possunt sic usurpari absque delectatione morosa concubitus: aut saltem in hac naturæ corruptione ingerunt periculum morale delectationis venereæ, & consensûs in illam: & sic sunt causaliter libidinosi, utpote libidinis causæ. Malitia autem talium actuum non ex fine solùm, sed etiam ex effectu, quem pariunt, sumi debet. Hinc Alex. VII. damnavit hanc propos: *Est probabilis opinio, quæ dicit: esse tantùm veniale osculum habitum ob delectationem carnalem, & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensûs ulterioris, & pollutionis.*

Resp. V. Amplexus, contactus manuum, oscula in facie, si juxta morem patriæ fiant urbanitatis, aut benevolentiae honestæ causâ non sunt peccata per se: quia non sunt impudica, nec per se tendunt in actum venereum, & fiunt ob rationabilem causam. *Ita commun.* cum S. Thom. 2. 2. q. 154. a. 4. Si verò ista fiant ex aliqua vanitate, joco, levitate, petulantia veniali, juxta multos sunt solùm venialia, modò absit omnis affectus libidinosus, & periculum

lum peccati gravis tam in se, quàm alio, nec habita ratione constitutionis personarum delectationem veneream multum excitent.

Si autem ista sine causa exercita, longiora sint, aut crebrò fiant inter personas libidinis capaces, sunt mortalia: quia arguunt affectum ad libidinem, & excitant delectationem veneream, afferuntque morale periculum consensûs in illam. Nam (ut rectè monent) in materia tam lubrica, quæ de se essent solum venialia, si repetantur, aut diutius protrahantur, fiunt mortalia, curiositate, aut levitate degenerante in libidinem.

Quare admittens oscula morosa, aut crebra, aut indecentia, item tactus mamillarum, peccat mortaliter: quia cooperatur affectui libidinoso alterius, qui satis per ista indicatur.

Not. Oscula, amplexus ob delectationem veneream, tactus, & aspectus impudici mortales supradiçti ex communi sententia sunt ejusdem speciei mortalis, ac actus consummatus, seu concubitus, ad quem suapte naturâ referuntur, quamvis hic non intendatur: quia sunt dispositio proxima ad concubitum, & media per se ad illum tendentia; quippe dispositio, & media sumunt malitiam à suo termino, & fine: ac proinde ista omnia contrahunt diversam speciem malitiam, pro diversitate personarum,

narum,

narum, à quibus, & circa quas exercen-
tur; ut malitiam sodomix, si cum simili
sexu exercentur; adulterii, si cum conju-
gata aliena; incestus, si cum cognata, &c.
Nam cum opera circa eas personas diffe-
rant specie: ita etiam actus, qui sunt di-
spositio, & media per se ad illa tendentia:
quare circumstantia agentis & patientis,
exprimi debet in confessione. *Ita San-
chez, Lessius, & alii.* Impudicus verò
sui ipsius actus ad mollitiem pertinet, nisi
aliò referatur ex intentione agentis.

Q. 12. *Quale peccatum est loqui, canere,
legere, vel audire turpia, & ob-
scœna?*

Resp. Est mortale, si fiat extra conjugi-
um ob delectationem veneream, aut cum
probabili periculo illius in se, vel in aliis,
aut cum animo se oblectandi rebus illis.
*Ita S. Antonin. Navar. Sanchez, & alii
commun.* Quia delectatio venerea extra
conjugium est ex objecto mortalis, cum sit
mortale ei consentire. Ergo est mortale in-
tendere, vel procurare illam, aut ejus peri-
culum probabile in se, vel in aliis. Delecta-
tio verò de actu turpi apprehenso est per
se mortalis: ergo à fortiori, & illam verbis
fovere.

Secluso autem omni affectu venereo, &
peri-

periculo delectationis venereæ, ac scandali, turpia loqui, vel canere solum ex levitate, vel legere, aut audire ex mera curiositate est saltem veniale. Nam hæc adversantur castitati, & prohibentur Ephes. 4. *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat. & c. 5. fornicatio autem, & omnis immunditia, nec nominetur in vobis. sicut decet sanctos; aut turpitudine, aut stultiloquium, aut scurrilitas.* Tamen juxta S. Antonin. & alios non est mortale, quia non est per se gravis inordinatio. *De hoc nulli dubium est, quod qui dicit verba turpia, & lasciva hac intentione, ut se, vel alium provocet ad luxuriam, vel se mente delectandi in locutione, & cogitatione turpium, extra matrimonium mortaliter peccat...* sed ubi talia verba turpia dicuntur ex quadam levitate ad solatium, quamvis de se non videantur mortalia, quia peccata oris secundum Thomam per maxime judicantur quoad gravitatem peccati ex intentione proferentis: tamen per accidens potest esse mortale ibi, ratione scandali, seu ruinae inde sequentis in mente alicujus, ut cum audientes sunt debiles spiritus, & verba essent multum lasciva. Idem videtur dicendum de facientibus, vel cantantibus cantilenas plenas lascivias. ait S. Antonin. p. 2. tit. 5. c. 1. §. 8.

Sed quia in praxi raro abest periculum

tur-

turpis desiderii, aut complacentiæ, sive in proferente, ac legente, sive in audientibus; sermones, cantiones, vel lectiones rerum turpium, ac lascivarum in vel coram juvenibus, aut aliis infirmis spiritu raro vacant culpa mortali: nam *corrumpunt mores bonos colloquia mala.* 1. ad Cor. 15. & *præbent verba ad res ipsas ingressum.* ait S. Athanas. hinc obscœna proferens tenetur in confessione exprimere numerum eorum, quibus fuit occasio turpis desiderii, vel delectationis. Qui verò alteri præbet occasionem sermonis turpis continuandi cum aliorum periculo, vel præstat authoritatem verbis turpibus, peccat mortaliter, etiamsi rem narratam interiorius non approbet: nam complacentia, vel approbatio exterior rei mortalis est mortalis. Idem est de gestibus turpibus, ac de turpiloquiis, cum sint etiam signa ad luxuriam incitantia, & de turpibus spectaculis, ac comœdiis. Qui autem libros turpes, & amatorios habent, non sunt absolvendi, nisi illos comburant.

Q. 13. *An licent oscula, amplexus, tactus, &c. in sponsis, & viduis?*

Resp. I. Omnis delectatio venerea, aspectus, & tactus turpis, seu partium pudendarum, & quivis actus luxuriæ sunt mortales in Viduis, & sponsis. *Ita Sanchez, & alii*

alii commun. quia cùm omnis delectatio venerea, & actus libidinosus suapte naturâ ordinetur, ac tendat ad effusionem seminis, & copulam, est mortalis in non conjugatis, cùm effusio seminis, & copula sit in ipsis mortalis: nam medium à fine, & actio à termino, ad quem tendit, malitiam, ac speciem sumit. Cùm ergo copula tam sit sponsis, ac viduis illicita, quàm aliis solutis; tam etiam iis illicitus est omnis actus turpis, ac impudicus. Et verò cùm sponsalia sint solùm promissio futuri matrimonii, non traditio corporum; nullum tribuunt jus præsens in corpus alterius in ordine ad copulam hâc, & nunc exercendam, nec proinde ad actus, qui ad illam per se ordinantur: sicuti manus Judicis exercere hodie non licet ei, cui præcisè promissum est.

Itaque solùm licent sponsis amplexus, & oscula honesta, juxta morem patriæ, amoris honesti significandi, & fovendi causâ. Hinc sponsi non debent relinqui soli, ob periculum actuum impudicorum, vel etiam copulæ, ut S. Carolus, & Doctores passim mōnent.

Resp. II. In sponsis, ac viduis mortalis est voluntaria delectatio carnalis, seu delectatio appetitûs sensitivi de copula futura, aut præterita, vel de copula apprehensa sub conditione, si adesset matrimonium, *Ita Sanchez, Azor, & alii commun.* Quia de-

delectatio carnalis, quæ ex cogitatione copulæ futuræ, vel præteritæ, vel conditionalis oritur, est delectatio absoluta, præsens, & conjuncta cum actuali commotione spirituum genitalium per se ordinata ad copulam præsentem: siue carnalis illa delectatio est delectatio venerea præsens, & voluntaria, quæ ex se ordinatur ad copulam præsentem, ideòque semper mortalis est in non conjugatis: nam copula præsens, seu actualis semper est mortalis in non conjugatis, ergo & omnis actus ad illam ex se ordinatus, ac tendens. Et verò appetitus sensitivus sequitur imaginationem, quæ non potest præscindere, nec apponere conditiones.

Porro sunt, qui docent posse excusari à mortali eos, qui absque commotione venerea apprehendunt actum conjugalem, ut præteritum, vel futurum, approbantes, quòd illum exercuerint, aut exercituri sint; eò quòd non approbent illud opus, nisi quatenus fuit, vel erit iis licitum, sed monent talem mentis apprehensionem, cum vix possit esse sine delectatione venerea, esse statim rejiciendam, & nunquam accersendam. Neque enim est in nostra potestate sistere in delectatione merè spirituali, dum certa objecta apprehendimus.

Q. 14. *Quanam sunt filia Luxuria?*

Resp. Ex S. Gregorio, & S. Thoma sunt octo. Quatuor ex parte intellectûs, nempe cœcitas mentis, præcipitatio, inconsideratio, & inconstancia: quæ sunt mortales, cum ideo præceptum aliquod in re gravi violatur. Et quatuor ex parte voluntatis. 1. Amor sui inordinatus, quo luxuriosus carnem suam, & carnis voluptates ita diligit, ut in iis finem ultimum ponat, suas cogitationes, ac curas ad illarum assecutionem referendo. 2. Odium Dei, qui voluptates illas graviter vetat, & punit. 3. Affectus præsentis sæculi, hoc est, vitæ præsentis, & rerum hanc oblectantium, quo ita istis inhæret, ut contentus esset in hoc mundo semper manere, de beatitudinis Cœlestis consecutione haud sollicitus. 4. Horror, & desperatio futuri sæculi: horror quidem, quia scit se post mortem impuris voluptatibus privatum iri, & earum loco supplicia acerbissima subiturum: Desperatio verò, quia obscenas voluptates deserere quasi impossibile reputat. Hæc quatuor sunt mortalia.

Q. 15. *Quanam sunt remedia contra Luxuriam?*

Resp. Ista. 1. Oratio humilis, & frequens.

Tom. I.

Y

ne-

nemo enim potest esse casus, nisi Deus det.
Sap. 8.

2. Mortificatio, & custodia sensuum, maximè visûs. *Virginem ne conspicias, ne fortè scandalizeris in decore illius... Averte faciem tuam à muliere compta, & ne circumspicias speciem alienam. Propter speciem mulieris multi perierunt: & ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit. Eccli. 9. & S. August. Epist. 109. ait: Oculi vestri etsi jaciuntur in aliquem, figantur in neminem... nec solo tactu, sed affectu quoque, & aspectu appetitur, & appetit famina. Nec dicaris vos habere animos pudicos, si habeatis oculos impudicos.*

3. Sobrietas, seu usus moderatus vini, quod non solum modicum, sed etiam aqua permixtum sit, præsertim in juvenibus: nam ex Prov. 20. *Luxuriosa res vinum.* Item abstinentia, seu moderatus esus ciborum, nam copia nimia humorum, & sanguinis suppeditat materiam tentationum carnis: temperantia autem superfluitatem humorum impedit, ac tollit. Unde Ezech. 16. dicitur: *Ecce hæc fuit iniquitas Sodome, superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius, & filiarum ejus... & fecerunt abominabiles coram me.*

4. Vitatio occasionum, quales sunt familiaritates, & colloquia inter personas diversi sexûs, frequentatio improborum, lectio librorum obscœnorum, & amatoriorum, choreæ, comœdiæ, spectacula. &c. Hoc vitium vincitur fugiendo. *Contra libidinis impetum apprehende fugam, si vis obtinere victoriam.* Ait S. Augustin. *& qui amat periculum, in illo peribit.* Eccli.

3. quo circa monendi sunt parentes, ne unquam lectum communem permittant pueris diversi sexûs, etiam fratribus, & sororibus, nec patiantur secum liberos decumbere in eodem lecto, nec si grandiores sint, in eodem cubiculo. Hoc enim perniciosum est eorum castitati, ut experientiâ constat.

5. Fuga otii, *multam enim malitiam docuit otiositas.* Eccli. 33.

6. Frequens Confessio, & Communio cum debitis dispositionibus.

7. Carnis macerationes, & jejunia, cilicium, catena ferrea, &c. Nam *hoc genus non ejicitur, nisi per orationem, & jejunium.* Mat. 17. & contraria contrariis curantur.

8. Eleemosynæ, & alia charitatis opera, quæ valent ad obtinendas à Deo uberiores, ac potentiores gratias.

9. Assidua piorum librorum lectio, & Meditatio Passionis Christi, ac æternorum.

In omnibus operibus tuis memorare no-

vissima tua, & in aeternum non peccabis.
Eccli. 7.

10. Occurrente tentatione cogitare Deum adesse praesentem, justum peccati vindicem, & virtutis remuneratorem; & saepe animo volvere illud S. Gregorii: *momentaneum est, quod delectat, aeternum, quod cruciat.*

11. Initio tentationis fortiter resistere, & statim avertere cogitationem ad quidvis aliud licitum primo occurrens, sed praesertim ad Passionem Christi, &c. *Diabolus serpens est lubricus, cujus si capiti, hoc est, primae suggestioni non resistitur, totus in interna cordis, dum non sentitur, illabitur.* Ait S. Hieron. in Eccles. c. 9. *resistite diabolo, & fugiet a vobis.* Jac. 4. si nihilominus tentatio duret, orare, cogitare de morte, de poenis inferri, &c. Intueri imaginem Christi patientis, vel eum animo contemplari, signo Crucis cor munire; considerare neminem quantacunque fame prematur, sumpturum esse cibum, si sciret venenum ei esse admixtum, ideoque sibi mortem illaturum, *nunquid potest aliquis gustare, quod gustatum affert mortem?* Job 6. quanto magis metus certae mortis animae deterrere debet.

12. Nascentem voluptatis sensum praesenti aliquo dolore accito extinguere.

Denique multum juvabit habere stabilem Confessarium pium, ac prudentem,
ejus.

ejusque pia Consilia sequi: nam suggeret remedia, quæ pœnitenti erunt utiliora, & huic tentationi superandæ aptiora.

Not. Ista remedia valent etiam contra alia vitia, & tentationes.

ARTICULUS V.

De Ira.

Q. 1. *Quid est Ira?*

Resp. Est inordinatus appetitus vindictæ. Ira autem est inordinata dupliciter. Ex parte objecti, cum quis vindictam optat ei, qui non meruit, vel majorem, quam meruit, vel inferendam sine legitima auctoritate; vel licet sit justa, non tamen eam appetit ut justam, sed ut satiativam animi sui malevoli. Ira sic inordinata est peccatum mortale ex genere suo, cum sit contra charitatem, & justitiam. Hinc ad Gal. 5. ira numeratur inter opera carnis excludentia à regno Dei. Potest tamen esse venialis ob defectum sufficientis advertentiæ, vel ob levitatem materiæ.

2. In modo irascendi, utpote si quis nimis ardentem irascatur interius, vel si nimis exterius manifestet signa Ira. Et sic ira secundum se non habet ex suo generationem peccati mortalis. Ait S. Thom.

q. 158. a. 3. potest tamen esse mortalis ratione scandali, blasphemix, injuriæ, convitii, maledicti, &c. Quæ ex nimia iræ commotione oriuntur.

Q. 2. *Quænam sunt filia Ira?*

Resp. Sunt 1. Indignatio, quæ est animi commotio contra alium ob malum ab illo acceptum, quia hoc indignum reputat. Sæpe venialis est: mortalis verò ratione maledicti, contumeliæ, gravis odii, contemptûs, vindictæ, vel scandali.

2. Tumor mentis, qui est æstus quidam exandescentis animi, & excogitantis diversas vindictæ vias. Mortalis, vel venialis est, pro qualitate vindictæ excogitatæ, & expertæ.

3. Clamor, qui est inordinata, & confusa locutio. Potest esse mortalis ratione convitii, maledicti, scandali, &c.

Denique Blasphemia, contumelia, maledictio, rixa, pugna, seditio, vulnera, homicidium. Quæ omnia sunt ex genere suo mortalia, utpote contra charitatem, & justitiam.

Q. 3. *Quænam sunt Ira remedia?*

Resp. Præcipua sunt considerare, quàm sit injusta, & perniciofa, orare, meditari mansuetudinem Christi, nil unquam agere, &

& loqui ex motu, vel in motu iræ, sed solum postquam sedatus est; omni cura impedire iræ motum, & excitatum statim reprimere; exercere frequentes actus charitatis, mansuetudinis, patientiæ, humilitatis, &c.

ARTICULUS VI.

De Invidia.

Q. 1. *Quid est Invidia?*

Resp. Est tristitia de bono proximi, quatenus videtur imminuere gloriam, vel excellentiam nostram, quia nempe in eo bono ab eo æquamur, vel superamur. Ad eam revocatur gaudium de malo alieno, quatenus id bonum invidentis æstimatur. Mortalis est ex genere suo, nam directè opponitur charitati, cujus est de bono proximi gaudere, & de illius malo dolere; & ad Gal. 5. invidia dicitur excludere à regno Dei. Estque diabolicum vitium ex Sap. 2. *Invidiâ diaboli mors introivit in orbem terrarum: imitantur autem illum qui sunt ex parte illius.* Invidia autem sumpta pro habitu est vitium inclinans ad talem tristitiam, & ad gaudium prædictum.

Not. Ex S. Thom. 2. 2. q. 36. a. 2. tristitia de bono alieno potest contingere

quatuor modis. 1. Cùm quis dolet de bono alicujus v. g. potestate, in quantum ex eo sibi, vel aliis, damnum timet: talis tristitia est licita, si inde timeas malum certò injustè inferendum, ob quod liceret eum privare tali bono, si haberes potestatem ad id legitimam: secus, est illicita. 2. Potest quis dolere de bono alterius, non ex eo, quòd ipse habeat bonum, sed ex eo, quòd sibi desit bonum illud, quòd alter habet, ita ut minime cupiat alterum illo carere. Et hoc non est invidia, sed æmulationis, quæ si sit circa bona spiritualia, & honesta, laudabilis est: si autem sit de bonis temporalibus, potest esse cum culpa, & sine culpa, prout bonum est dolenti proportionatum, & necessarium, vel improporcionatum, & superfluens, & prout refertur ad bonum, vel malum finem. 3. Cùm quis dolet de bono alterius, quia is eo indignus est. Quæ tristitia mortalis est, si sit de bonis supernaturalibus; vel si quis Dei providentiam arguat, quòd peccatoribus bona temporalia largiatur, & bonos affligat, nam est Blasphemia. 4. Cùm quis dolet de bonis alicujus, in quantum alter æquat, aut superat ipsum bonis illis. Hoc est propriè invidia: *& istud semper est pravum, ut etiam Philosophus dicit in 2, Rhet. Quia dolet de eo, de quo gaudendum est, scilicet de bono proximi. ait. S. Thom.*

Q. 2.

Q. 2. *Quarum sunt filie invidia?*

Resp. Sunt 1. Odium. 2. Detractio. 3. Gaudium in malis proximi. 4. Susurratio, quæ est sermo, quo sine justa causa referatur alicui de alio aliquid aptum ad dissolvendam ejus amicitiam cum illo. Mortalis est contra justitiam, quia per illam grave damnum proximo injustè infertur. Nam quisque habet jus, ne per injuriam, seu sine justa causa privetur amicitia alterius, quæ est magnum bonum juxta illud Eccli. 6. *Amicus fidelis protectio fortis: qui invenit illum, invenit thesaurum. Amico fidei nulla comparatio, &c.* Hinc illud Eccli. 28. *Susurro, & blinguis maledictus: multos enim turbabit pacem habentes.* Ad susurrationem mortalem sufficit, quòd sine justa causa referatur alicui de alio aliquid aptum ad dissolvendam ejus amicitiam cum illo, licet referatur sine intentione eam dissolvendi; quia tunc ponitur injustè, & voluntariè causa dissolutionis amicitia. Quare susurro tenetur restituere, in quantum potest, amicitiam injustè ab ipso ablatam, & alia damna, inde secuta, perindè, ac detractor famam, cum sit causa injusta talium damnorum.

Alia sunt etiam mortalia ex genere suo. Unde ad Rom. 1. inter eos, qui digni sunt morte, recensentur. *leni invidia, mali-*

gnitate, susurrone, detractores, sine affectione, &c.

Q. 3. *Quanam sunt invidia remedia?*

Resp. Præter orationem sunt hæc 1. Considerare te non ideo minus habere; invidiam invidenti nil prodesse, nam non ideo alter carebit bono, quod tu invides, nec tu illud obtinebis, etiamsi eo careat: quin imò gravissimum inferre malum, privando invidum gratia, ac amicitia Dei, & beatitudine æterna: econtra gaudendo de bono proximi propter Deum, te mereri augmentum gloriæ æternæ, quod est bonum infinito majus omnibus bonis temporalibus. 2. Sæpe gaudere de bono proximi, quia est proximus, quem sicut te ipsum diligere debes propter Deum. 3. Gratificari ei, cui invides, illum laudare, orare Deum pro ejus bono, & gratias agere Deo propter beneficia ab eo in ipsum collata, &c. 4. Humilitas, & contemptus gloriæ, ac honoris humani. *Non efficiamur inanis gloria cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes. ad Gal. 5.*

ARTICULUS VII.

De Acedia.

Q. 1. *Quid est Acedia, & quale peccatum?*

Resp.

Resp. Acedia latè sumpta est quodvis tædium, seu animi remissio in exercitio virtutum, ob laborem, seu molestiam, ac difficultatem adjunctam. Sic sumpta non est vitium speciale, sed generale: quia (ut ait S. Thom.) omne vitium refugit bonum virtutis oppositæ; estque contra illam virtutem, cujus actus refugit. Est autem peccatum mortale, vel veniale, prout ex illa violatur præceptum in re gravi, vel levi.

Acedia strictè sumpta est tristitia, & tædium de divina amicitia apprehensa ut mala, propter adjunctam difficultatem illius obtinendæ, & conservandæ per laboriosa virtutum exercitia, & voluptatum illicitarum fugam: unde fit, ut quis amicitiam illam non curet, Sic sumpta est vitium specialiter, & graviter charitati Dei repugnat.

Q. 2. Quanam sunt filia Acedia?

Resp. Sunt. 1. Malitia, qua quis odit bona spiritualia, & vellet ea non esse; aut qua ipsum pœnitet bonum fecisse; aut qua contemnit Dei Beneficium, v. g. cupiendo non agnovisse Christum, non fuisse Religionem Professum, &c. ob difficultates, quæ in Dei obsequio superandæ sunt. Est mortalis ex genere suo. 2. Pusillanimitas, 3. Desperatio. 4. Rancor, qui est indi-

dignatio, & fastidium adversus eos, qui ad virtutum opera, & fervorem inducunt, ideóque eos refugit.

5. Torpor, qui est langor animi, quo bonum, vel omittitur, vel negligenter fit. Est mortalis, si bonum sit graviter præceptum; & semper valde periculosus est, disponitque ad mortale.

6. Evagatio mentis in oratione, aliisve exercitiis spiritualibus. Mortalis est in oratione, vel exercitio spirituali graviter præcepto, si in parte notabili voluntariè duret: venialis verò in oratione non præcepta, nisi sit circa objecta graviter illicita, quæ placeant.

Q. 3. Quanam sunt acedia remedia?

Resp. Præcipua sunt oratio, omnia Religionis, & pietatis exercitia; quotidiana meditatio rerum Cœlestium; laborum, ac Passionis Christi, & Sanctorum, perfectionum, ac Beneficiorum Dei, præmiorum fervidæ Charitatis, brevitatis laborum, æternæ beatitudinis, damnorum temporis, &c. lectio librorum spiritualium; quotidiana auditio Missæ, frequens Confessio, & Communio cum debitis dispositionibus; temperantia, fuga otii, macerationes carnis. &c.

TRAC-